

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

AZƏRBAYCAN AVTOMOBİL YOLLARI DÖVLƏT AGENTLİYİ

Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi

Ətraf Mühit və Sosial Məsələlər üzrə Çərçivə Sənədlərinin (ƏMSMÇS)
hazırlanması

KÖÇÜRÜLMƏ SIYASƏTİ ÜZRƏ ÇƏRÇİVƏ SƏNƏDİ (KSÇS)

Mart 2021

MÜNDƏRİCAT

Akronimlər və qısaltmalar	i
Terminlərin izahı.....	ii
1 Ümumi məlumat.....	1
1.1 LAYİHƏ HAQQINDA	2
1.2 KSÇS miqyası və DB ƏMSS 5 üçün əsaslandırma	5
1.3 Layihənin potensial sosial və köçürülmə təsirləri	7
1.3.1 Texniki-İqtisadi Araşdırmadan alt komponent 1.1 və LKQ (Layihə Konsepsiyası Qeydi).....	7
1.3.2 Komponent 3 haqqında əsas məlumat	9
2 Hüquqi Çərçivə	10
2.1 Milli Hüquqi Çərçivə və Siyasətin tətbiqi	10
2.2 Dünya Bankının ƏMSS 5	12
2.2.1 ƏMSS 5 Məqsədləri və Tətbiq sahəsi.....	12
2.2.2 ƏMSS 5 Tələbləri:	13
2.2.3 Köçürülmə Planlardakı Tələblər.....	15
2.2.4 Borcalanın ƏMSS 5-ə əsasən tələb etdiyi tədbirlər	15
2.3 Milli Qanunvericiliklə Dünya Bankının ƏMSS 5 arasında müqayisə	17
2.4 Köçürülmə Siyasəti Çərçivəsinin prinsipləri	19
3 Uyğunluq və hüquqlar matrisi	21
3.1 Kompensasiya və son tarixlə əlaqədar hüquq	21
3.2 Layihə təsirinə məruz qalan şəxslərin tərfi	21
3.3 Hüquqlar Cədvəli.....	22
3.4 İtirilmiş və təsirə məruz qalan əmlakın qiymətləndirilməsi və kompensasiyası	25
3.4.1 Torpaq üçün kompensasiya.....	25
3.4.2 Bitkilər üçün kompensasiya	26
3.4.3 Odun və meyvə ağacları üçün kompensasiya.....	26
3.4.4 Bina və Tikililər üçün Kompensasiya.....	26
3.4.5 İcma əmlakının yenidən qurulması və ya bərpası	27
3.4.6 Həssas qruplar üçün müavinətlər və yardım tədbirləri	27
3.4.7 Gəlir zərərinin kompensasiyası.....	27
3.4.8 Digər kompensasiyalar	28
3.4.9 Kompensasiya üsulları.....	28
3.4.10 Kompensasiyanın ödənilməsi qaydaları.....	29
4 KP-LƏRİN YOXLANILMASI, HAZIRLANMASI VƏ TƏSDIQLƏNMƏSİ PROSESİ	29
4.1 Köçürülmə Təsirlərinə dair yoxlama.....	29
4.2 Yoxlama vərəqəsi.....	30
4.3 Əsas və sosial-iqtisadi məlumatlar	30
4.4 Layihə Komponenti KP sənədinin hazırlanması.....	30
5 İcra qaydaları	31
5.1 İnstitusional tənzimləmələr - vəzifə və öhdəliklər cədvəli	32
5.1.1 Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi (AAYDA)	32
5.1.2 AAYDA –Torpaqalma şöbəsi (AAYDA-TAŞ).....	32
5.2 Məşvərətlər	33

5.3	Köçürmə Siyasəti Çərçivəsinin Yenilənməsi	33
5.4	Monitoring və Nəzarət	34
5.4.1	Daxili Monitoring	34
5.4.2	Xarici Monitoring	34
6	Şikayətlərin baxılması mexanizmi	35
7	Cinsi təsir və qabaqlayıcı tədbirlər	36
8	Köçürülmə Planının (KP) Maliyyələşdirilməsi	36
9	Açıqlama	36
10	Əlavələr	38
10.1	Əlavə 1. Köçürülmə Planının Xülasəsi	38
10.2	Əlavə 2. İctimai Məşvərlərin Protokolları	42

Təsvirlərin siyahısı

Təsvir 1:	RYİL xəritəsi	1
Təsvir 2:	Xüsusi göstəricilər daxil olmaqla Yenikənd - Biləsuvar Yolunun xəritəsi	8

Cədvəllərin siyahısı

Cədvəl 1:	RYİL/RCDP üzrə Komponentlər	3
Cədvəl 2:	Müşahidə edilən yol obyektləri	8
Cədvəl 3:	Kompensasiyanın Təyin Edilməsi Cədvəli	22
Cədvəl 4:	Kompensasiya formaları	28

Akronimlər və qısaltmalar

AAYL	-	Azərbaycan Avtomobil Yolları Layihəsi
TMQŞ	-	Təsirə Məruz Qalan Şəxs
NO	-	Nəzarət Orqanı
İÖT	-	İcma əsaslı təşkilatlar
AO	-	Alan Orqan
ƏMST	-	Ətraf Mühit, Sağlamlıq və Təhlükəsizlik
ƏMSÇS	-	Ətraf mühit və Sosial Çərçivə Sənədi
ƏMSİP	-	Ətraf Mühit və Sosial İdarəetmə Planı
ƏMSS	-	Ətraf Mühit və Sosial Standartlar
GƏZ	-	Gender Əsaslı Zorakılıq
AH	-	Azərbaycan Hökuməti
ŞBK	-	Şikayətlərin baxılması komissiyası
ŞBM	-	Şikayətlərin baxılması mexanizmi
BYİB	-	Beynəlxalq Yenidənqurma və İnkişaf Bankı
MK	-	Məcburi Köçkünlər
TAŞ	-	Torpaq Alma Şöbəsi
DETAHQ	-	Dövlət Ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun
TAK	-	Torpaqalma və Köçürülmə
ƏİEP	-	Əməyin İdarə Edilməsi Prosedurları
ÇİB	-	Çoxtərəfli İnkişaf Bankları
MN	-	Maliyyə Nazirliyi
QHT	-	Qeyri-Hökumət Təşkilatı
ASC	-	Açıq Səhmdar Cəmiyyəti
ƏS	-	Əməliyyatlar Siyasəti
LTMQŞ	-	Layihə Təsirinə Məruz Qalan Şəxslər
LİQ	-	Layihə İdarəetmə Qrupu
RYİL	-	Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi
TZ	-	Təhkim Zolağı
KSÇS	-	Köçürülmə Siyasətinin Çərçivəsi
AAYDA	-	Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi
AAYDA – TAŞ,	-	Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi - Torpaq Alma Şöbəsi
AAYDA-LİQ	-	Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi – Layihə İdarəetmə Qrupu
TTNM	-	Tikintiyə Texniki Nəzarət Məsləhətçisi
ƏMDK	-	Əmlak Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi
CİZ	-	Cinsi istismar və zorakılıq
MTCOP	-	Maraqlı Tərəflərin Cəlb Olunması Planı
STQ	-	Sosial Təsirin Qiymətləndirilməsi
TT	-	Texniki Tapşırıq
WB	-	Dünya Bankı

Terminlərin izahı

Kompensasiya	Mövcud bazar qiymətinə əsasən bərpa dəyəri ilə Layihənin təsir edəcəyi və ya əldə edəcəyi aktiv üçün nağd və ya müvafiq formada ödəniş.
Məsləhətçi	Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi adından Layihə Məsləhətçisi
Son tarix	Siyahıyaalma, inventarizasiya və sosial-iqtisadi araşdırmaların bütün layihə üçün başlanğıc tarixi layihə üçün son tarix hesab edilir.
Müfəssəl ölçülərin aparılması	Layihənin təsirə məruz qaldığı torpaq sahələrinin və təsirə məruz qalmış əmlakın müfəssəl ölçülərinin aparılması və inventarizasiyası.
Hüquqlar	Zərərin növündən, dərəcəsi və ya xüsusiyyətindən asılı olaraq TMQŞ-rə sosial və iqtisadi bazasını bərpa etməyə kifayət edən nağd pul və ya digər növ kompensasiya, köçürülmə dəyəri, gəlirin reabilitasiyasına kömək, köməyin göstərilməsi, gəlirin əvəz edilməsi/biznesin bərpa edilməsi daxil olmaqla bir sıra tədbirlər.
Torpaqalma	Kompensasiya əvəzində dövlət məqsədləri üçün bir şəxsin sahib olduğu torpağın hamısının və ya bir qisminin dövlət idarəsi tərəfindən alınması ilə həmin idarənin sahiblənmə və yiyələnməsi prosesi.
Mülkiyyət hüququnun olmaması	Zəbt etdikləri torpaq üzərində heç bir nəzərəcarpacaq hüququ və ya iddiaları olmayan fiziki şəxslər, icazəsi, lisenziyası və ya qrantı olmadan özəl və ya dövlət torpağından istifadə edən insanlar, məs., torpaq üzərində və/ və ya zəbt olunmuş strukturlar və ya onların istifadə etdikləri strukturlar üzərində mülkiyyət hüququ olmayan insanlar.
Layihə təsirinə məruz qalan şəxslər (LTMQŞ)	Torpaq satın alınması, yerdəyişmə və ya gəlirlərin itməsi ilə Layihənin təsiri altına düşən şəxslər dedikdə istənilən şəxs, ailə (bəzən Layihənin təsir etdiyi ailə kimi istinad olunur), firma və ya dövlət və ya özəl müəssisə nəzərdə tutulur. Layihə təsirinə məruz qalan şəxslərə bu səbəbdən daxildir: i) yol dəhlizinin, təhkim zolağının, svay özüllərinin və ya tikinti işləri sahəsinin birbaşa təsir etdiyi insanlar; ii) ağaclar və ya məhsullar kimi kənd təsərrüfatı torpağı və ya digər məhsuldar mülkləri təsir altına düşmüş insanlar, iii) biznes işlərinə təsir göstərilmiş şəxslər və Layihənin təsiri nəticəsində gəlir itkisi yaşamış insanlar; iv) Layihənin təsiri nəticəsində işini/məşğuliyyətini itirmiş şəxslər və v) layihə nəticəsində ictimai resurslara/ əmlaka girişi itirən insanlar
Bərpa dəyəri (tikililər)	Tikililərə gəldikdə “bərpa dəyəri” itirilən tikilinin bərpası və ya qismən təmiri üçün eyni ölçülü və keyfiyyətli və ya daha keyfiyyətli tikilinin inşası/ qismən təmiri üçün lazım olan materialların bazar qiymətləri, tikinti materiallarının tikinti ərazisinə daşınması xərcləri, fəhlə və işçi qüvvəsinin dəyəri, hər hansı qeydiyyat və vergi xərclərini təşkil edən məbləğdir. Bərpa dəyəri müəyyən edilərkən mülkiyyətin ucuzlaşması və söküləcək tikilidən əldə olunan materialların dəyəri nəzərə alınmayacaqdır..
Bərpa dəyəri (torpaq)	Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlar üçün “bərpa dəyəri” eyni məhsuldar potensialı və ya istifadəsi olan və təsirə məruz qalan torpaq sahəsi yaxınlığında olan torpağın layihədən əvvəl və ya köçürülmədən əvvəl (daha yüksək olan) bazar dəyəri və əlavə olaraq hər hansı qeydiyyat və sənədləşdirmə vergilərinin xərclərinin cəmidir.
	Həyətəyanı torpaq sahələri üçün bu torpağın layihədən əvvəl və ya köçürülmədən əvvəl (daha yüksək olan) eyni ölçüdə və istifadədə olan, oxşar və ya daha təkmilləşdirilmiş ictimai infrastruktur şəraiti və

	xidmətləri olan və təsirə məruz qalan torpağın yaxınlığında yerləşən torpağın dəyəri və əlavə olaraq hər hansı qeydiyyat və sənədləşdirmə vergilərinin xərclərinin cəmidir.
İcarədar-şərik	İcarədar əkinçi və ya fermer-icarədar, yəni, məhsulun razılaşdırılmış hissəsi üçün sahib olmadığı torpağı becərən şəxs.
Ciddi təsir	20 % və ya daha çox layihə təsirinə məruz qalan əmlakını itirən və bununla LTMQS-nin kasıblaşmasına gətirən təsir
Həssas təbəqə	Yoxsulluq həddindən aşağı səviyyədə yaşayanlar, yaşlılar, qadın və uşaqlar.

1 Ümumi məlumat

Yollar Azərbaycanda dominant nəqliyyat növü kimi tanınır və milli iqtisadiyyatda onların rollarının vacib olacağı gözlənilir. Məhz bu səbəbdən də Azərbaycan Hökuməti (AH) daha yüksək hərəkətlilik, etibarlılıq və təhlükəsizliyi təmin etmək üçün yol şəbəkəsinin həcminə və keyfiyyətinə diqqəti artırmaq istəyir. Çoxtərəfli İnkişaf Banklarının köməyi sayəsində Azərbaycanda yol sektoru əvvəlki illərdə əsas yolların yenidən qurulması ilə başlayaraq inkişaf etmişdir. Əvvəlki illərdə Dünya Bankı ilə Azərbaycan Hökuməti birlikdə Magistral (M) yolu olaraq təyin olunan əsas yollardan başlayaraq ölkənin yol şəbəkəsini yaxşılaşdırmağa yönəlmiş bir yol proqramı həyata keçirirdi. M magistral yollarının yenilənməsi/təkmilləşdirilməsinin tamamlanması sona çatmağa doğru olduğundan, növbəti addım olaraq ikinci və üçüncü dərəcəli yol şəbəkələri və ya yerli yolların (Y yollar) da yenidənqurulması nəzərdə tutulmuşdur.

Yol nəqliyyatının iqtisadiyyatda mühüm rolunu davam etdirmək üçün ikinci dərəcəli və yerli yolların bərpası gündəlikdə vacib bir məsələyə çevrilir. Bəzi bölgələrdə ikinci dərəcəli və yerli yollar yol sektorunun inkişafının diqqət yetirilməsi gereken əsas boşluqlardır. Bu, təklif olunan Layihənin həll edəcəyi əsas infraquruluşlardan biridir. Bu məqsədlə, Azərbaycan Hökuməti, Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi (AAYDA) vasitəsi ilə Dünya Bankı tərəfindən maliyyələşdiriləcək Regional Yollar və İnkişaf Layihəsinin (RYİL) planlaşdırılmasına başlamışdır. Bu layihə Yenikənd-Biləsuvar yol dəhlizinin bərpası və yenidən qurulması, köməkçi aqro-logistika infraquruluşunun inkişafı, yol sektoru daxilində maliyyə davamlılığı və əməliyyat səmərəliliyinin təmin edilməsi üçün texniki yardım və institusional inkişaf dəstəyini əhatə edir.

Layihə, ölkənin sosial-iqtisadi problemlili, və inkişaf etməkdə olan Aran iqtisadi regionundakı Salyan və Biləsuvar rayonlarında, layihənin aşağıda göstərilən məsələləri azalda biləcəyi bölgədə yerləşir: (i) əhalinin rifah və həyat səviyyələri respublika ortalamasının altındadır; (ii) yaxşı ödənişli iş yerlərinin və ticarət imkanlarının olmaması; (iii) infraquruluş və xidmətlərin çatışmazlığı; (iv) nominal orta aylıq əmək haqqı ölkə ortalamasından təxminən yüzdə 40 faiz aşağıdır; və (v) bölgə əhalisinin əhəmiyyətli bir hissəsi sosial cəhətdən həssas olaraq qalır və yoxsulluq həddinə düşmə riski altındadır. RYİL xəritəsi aşağıda göstərilmişdir.

Təsvir 1: RYİL xəritəsi

İnvestisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsi üçün Dünya Bankının Ətraf və Sosial Siyasətində göstəriləndi kimi, Ətraf Mühit və Sosial Standartlar (ƏMSS) Borcalanlara mənfi ekoloji və sosial risklərin və layihələrin təsirlərinin qarşısını almaq, minimuma endirmək, azaltmaq və ya azaltmaq üçün kömək etmək məqsədilə təqdim olunur. Müvafiq olaraq, **ƏMSS 5 - Torpaqların alınması**,

ərazidən istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlər və məcburi köçürmələr¹ RƏİ Layihəsi üçün Köçürmə Siyasəti Çərçivəsinin (KÇS) hazırlanmasında əsasları təmin edir. Bu Köçürülmə Siyasətinin Çərçivə Sənədi (KSÇS), Layihələrin Azərbaycan qanunvericiliyinə və xüsusən də Dünya Bankının ƏMSS 5 tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirilməsini təmin edən siyasət və prosedurları təqdim etmək üçün hazırlanmışdır.

Layihənin icrası müddətində hazırkı KSÇS tələblərinə uyğun olaraq sahəyə müvafiq Köçürülmə üzrə Tədbirlər Planları işlənib hazırlanacaqdır. Bu KÇS və Dünya Bankının Açıqlama Qaydalarının tələblərinə uyğun olaraq ictimaiyyətin müvafiq iştirakını və məlumatların açıqlanmasını təmin etmək üçün tədbirlər görülməkdir. Beləliklə, layihələrin hazırlanması və həyata keçirilməsinin ekoloji və sosial baxımdan davamlı olması təmin edilir.

1.1 LAYİHƏ HAQQINDA

Regional Yollar və İnkişaf Layihəsinin inkişaf məqsədi Salyan-Biləsuvar yol dəhlizi boyunca təhlükəsiz, səmərəli və iqlimə davamlı nəqliyyat əlaqəsini təmin etmək və bazara çıxışı yaxşılaşdırmaqdır. Bu, Azərbaycan Respublikası üçün Hökumət və Bankın yoxsulluğun azaldılmasına yönələn və nəqliyyat şəbəkələrinin post-COVID-19 pandemiyası dövründə yerli inkişaf və iqtisadiyyatın bərpası üçün imkan rolunu əks etdirən ilk təşəbbüslərdən biri olacaqdır. Bu cür yanaşma, yolun sərmayələrini iqtisadi, sosial siyasət və regional inkişafı sıx birləşdirərək sektorlar arası ölçüləri nümayiş etdirir.

Layihə aşağıdakı üç fəaliyyət sahəsini maliyyələşdirəcək:

- (i) İlk fəaliyyət sahəsi yol infrastrukturuna və köməkçi aqro-logistika infrastrukturuna investisiyaların qoyulmasını əhatə edəcəkdir. Bu investisiyalar, modernləşdirilmiş/təkmilləşdirilmiş yol infrastrukturunun sosial-iqtisadi inkişafa təsirini maksimum dərəcədə artırmaq üçün yolların və bazarın əlçatanlığının dəstəklənməsinə kömək edəcəkdir. Qısa və orta müddətə etibarlı və dayanıqlı yol infrastrukturunu ilə təkmilləşdirilmiş logistikanın birləşməsi ondan faydalanan icmalarda məhsuldarlığın, yeni məşğulluq imkanlarının və ev gəlirlərinin artması üçün şərait yaradacaqdır.
- (ii) İkinci sahə, yerli icmalar üçün gəlir gətirmə imkanlarını yaxşılaşdırmaq məqsədilə yol kənarındakı obyektlərin (bazar yerləri, logistika obyektləri və digərləri arasında) dizaynını və təşkilini, yerli sahibkarlara bacarıqların artırılması üçün təlimlərin keçirilməsini dəstəkləyəcəkdir. Əvvəlki fəaliyyətlərin dizaynı/layihəsi, layihə üzrə investisiyaların həyata keçiriləcəyi yerləri və əsas tipini müəyyənləşdirmək və prioritetləşdirmək üçün icmanın səfərbər edilməsinə əsaslanacaqdır. Yol kənarındakı obyektlərin layihələndirilməsinin vacib tərəfi, bu obyektlərin ədalətli idarəetməsini və onların uzun müddətli istismarını və fəaliyyətini təmin edəcək uyğun idarəetmə modelinin yaradılmasına dəstək olmasıdır.
- (iii) Üçüncü sahə, yol istifadəçilərindən ödənişin qəbul edilməsi variantlarını təqdim etmək məqsədilə TD vasitəsilə yol sektoru daxilində maliyyənin davamlılığını və əməliyyat səmərəliliyini dəstəkləyəcək və bununla da yolların saxlanması və istismarı üçün yeni gəlir mənbələrinin inkişafına imkan yaradacaqdır. Bu fəaliyyət sahəsi çərçivəsində, həm də ağır nəqliyyat vasitələrinin həddindən artıq yüklənməsinin qarşısını almaqla pisləşən/korlanan yol şəbəkəsi problemini həll etmək üçün texniki dəstək (məsləhət) göstəriləcəkdir. Yolun istismar və xərclərinin lazımi səviyyədə olmasını təmin edən əlavə gəlir mənbələrinə və əməliyyat təkmilləşdirilmələrinə sahib olmaq, bu layihə və digər yol investisiyaları çərçivəsində təqdim olunan yol infrastrukturunun uzunmüddətli dayanıqlılığının/davamlılığının təmin olunmasına kömək edəcəkdir.

¹ Mənbə (s. 53-64): <http://documents1.worldbank.org/curated/en/383011492423734099/pdf/The-World-Bank-Environmental-and-Social-Framework.pdf>

Regional Yollar və İnkişaf Layihəsinin məqsədlərinə uyğun olaraq dörd (4) komponentin aşağıdakı şəkildə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur:

Cədvəl 1: RYİL üzrə Komponentlər

Komponent		Alt/subkomponent
S/s	Adı	
1	Yolların İnşası	1.1 Regional yolların bərpası
		1.2 Tikintiyə Texniki Nəzarət
		1.3 Gələcək investisiyaların layihəsi
2	Yol sektorunun dayanıqlılığı	2.1 Yol şəbəkəsinin idarə edilməsi sisteminin inkişafı
		2.2 Yol istifadəçiləri üçün ödəniş modellərinin hazırlanması
		2.3 Yol oxunun həddindən artıq yüklənməsinin qarşısını alan sistemlərin inkişafı
3	Yerli inkişaf və logistika	3.1 Yol kənarı bazar və logistika obyektlərinin inkişafı
		3.2 Məsləhət və təlim təşəbbüsləri
4	Layihənin İdarə Edilməsi və Təsirlərin Qiymətləndirilməsi	4.1 Layihə İdarəetmə Qrupuna dəstək
		4.2 Nəticənin ölçülməsi və Təsirin Qiymətləndirilməsi

Komponent 1 – Yolların əlaqələndirilməsi

Alt komponent 1.1 – Regional yolların bərpası. Bu alt komponent, M3 yolunun 31.9 və 103.3 km arasındakı seçilmiş hissələrinin (ilkin/mövcud yol oxu) bərpasını maliyyələşdirəcəkdir. Yol kənarındakı bazarların və logistik obyektlərin tikintisinin dəyəri də bu komponent çərçivəsində maliyyələşdiriləcəkdir (Komponent 3-də planlaşdırılmasına və layihələndirilməsinə baxmayaraq).

Yol hissəsi yerli/milli yol təsnifatına uyğun olaraq II dərəcəli/kateqoriyalı yol kimi mövcud yol oxu boyunca yenidən qurulacaqdır. Yolun 54.4 km ilə 60.0 km arasındakı hissə Salyan şəhərinin sərhədlərinə düşür və fiziki vəziyyəti daha yaxşı olduğu üçün daha yüngül bərpa işlərinin görülməsi nəzərdə tutulur. Yolun Salyan şəhəri sərhədləri daxilində km 54.4 ilə km 60.0 arasındakı bəzi hissələri mövcud texniki xüsusiyyətlərinə görə daha yüngül bərpa işlərinin görülməsini nəzərdə tutur. Layihə, əhalinin sıx yerləşdiyi yaşayış ərazilərinə düzgün xidmət göstərmək və M3 avtomobil yoluna etibarlı bir alternativ təmin etmək üçün dayanıqlı/davamlı bir yol təmin edəcəkdir. Xüsusilə, yol, drenaj sistemlərinin həcmi artırılması və körpülərin daşqın risklərinə uyğunlaşdırılması və digər dayanıqlıq həlləri daxil olmaqla, iqlimə davamlılıq tədbirləri ilə təkmilləşdiriləcəkdir. Artan təhlükəsizlik məsələləri təkmilləşdirilmiş çiyinləri, yüksək torpaq yatağı və viraj hissələrindəki qoruyucuları, təkmilləşdirilmiş lövhələri və s. əhatə edəcəkdir. Yerli sakinlərin ehtiyaclarının son dizaynda/layihədə nəzərə alınmasını və yerli icmaların, xüsusən də avtobus dayanacaqlarının yeri, keçidlərin və/və ya digər giriş nöqtələrinin yerləşməsi kimi məsələlərlə bağlı məlumatlandırmanı/əks əlaqəni təmin edə bilməsi üçün yolun bərpası layihəsi ilə bağlı məsləhətləşmələr aparılacaqdır.

Alt komponent 1.2 – Tikintiyə Texniki Nəzarət. Bu alt komponent, 1.1 alt komponentində yolun bərpası üçün tələb olunan texniki nəzarət xərclərini maliyyələşdirəcəkdir.

Alt komponent 1.3 – Gələcək investisiyaların layihəsi. Bu alt komponent, M3 magistral yolunun (mövcud yol oxu) qalan hissələrinin bərpası üçün tələb olunan texniki dizayn, ətraf mühit və sosial tədqiqatların həyata keçirilməsi ilə bağlı xərcləri maliyyələşdirəcəkdir.

Komponent 2 – Yol sektorunun dayanıqlılığı

Alt komponent 2.1 – Yol şəbəkəsinin idarə edilməsi sistemləri. Ağıllı nəqliyyat sistemlərinin (ANS) tətbiqi yolu ilə şəbəkənin idarə edilməsi və əməliyyat səmərəliliyini artırmaq üçün Texniki Dəstək. TD, elektron ödənişlərin yığılması və ağır nəqliyyat vasitələrinin monitorinqi daxil olmaqla, şəbəkə daxilində idarəetmə sisteminin ehtiyaclarını və imkanlarını, habelə yol şəbəkəsinə təsir edəcək hava və geoloji təhlükələr barədə erkən

xəbərdarlıq sistemləri daxil olmaqla digər Ağıllı nəqliyyat sistemləri (ANS) modullarını araşdıracaqdır. Alt komponent 2.1, alt komponentlər 2.2 və 2.3 üçün konteksti və arxitekturanı təyin edəcəkdir.

Alt komponent 2.2 – Yol istifadəçiləri üçün ödəniş modellərinin hazırlanması. Texniki Dəstək (TD), elektron ödəniş sistemi, yol vıqneti və digər oxşar sistemlərdən istifadə edərək Yol istifadəçilərinə ödəniş tətbiq olunması (YİÖTO) sistemlərinin inkişafına xüsusi diqqət yetirəcəkdir. Texnologiya ödənişli tarifləri fərqləndirmək üçün yeni üsullar təklif edir ki, bu yollara ən çox ziyan vuran və ya daha çox emissiya edən nəqliyyat vasitələrinin daha çox pul ödəməsinə imkan verir və bu da araşdırılacaqdır. Bu araşdırmada, texniki-iqtisadi əsaslandırma, yol istifadəçilərinə ödəniş tətbiq olunması (YİÖTO) texnologiyasının seçimi, ofis üçün tələbləri, idarəetmə, ödənişlərin toplanması və mühasibatı, ödəmə istəyi, tənzimləmə məsələləri, ünsiyyət kampaniyaları/ məlumatlandırma, texniki şərtlər və digər aspektlər nəzərə alınmalıdır.

Alt komponent 2.3 – Yol oxunun həddindən artıq yüklənməsinin qarşısını alan sistemlərin inkişafı. Ağır nəqliyyat vasitələrinin həddindən artıq yüklənməsinə nəzarət etməklə, hərəkət çəkisi (HÇ) texnologiyası və digər nəqliyyat idarəetmə sistemləri vasitəsilə yolun vaxtından əvvəl aşınmasının qarşısını alan sistemlərə xüsusi diqqət ayırmaqla bağlı Texniki Dəstək göstərilməsi. Bu araşdırma, texniki-iqtisadi əsaslandırma, texnologiya seçimi, ofis üçün tələbləri, idarəetmə, icra və tənzimləmə məsələləri, texniki şərtlər və s. daxil olmaqla müfəssəl sənədlərin hazırlanmasını əhatə edəcəkdir.

Komponent 3 – Yerli inkişaf və logistika

Alt komponent 3.1 – Yol kənarı bazar və logistika obyektlərinin inkişafı. Bu alt komponent yol kənarı bazarın və logistika obyektlərinin planlaşdırılması, inkişafı və onların icrasına rəhbərlik etmək üçün TD-in maliyyəsini təmin edəcəkdir. İnvestisiya qoyuluşu yerli icmalarla və yerli hakimiyyət orqanlarının fəal iştirakı ilə planlaşdırma nəticəsində müəyyən ediləcək və layihələndiriləcəkdir. Vacib cəhət, faydalanan qruplar tərəfindən ədalətli istifadəni təmin edən və obyektin uzunmüddətli saxlanması və istismarını təmin edən, obyektləri idarə etmək üçün uyğun bir modelin hazırlanmasına dəstək olacaqdır. Layihə yol kənarındakı mövcud bazarların və logistika obyektlərinin yaxşılaşdırılmasına və / və ya seçilmiş ərazilərdə layihə yolu boyunca yeni obyektlərin yaradılmasına təsir edəcək. Alt komponentin fəaliyyətinin bir hissəsi olaraq qəbul edilən obyektlər kiçik bazarları, satış nöqtələrini, anbarları, soyuducu anbarları, qablaşdırma və paylama obyektlərini əhatə edəcək, lakin bunlarla məhdudlaşmayacaqdır.

Alt komponent 3.2 – Məsləhət və təlim təşəbbüsləri. Tədris planının hazırlanması və daha sonra layihə ərazisində fəaliyyət göstərən kiçik kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına və aqro-logistika üçün xüsusi təlim və məsləhət xidmətləri göstərilməsi üçün TD-nin maliyyələşdirilməsi; məsələn, Salyandan Bakıya orqanik/üzvi qida məhsulları tədarük edən müəssisələr. Fəaliyyətlərə təhlükəsiz şəkildə işləmək və pandemiyanın yayılmasının qarşısını almaq üçün strategiyalar daxildir. Fermer qadınların və qadın sahibkarların ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetiriləcək, lakin təlim layihə ərazisində yaşayan icmalardakı hər kəs üçün açıq olacaqdır. Alt komponent, birgə ehtiyacların qiymətləndirilməsi və icmanın səfərbərlik işi ilə müəyyən ediləcək fermerlər, kooperativlər və iş qrupları kimi yerli faydalananların ehtiyaclarına uyğunlaşdırılacaqdır. Məsləhətçi və təlim təşəbbüsləri alt komponent 3.1 ilə də uyğunlaşdırılacaqdır. Məsləhət xidmətləri və təlimlər icma və kooperativ inkişafı, biznesin inkişafını, markalaşma, rəqəmsal savadlılıq (məsələn, e-ticarət və e-xidmət platformaları və tətbiqetmələrinin istifadəsində) və bu kimi sahələri əhatə edəcəkdir. Bəzi təlim fəaliyyətləri qadın sahibkarların ehtiyaclarına uyğunlaşdırılacaq və faydalananların ən azı 50 faizi qadınlar olacaqdır.

Komponent 4: Layihənin İdarə Edilməsi və Təsirləri. Maliyyələşdirmə, heyətin xərcləri, əlavə əməliyyat xərcləri, layihənin həyata keçirilməsini və icraçı təşkilatın idarəetmə qabiliyyətini dəstəkləmək üçün fərdi məsləhətçilərin xərcləri və maliyyə auditi xərcləri də daxil olmaqla müxtəlif layihə idarəetmə funksiyalarını dəstəkləyəcəkdir. Əlavə əməliyyat xərcləri AAYDA və LİQ işçiləri üçün təlim, ofis sahəsi və avadanlıqları, ofis üçün istehlak materialları, layihəni həyata keçirmək üçün tələb olunan nəqliyyat və sahə səfərləri, texniki, təhlükəsizlik və etibarlı aspektlərin idarə olunması üçün məsləhətçi köməyi, idarələrarası koordinasiya; nəticələrin monitorinqi; tamamlama icmalları, təsirlərin qiymətləndirilməsi və nəticələrin monitorinqi və s. üçün də maliyyələşməni də əhatə edəcəkdir. Bu komponent, həmçinin Layihə Fəaliyyəti üzrə Təlimatının (POM) hazırlanmasını maliyyələşdirəcək və ilk növbədə layihə üzrə podratçıları və yerli icmaları hədəf alan COVID-19 təcili yardım planının hazırlanmasını dəstəkləyəcəkdir.

Alt komponent 1.1 çərçivəsində həyata keçirilən layihədən əldə olunan iqlimdən faydalanmanın bir hissəsi olaraq, daha yüksək yay istiliyinə, artan intensivliyə və müddətə səbəb olacağı gözlənilən iqlim dəyişikliyinə təsirlərinə (çayda daşqınlara səbəb ola biləcək yağışların düşmə potensialı, yanğın riskinin artması gözlənilir) qarşı davamlılığı artırmaq üçün, yol işləri iqlimə davamlı dizayn və mühəndisi layihəni əhatə edəcəkdir. Belə ki, bərpa olunan köhnə M3 yolu yerli nəqliyyatın hərəkəti üçün daha yaxşı əlaqə və girişi təmin edəcək və layihələndirilən yol fəvqəladə vəziyyətlərdə nəqliyyatın yeni M3 yolundan yönləndirilməsi/yayındırması üçün istifadə edilə bilər.

Yolun bərpası üzrə mühəndisi layihədə, suyun yığılması/toplanması üçün nəzərdə tutulmuş boru kəmərləri və yan drenajları, həmçinin yağıntı və axıntı haqqında məlumatlar da nəzərə alınacaqdır. Körpü infrastrukturunu kənar və orta dayaqların lazımi dərəcədə qorunması, eroziyaya qarşı və ən yüksək daşqın axınlarına uyğun su yolu olan ərazilərlə dizayn ediləcəkdir. Eynilə, boru kəmərlərinin giriş və çıxış yerlərində eroziyadan qorunma təmin ediləcəkdir. Yığılan suların yolun əsas layı və əsasın alt laylarına daxil olmasının qarşısını almaq üçün tərs yan kanalları səviyyəsi yol yatağından aşağıda layihələndirilməlidir. Zəlzələ və artan yağışlar sürüşməyə həssaslığı artırır; bununla birlikdə, aşağı seysmik təhlükə və sürüşmə həssaslığına qarşı davamlılığı təmin etmək məqsədilə mühəndisi layihə standartları və uyğun keyfiyyətdə materiallar tətbiq ediləcəkdir. Yanğın təhlükəsi, tüstü, toz və yolun bağlanması səbəbindən, əlaqələrin qısa müddətli kəsilməsinə təsir edə bilər. Yol örtüyü və yol kənarındakı avadanlıqlar yanğından da zədələne bilər, lakin bunlar yenidən üzlənmə yolu ilə düzəldilə bilər və ya davamlı bir təsir olmadan dəyişdirilə bilər.

Bu əlavə mülahizələrə/məsələlərə əsasən ümumən ictimaiyyət daha yaxşı əlaqələndirmədən və daha davamlı yollardan faydalanacaq ki, bu da hərəkətililiyin artması, malların daşınması üçün daha çox imkanlar yaradacaq və nəqliyyat təhlükəsizliyini artıracaqdır. Mövcud yararsız yol şəbəkəsi artıq nəzərdə tutulan xidməti göstərə bilmir və planlaşdırılmış bərpa işləri ilə bu iki rayonun nəqliyyat sistemləri yaxşılaşacaq, iqtisadiyyatı inkişaf etdiriləcək və yaşayış standartlarını yaxşılaşdıracaqdır.

1.2 KSÇS miqyası və DB ƏMSS 5 üçün əsaslandırma

Dünya Bankı siyasətinin tələblərinə uyğun olaraq maliyyələşdirdiyi bütün layihələrin sosial və ekoloji baxımdan təhlükəsiz və davamlı olduğunu təmin etmək məqsədilə layihələri əsaslı şəkildə nəzərdən keçirir. Köçürülmə Siyasəti üzrə Çərçivə Sənədi (KSÇS), layihə təsirinə məruz qalan şəxslərə (LTMQŞ) layihə fəaliyyətləri barəsində məlumatlarla bərabər ən azından yaşayış vəziyyətlərini köçürülmədən əvvəlki səviyyəyə qaytarmaq üçün təminat və ya yardımı təmin edən siyasət və prosedurları barədə kifayət qədər məsləhətlərin verilməsini təmin edir. ƏMSS 5-ə uyğun olaraq KSÇS, potensial gözlənilən riskləri və təsirləri qiymətləndirməli, layihə çərçivəsində yaranan təsirin azaldılması və kompensasiyası da daxil olmaqla müvafiq azaldıcı tədbirlərin hazırlanması üçün ətraflı addımlar müəyyənləşdirməlidir. O cümlədən:

- Müvəqqəti və ya daimi məcburi torpaq alınması;
- Mülkiyyətin və ya giriş-çıxış imkanlarının itirilməsi və ya bunlara təsir;

- Əvvəlcədən əkilən bitkilərin, ağacların gəlir mənbəyinin və ya yaşayış yerlərinin, TMQŞ-nin yaşayış yerlərinin köçürülməsindən asılı olmayaraq itirilməsi;
- Təbii qaynaqlara, ictimai yerlərə və xidmətlərə məhdud giriş;
- Qanuni çərçivə, köçürülən əhalinin uyğunluq meyarları, qiymətləndirmə metodologiyası, kompensasiya təminatı, hüquq matrisi, icra prosesi, məsləhətləşmə prosedurları;
- Hökumət və digər maliyyə qurumları tərəfindən dəstəklənən digər inkişaf fəaliyyətləri ilə əlaqəli layihə fəaliyyətləri zamanı lazımi araşdırma prosedurları;
- Şikayətlərin baxılması mexanizmləri, hüquqi ödəmə prosedurları və bu layihə çərçivəsində torpaqların alınması və köçürülməsi üçün monitoring və qiymətləndirmə prosedurları.

ƏMSS 5-ə uyğun olaraq, "məcburi köçürülmə" ifadəsi təsirə məruz qalan insanların "fiziki köçürülməsi və ya yerdəyişməsi" ndən daha çoxunu əhatə edir. Layihənin daimi və müvəqqəti olan və torpaqların məcburi alınmasından qaynaqlanan birbaşa sosial və iqtisadi təsirləri kimi müəyyən edilir:

- (i) evin köçürülməsi və ya itirilməsi;
- (ii) mülkiyyət növünün və ya mülkiyyət növünə giriş-çixış imkanlarının itirilməsi;
- (iii) təsirə məruz qalmış şəxslərin başqa yerlərə köçməsindən asılı olmayaraq gəlir mənbələrinin və ya yaşayış vasitələrinin itkisi; və ya
- (iv) parklara və qorunan ərazilərə qanuni şəkildə girişin məcburi olaraq məhdudlaşdırılmasının məcburi köçürülənlərin yaşayış tərzinə mənfi təsirlərlə nəticələnməsi.

DB siyasətinə istinadən maliyyələşmə mənbəyindən asılı olmayaraq məcburi köçürülmə ilə nəticələnən və 'bağlı' və ya 'əlaqəli obyekt' olaraq müəyyən edilən hər hansı bir alt layihə fəaliyyətində belə ƏMSS5-in tətbiqi zəruridir. Bundan əlavə, ƏMSS5, məcburi köçürmə ilə nəticələnən digər fəaliyyətlərə də aiddir, yəni Bankın qərarı ilə (a) Bankın dəstəklədiyi layihə ilə birbaşa və əhəmiyyətli dərəcədə əlaqəlidir, (b) layihə sənədlərində göstərildiyi kimi layihə məqsədlərinə çatmaq üçün zəruridir; və (c) layihə ilə eyni vaxtda həyata keçirilmiş və ya həyata keçirilməsi planlaşdırılır.

Layihə ərazisi və cizgilər araşdırılarkən müəyyən edilmişdir ki, Layihə LTMQŞ-in yalnız iqtisadi köçürülməyə səbəb olacaqdır, miqyası az olsa belə. Bu müfəssəl layihə mərhələsində yoxlanılmalı və bu yerli müəssisələrə giriş mümkün qədər təmin edilməlidir. DB-nin tərifinə görə, LTMQŞ istəməz torpaq və başqa əmlakının alınması ilə nəticələnən Dünya Bankının dəstəklədiyi investisiya Layihəsindən həm sosial, həm də iqtisadi cəhətdən birbaşa təsirlənən insanları əhatə edir. Təsirlərə aiddir:

- Yaşayış evinin köçürülməsi və ya itkisi.
- Əmlakını və ya əmlakına giriş-çixış imkanlarının itkisi.
- Fiziki köçürülmə zəruriyyətindən asılı olmayaraq gəlirin və ya yaşayış vasitələrinin itkisi.

Bu KSÇS sənədi RYİ layihəsinin icrası ilə nəticələne biləcək təsirlərin həll edilməsi məqsədi ilə hazırlanmışdır; belə ki, Bankın regionda maliyyələşdirdiyi digər layihələrin təsirlərini nəzərə alır. KSÇS-nin hazırlanması məqsədləri aşağıdakılardır:

- Köçürülmənin ümumi prinsip və məqsədlərinin açıqlanması üçün Köçürülmə Siyasəti üzrə Çərçivə Sənədinin (KSÇS) hazırlanması;
- Hüquqların tətbiqi, icra prosesi, şikayətlərə baxılması mexanizmləri və Layihənin nəticəsində baş verə biləcək torpaqalma və köçürülmənin monitoringi məqsədi ilə razılaşmalar üçün müvafiq siyasəti və qaydaları müəyyən etmək.

1.3 Layihənin potensial sosial və köçürülmə təsirləri

Tapşırığın başlanğıc mərhələsində ilkin araşdırmalar, masa üstü işlər və əlaqələndirici tədbirlər həyata keçirilmişdir. Sifarişçi tərəfindən “Yenikənd və Biləsuvar arasındakı M3 Ələt-Astara-İran Dövlət Sərhədi avtomobil yolunun bərpası üçün ilkin texniki-iqtisadi əsaslandırma (Orijinal yol xətti)” adlı bir texniki-iqtisadi əsaslandırma hesabatı təqdim edilmişdir. Bundan əlavə Məsləhətçinin Azərbaycandakı layihə təcrübəsindən, o cümlədən M3 Avtomobil Yolunun Yenikənd – Şorsulu qovşağı hissələrinin inşasında Tikintiyə Texniki Nəzarət Məsləhətçisi heyətində Təhlükəsizlik / SƏTƏM mütəxəssisi (Müqavilə “AHP3-AF, CW 2014-1, CW 2014-2”) iş təcrübəsindən hazırkı tapşırıq üçün faydalanması səmərəli olardı.

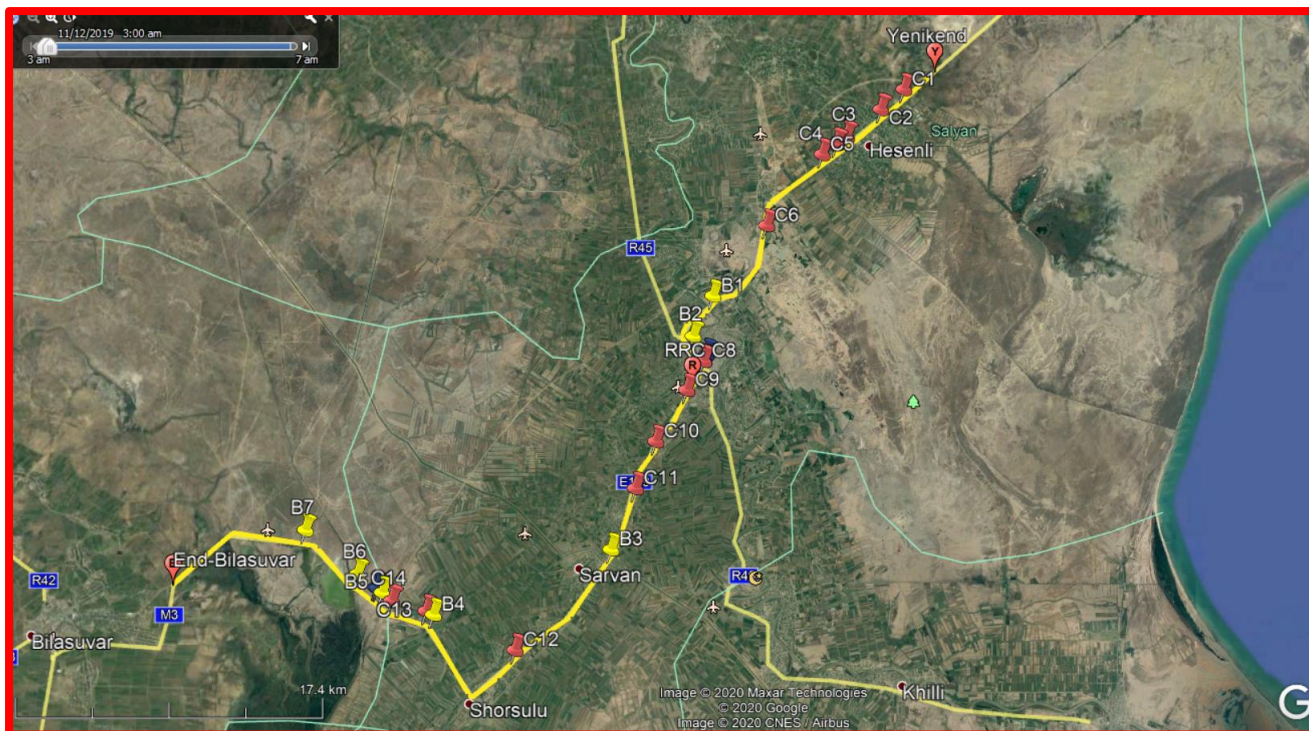
1.3.1 Texniki-İqtisadi Araşdırmadan alt komponent 1.1 və LKQ (Layihə Konsepsiyası Qeydi)

TT və Texniki-İqtisadi Araşdırmada təsvir edildiyi kimi, RYİ Layihəsi üzrə alt komponent 1.1 (Regional YOLun Bərpası) Yenikənd Biləsuvar yolunun bərpad hissələrinin bərpası / yenidən qurulmasına səbəb olacaqdır. Təxminən 70 km uzunluğunda olan yol Salyan şəhəri, Sarvan kəndi və Şorsulu kəndindən cənub tərəfə keçir və qərbə Biləsuvar tərəfə doğru davam edir. Əvvəlcədən aparılan texniki-iqtisadi qiymətləndirməyə əsasən bu hissə, xüsusən də yol örtüyü olduqca pis vəziyyətdədir və avtomobil yoluna uyğun bir alternativ yol olaraq istifadə üçün bərpa edilməlidir. Ən son Layihə Konsepsiyası Qeydinə (LKQ) əsasən reabilitasiya bölmələri aşağıdakıları əhatə edir:

- (i) Yenikənd kəndi ilə Salyan şəhərinin girişindəki köhnə Kür çayı körpüsü arasında, 31.0 - 54.4 km;
- (ii) Salyan şəhərinin çıxışı ilə Şorsulu qovşağı arasında, km 60.0 - 87.0 arasında;
- (iii) Şorsulu və Biləsuvar qovşaqları arasında, 87.0 km-dən 101.0 km.

54.4 km ilə 60.0 km arasındakı hissə Salyan şəhəri sərhədlərinə düşür və texniki vəziyyəti daha yaxşı olduğu üçün daha yüngül bərpa olunacağı hesab edilir. Alt komponent 1.1 daxilində bərpa ediləcək regional yol hissələrinin layihəsi Avtomobil Yolları III Layihəsi çərçivəsində aparılır və daşqın və nəm havaya qarşı təhlükəsizlik və iqlim davamlılığı meyarlarına cavab verəcək və ticarət məhsulları üçün il boyu səyahət imkanlarını yaradacaq şəkildə layihələndiriləcəkdir.

Texniki-iqtisadi əsaslandırma Hesabatında bildirildiyi kimi, marşrut boyunca beş (5) çay / kanal körpüsündə təmirə ehtiyac duyulur. Bununla birlikdə, Google Earth hava müayinəsindən daha yaxından nəzər saldıqda, alt komponent 1.1-də digər infrastrukturun ola biləcəyi nəzərə alın bilər. Bu, İqlim Dəyişikliyi və daha çox iqlim dəyişikliyinə davamlı strukturların təmin edilməsinə ehtiyac olduğunu nəzərə alır. Bundan əlavə, daha yaxşı infrastruktur xidmətlərini əlavə etmək məqsədilə dizaynda təhlükəsizlik və hərəkətilik üçün əlavə mülahizələr nəzərdə tutula bilər. Layihə yolunu təsvir edən xəritə (alt komponent 1.1) və bəzi müşahidə olunan xüsusiyyətlərin xülasə cədvəli aşağıda verilmişdir.

Təsvir 2: Xüsusi göstəricilər daxil olmaqla Yenikənd - Biləsuvar Yolunun xəritəsi

Cədvəl 2: Müşahidə edilən yol obyektləri

Kod	Növ	Təsvir və ilkin qeydlər	Yenikənddən Km 32 + 125 olan məsafə
C1	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	35 + 800
C2	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	37 + 600
C3	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	40 + 170
C4	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	40 + 900
C5	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	41 + 950
C6	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	44 + 470
C7	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	47 + 580
C8	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	51 + 070
B1	Körpü	Kür Çayı; AHP3-AF, CW 2014-1, CW 2014-2 – M3 Avtomobil yolu Müqaviləsi çərçivəsində bərpa edilib	52 + 940
B2	Körpü	Kür çayından götürülən kanal	56 + 300
M1	Heykəl	Salyan dairəsi (nəqliyyata nəzarət tələb oluna bilər)	57 + 600
C9	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	58 + 000
C10	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	58 + 200
RRC	Dəmiryolu keçidi	Dəmir yolu ilə kəsişən keçid (nəqliyyata nəzarət tələb oluna bilər)	58 + 800
C11	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	59 + 960
C12	Körpü	Su kanalı üzərindən keçid	63 + 580
C13	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	65 + 200
C14	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	66 + 600
C15	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	68 + 730
B3	Körpü	Mil Muğan Suvarma kanalı	70 + 300

Kod	Növ	Təsvir və ilkin qeydlər	Yenikənddən Km 32 + 125 olan məsafə
C16	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	70 + 460
C17	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	74 + 300
C18	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	76 + 010
C19	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	78 + 220
B4	Körpü	Akuşa çayı üzərindən körpü	81 + 260
C20	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	81 + 450
B5	Körpü	Su kanalı üzərindən keçid	85 + 650
C21	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	86 + 100
C22	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	88 + 160
B6	Körpü	M3 avtomobil yol qovşağı (nəqliyyata nəzarət amilləri tələb oluna bilər)	88 + 880
BM1	Sərhəd nişanı	Biləsuvar rayonu sərhəd nişanı	89 + 260
BM2	Sərhəd nişanı	Salyan rayonu sərhəd nişanı	89 + 360
B7	Körpü	Kanal üzərindən keçid	90 + 675
B8	Körpü Boru	Su hövzəsi ilə əlaqəni qorumaq üçün	94 + 700

Bataqlıq ərazisi B6 və B7 ətrafında yerləşir, alt komponent 1.1 yolu ilə təxminən 7.07 km-lik sərhədi var. Bu, potensial biomüxtəlifliyin qorunması və suyun keyfiyyəti baxımından daha ətraflı qiymətləndirilməlidir. Xəritədən görünür ki, bataqlıq Xəzər dənizi ilə cənub-qərb istiqamətində 40 kilometr məsafədə yerləşən Qızıl-Ağac Dövlət Qoruğuna bağlıdır.

İcra Orqanı (İO) AAYDA tərəfindən əvvəlcədən müəyyənləşdirildiyi kimi, alt komponent 1.1 Yolu yenidən qurulması / bərpası işləri mövcud yolun təhkim zolağı (YTZ) ilə məhdudlaşdırılacaqdır. Bu səbəbdən, Texniki-İqtisadi Araşdırmalar Hesabatı çərçivəsində Ətraf Mühitin Mühafizəsi Prosesi layihə komponentinin B KATEGORİYASI (DB-nin ƏS 4.01-ə istinad edildiyi kimi) altına düşdüyünü göstərir, və beləliklə təklif olunan müdaxilələr nəticəsində heç bir əhəmiyyətli və ciddi təsirlər gözlənilir. Layihə ilə əlaqəli potensial mənfi ekoloji və sosial təsirlərin müvəqqəti, bərpa edilə bilən, orta dərəcədə, əraziyə xas və daha çox yol tikintisi fəaliyyətləri ilə əlaqəli olması gözlənilir. Yaxınlarda təqdim olunan Layihə Konsepsiyası Qeydinə (LKQ) əsasən, ətraf mühit baxımından layihə **“Əhəmiyyətli Risk”** kimi qiymətləndirilmişdir; lakin sosial cəhətdən - **“Orta Risk”** kimi qiymətləndirilmişdir. ƏMSÇS/ ƏMSİP məsləhətçi işi zamanı yoxlama məsləhətçi tərəfindən lazımi araşdırma işinin bir hissəsi kimi həyata keçiriləcəkdir.

1.3.2 Komponent 3 haqqında əsas məlumat

İlkin olaraq TT-də təsvir olunduğu və LKQ/ LQS-də aydınlaşdırıldığı Komponent 3 - Yerli İnkişaf və Logistika üçün məqsədlər, aşağıda sadalananlar üçün texniki yardım (TA) məqsədilə maliyyə təmin etməkdir:

- (i) yol ətrafı bazar və logistika obyektlərinin planlaşdırılması və hazırlanması, habelə pilot icrası həyata keçirilməsi üçün; və
- (ii) tədris proqramının hazırlanması və daha sonra layihə ərazisində fəaliyyət göstərən kiçik kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına və aqrar logistikaya xas təlim və məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi.

Yuxarıda verilən məlumatlara əsasən, müəyyən sahələri hələ müəyyənləşdirilməklə, Komponent 3 ƏMSİÇ hissəsinə daxil ediləcəkdir.

Komponent 3 çərçivəsində lokallaşdırılmış tikililərin və inşaat işlərinin aparılması nəzərdə tutulduğundan potensial ətraf mühit və sosial təsirlərin alt komponent 1.1-ə nisbətən yaxın, birbaşa ətrafa olması ilə məhdudlaşdırılacaq, daha qısa müddətdə baş verəcək və aradan qaldırılacaqlar. Buna baxmayaraq, sosial və ekoloji tədbirlər layihəyə başlamaqdan əvvəl hazırlanmalıdır.

2 Hüquqi Çərçivə

2.1 Milli Hüquqi Çərçivə və Siyasətin tətbiqi

Azərbaycanda bir neçə qanun məcəlləsi və Aktlar mövcuddur ki, özəl torpaqların Dövlət ehtiyacları üçün özgəninkiləşdirilməsi məsələlərini tənzimləyir. Azərbaycan Konstitusiyasının 29-cu Maddəsi vətəndaşların mülkiyyət hüququnu və bu mülkiyyət hüququnun qorunmasını təmin edir. Bu maddə torpaq sahiblərini müvafiq hüquqi baza ilə təmin edir və dövlət ehtiyacları üçün mülkiyyətin özgəninkiləşdirilməsini yalnız qabaqcadan onun dəyərini bazar qiymətlərinə uyğun ödəmək şərti ilə həyata keçirilir. Maddə həmçinin Azərbaycanda mülkiyyət hüququnun üç növü olduğunu (dövlət, bələdiyyə və özəl) bildirir (Maddə 13).

Torpaqların Dövlət Ehtiyacları üçün Alınması Haqqında Qanun (TDEAHQ) 20 Aprel 2010-cu ildə qüvvəyə minmişdir. Bu Qanun məcburi köçürülmə (MK) ilə əlaqədar məsələləri araşdırır və dövlət ehtiyacları üçün torpaqların alınması prosedurlarının təfərrüatını verir; kompensasiyanın məbləğini hesablayır və qiymətləndirmə aparır; kompensasiyanın ödəniş qaydalarını müəyyən edir; torpaqların alınması üçün institusional tədbirləri; məsləhətləşmə tələblərini; təsirə məruz qalan müxtəlif şəxslərin hüquqlarını; şikayət mexanizmlərini və o cümlədən torpaq almaya cəlb edilən tərəflər arasında digər münasibətləri tənzimləyir. Bu Torpaqalma qanununun qüvvəyə minməsindən əvvəl Azərbaycanda məcburi köçürülməylə dair məsələləri tənzimləyən xüsusi bir qanun və prosedurlar yox idi. Qanun təsirə məruz qalan şəxslərin, o cümlədən dövlət qeydiyyatına alınmayanların, kirayəçilərin, uzun müddətli qeyri-rəsmi torpaq istifadəçilərinin və yaşadıkları torpaq sahələrində qanuni hüquqları olmayan şəxslərin daxil olduğu müxtəlif kateqoriyalı nəzərə alır. Qanun, ərazidə qanuni hüquqları olmayan şəxslərə köçürmə yardımı və torpaq üzərində olan mülkinə görə kompensasiya hüququ verir. Buraya iş / gəlir itkisi üçün kompensasiya, keçid müavinəti və nəqliyyat dəstəyi və zərərin bərpa dəyərində əsaslanaraq kompensasiya təmin edilir. **TDEAHQ** -a əsasən, fiziki yerdəyişmə baş verərsə, Alana Orqanın köçürülmədən ən azı 60 gün əvvəl köçürülməyə məruz qalan şəxsə (KMQŞ) bildirişin göndərməsi lazımdır. Lakin, yeni qanunvericilikdən başqa ölkədə bir-neçə nizamlayıcı vasitələr var ki, onlar torpaq almanı, mülkiyyət və digər mülkiyyət növlərini tənzimləyir və rəhbərlik edir və bu mülkiyyət növlərinin itirilməsini kompensasiya edir. Bunlara daxildir:

- **Mülki Məcəllə (01 Dekabr 1998):** Mülki Məcəllədə qeyd edilir ki, daşınmaz əmlak üzərində hər hansı hüquqlar dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Torpaqlar dövlət ehtiyacları üçün mülkiyyətçilərdən bazar qiyməti prinsipi əsasında dəyəri ödənilməklə geri alınır. İcraçı Orqan tərəfindən həm də aşağıda verilənlərin yerinə yetirilməsi bildirilir:
 - torpağın alınması ilə bağlı təsirə məruz qalan bütün şəxslərə rəsmi bildirişlər göndərilsin;
 - əməliyyat müqaviləsi bağlandıqdan sonra 90 gün ərzində təsirə məruz qalan şəxslərə kompensasiya tam şəkildə ödənilsin;
 - köçürülən insanlara yardım; və
 - təsirə məruz qalan mülkiyyət növləri üçün bazar qiymətlərinə əsasən kompensasiya ödənilsin (bazar qiymətlərini müəyyənləşdirmək mümkün olmadıqda, bərpa qiymətindən istifadə edilsin)
- **Torpaq məcəlləsi (25 İyun, 1999):** 101-ci maddədə deyilir ki, torpağın alınması (məcburi satın alma) və ya müvəqqəti istifadə, habelə mülkiyyətçilərin, istifadəçilərin və icarəçilərin hüquqlarının məhdudlaşdırılması və ya torpağın keyfiyyətinin pisləşməsi nəticəsində yaranan bütün zərərlər torpaq mülkiyyətçilərinə və ya istifadəçilərinə tam ödənilməlidir. Əlavə olaraq, üçüncü şəxslərə qarşı öhdəliklərinin erkən ləğvindən yaranan xərclər təsirlənmiş şəxsə də ödənilməlidir. 110 və 111-ci maddələrdə torpaq sahələrinin qəsdən

zəbt edilməsi, torpaq sahələrində qanunsuz tikililərin aparılması torpaq qanunvericiliyinin pozulması kimi təsvir edilir və bunların qadağan edilmiş hərəkətlər olduğu bildirilir. Bu cür torpaq sahələri qanunsuz istifadə zamanı çəkilən xərclər ödənilmədən müvafiq orqanlara qaytarılacaqdır. Torpaqların bərpası da qanunsuz sahiblər tərəfindən öz hesablarına aparılmalıdır.

- **Torpaq İslahatları (1996) və Torpaq Bazarı (1999) haqqında Qanunlar:** bu qanunla torpaq üzrə mülkiyyət, istifadə və icra hüquqları şəxsi razılıq və ya hərrac vasitəsilə satıla ya alına bilər.
- **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 23 Oktyabr 2003-cü il, 972 sayılı Fərmanı - "Torpaq icarəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə əlavə addımların atılması və dövlət və ya bələdiyyə torpaqlarının torpaq müsabiqələrinin və hərraclarının keçirilməsi vasitəsilə ayrılması (sahibkarlıq və ya icarə) Qaydaları haqqında:** bu normativ aktlara əsasən dövlət mülkiyyətində olan torpaqlar yerli hakimiyyət orqanlarının qərarlarına əsasən torpaq hərracları vasitəsilə şəxsi mülkiyyətə və ya icarəyə verilə bilər.
- Azərbaycan Respublikasında yeni Normativ qiymətlərin müəyyən edilməsi haqqında Nazirlər Kabinetinin 158 sayılı Qərarı (1998): hər rayonda torpaq üçün normativ və ya kadastr qiymətləri təyin edilir.
- Nazirlər Kabinetinin Xüsusi mülkiyyətdə olan tikililərin inventar qiymətinin nizamlanmasının təsdiqi haqqında 110 sayılı Qərarı (1999): Bu qərar təsirə məruz qalan tikililərin və daşınmaz əmlakın kompensasiya dəyərinin hesablanması prosedurlarını izah edir. Bu qiymətləndirmə Azərbaycanın rayonlar üzrə müxtəlif növ tikinti materiallarının standart qiymət göstəricisi əsasında hesablanır.
- Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsi ilə bağlı bəzi normativ hüquqi aktlar haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 42 sayılı Qərarı (2000) : bu qərar torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması prosedurlarını açıqlayır.
- Avtomobil yolları haqqında Qanunun tətbiqi haqqında fərman (2000) və Azərbaycan Respublikasında avtomobil yollarının təhkim zolağından istifadənin tənzimlənməsi üçün əlavə tədbirlər haqqında sərəncam: hər iki qanun Azərbaycanda bütün yollara dair fəaliyyətlərə tətbiq edilir.
- **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 26 dekabr 2007-ci il tarixli fərmanı: Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 7 dekabr 2007-ci il tarixli 506-IIIQD nömrəli Qanununun tətbiq edilməsini təmin edir.** Dövlət ehtiyacları üçün alınan daşınmaz əmlakın mülkiyyətçisinə əmlakın alınması ilə bağlı zərərin ödənilməsi üçün həmin daşınmaz əmlakın qanunvericiliyə uyğun olaraq hesablanmış bazar qiymətinin 20 % miqdarında kompensasiya ödənilməlidir.
- **Torpaq icarəsi haqqında Qanun:** Qanunda deyilir ki, (maddə 16) icarəyə verilən torpaq dövlət ehtiyacları üçün alındıqda, eyni ölçüdə və eyni keyfiyyətdə olan başqa bir torpaq sahəsi icarəyə verilə bilər. Bu torpaq sahəsindəki zərərlər qanunvericiliyə uyğun olaraq ödənilir
- **Qiymətləndirmə Fəaliyyəti haqqında Qanun:** Qanunda, dövlət ehtiyacları üçün torpaq alınması hallarında daşınmaz əmlakın qiymətləndirilməsinin məcburi olduğu və qiymətləndirmə nəticələrinin qiymətləndirmə hesabatında əks olunduğu bildirilir.
- **Prezidentin 15 fevral 2011-ci il tarixli "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması" Qanununun həyata keçirilməsinə dair əlavə fəaliyyətlər haqqında Fərmanı:** Fərmanda Torpaq Alma Qanununun tətbiqi üçün əlavə müddəalar nəzərdə tutulmuşdur. Fərman həm də müvafiq icra hakimiyyəti orqanının hər bir işi üçün dövlət qurumlarını təyin edir.
- **Prezidentin 7 dekabr 2007-ci il tarixli 506-3 QD Fərmanı:** Alınan əmlakın hesablanmış bazar qiymətinə % 20 əlavə təzminat verilməsini tələb edir.
- **Nazirlər Kabinetinin 45 sayılı Qərarı (24 Fevral 2012):** Köçürmə planının hazırlanmasına dair təlimatları nəzərdə tutur, həmçinin köçürmə planının və köçürmə təlimatının nümunə məzmununu göstərir.

2.2 Dünya Bankının ƏMSS 5

2.2.1 ƏMSS 5 Məqsədləri və Tətbiq sahəsi

Layihələrin icrası təcrübəsinə görə, torpaqların alınması və torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlər təsirə məruz qalan şəxslərə ayrı-ayrılıqda və bütövlüklə icmalara mənfi təsir göstərə bilər. Bu təsirlər DB-nin ƏMSS5-də ümumi olaraq fiziki yerdəyişmə (köçürülmə, yaşayış sahəsinin itirilməsi və ya ev (shelter) itkisi), iqtisadi yerdəyişmə (torpaq, əmlakın və ya gəlir mənbələrinin və ya digər yaşayış vasitələrinin itirilməsinə səbəb olan əmlaklara girişin itkisi,) və ya hər ikisi kimi təsvir olunur. “Məcburi köçürülmə” tətbiq edildikdə təsirlənmiş şəxslərin və ya insanların torpaq alımından və ya köçürülmə ilə nəticələnən torpaqdan istifadəyə dair məhdudiyyətlərdən imtina etmək hüququ olmadıqda, ƏMSS5 aşağıdakıları məqsəd qoyur:

- Alternativ layihə cizgiləri işləyərək məcburi köçürülmənin qarşısını almaq və ya qaçınılmaz olduqda məcburi köçürülməni minimuma endirmək;
- Məcburi köçürülmənin qarşısını almaq;
- Torpaq alınmasından və ya istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərdən qaçınılmaz mənfi sosial və iqtisadi təsirləri azaltmaq üçün:
 - (a) bərpa dəyəri ilə əmlak itkisi üçün kompensasiyanın vaxtında təmin edilməsi, və
 - (b) köçürülən şəxslərə yaşayışlarını və yaşayış səviyyələrini real şəkildə köçürülmədən əvvəlki səviyyələrə və ya layihənin icrasına başlamazdan əvvəl mövcud olan səviyyələrə çatdırmaq və ya heç olmasa bərpa etmək söylərində (hənsinin daha yüksəkdirsə) köməklik göstərmək.
- (iv) Fiziki köçürülməyə məruz qalan kasıb və ya həssas təbəqəyə aid insanları müvafiq yaşayış sahəsi ilə təmin etməklə, xidmət və obyektlərə çıxış və mülkiyyət təhlükəsizliyini təmin etməklə yaşayış şəraitini yaxşılaşdırmaq.
- (v) Layihənin mahiyyəti zəmanət edə biləcək gədən köçürülmə fəaliyyətini davamlı inkişaf proqramı kimi qəbul etmək və həyata keçirmək, köçürülən şəxslərin layihədən birbaşa faydalanmasına imkan yaratmaq üçün kifayət qədər investisiya mənbəyi təmin etmək.
- (vi) Köçürülmə tədbirlərinin müvafiq məlumatların açıqlanması, geniş məsləhətləşmələr və təsirə məruz qalan şəxslərin məlumatlı olaraq iştirakı ilə planlaşdırılmasını və həyata keçirilməsini təmin etmək.

DB-nin ƏMSS 5 aşağıdakı torpaq alma növlərinə, və ya layihənin icrası ilə əlaqədar həyata keçirilmiş və ya tətbiq olunan torpaq istifadəsi məhdudiyyətləri nəticəsində yaranan daimi və ya müvəqqəti fiziki və iqtisadi yerdəyişmələrə tətbiq olunur:

- (a) Milli qanunvericiliyə uyğun olaraq torpaqalma və ya digər məcburi prosedurlarla əldə edilən və ya məhdudlaşdırılan torpaq hüquqları və ya torpaqdan istifadə hüquqları;
- (b) razılığın əldə edilməməsi torpaqalma və ya digər məcburi prosedurlarla nəticələnərsə əmlak sahibləri və ya torpağa qanuni hüquqları olanlar ilə danışıqlar yolu ilə əldə edilmiş və ya məhdudlaşdırılmış torpaq hüquqları və ya torpaqdan istifadə hüquqları,;
- (c) Bir icmaya və ya icma daxilində qrupların ənənəvi mülkiyyətinə sahib olduqları və ya tanınan istifadə hüquqlarına sahib olduqları yerlərə girişin itirilməsiylə nəticələnən torpaqdan istifadəyə və təbii mənbələrə giriş məhdudiyyəti. Bura, qanunla müəyyən edilmiş qorunan ərazilərin, meşələrin, biomüxtəliflik sahələrinin və ya layihə ilə əlaqəli mühafizə zonalarının yaradılması vəziyyətləri daxil ola bilər;
- (d) Layihə üçün müəyyən edilən son tarixdən əvvəl rəsmi, ənənəvi və ya tanınan istifadə hüququ olmayan, ərazini işğal edən və ya istifadə edən insanların köçürülməsi;

- (e) Layihə təsirləri nəticəsində torpaqları yararsız hala düşən və ya girişi məhdudlaşan insanların köçürülməsi;
- (f) Dəniz və su ehtiyatları, ağac və meşə məhsulları, şirin su, dərman bitkiləri, ovçuluq və toplama sahələri, otlaq və əkin sahələri kimi kommunal mülkiyyət və təbii sərvətlər daxil olmaqla torpaqlara girişin və ya digər mənbələrdən istifadənin məhdudlaşdırılması;
- (g) Fərdi şəxslər və ya icmalar tərəfindən tam kompensasiya ödənilmədən imtina edilən torpaq hüquqları və ya torpaqlara və ya əmlaka dair iddialar; və
- (h) Layihədən əvvəl meydana gələn, lakin layihəni gözləyərkən və ya ona hazırlaşarkən həyata keçirilmiş və ya başlamış torpaqalma və ya torpaqdan istifadə məhdudiyyətləri.

Tətbiq dairəsinə istisna olaraq aşağıdakılar təqdim edilir:

- Bu ƏMSS layihə tərəfindən qoyulmuş torpaqalma və ya torpaqdan istifadə məhdudiyyətlərinin birbaşa nəticəsi olmayan gəlir və dolanışıqlara olan təsirlərə tətbiq edilmir. Bu cür təsirlər AMSS1-ə uyğun olaraq həll ediləcəkdir.
- Bu ƏMSS, satana ərazini saxlamaq və satmaqdan imtina etmək üçün həqiqi bir fürsət verildiyi və mövcud seçimlər və bunların nəticələri barədə tam məlumatlandırıldığı könüllü, qanuni qaydada qeydə alınmış bazar əməliyyatlarına şamil edilmir. Lakin, bu cür könüllü torpaq əməliyyatları, satan xaricində, sözügedən torpaq sahəsini zəbt edən, istifadə edən və ya hüquqlarını tələb edən şəxslərin köçürülməsi ilə nəticələnmə bilərsə, bu ƏMSS tətbiq ediləcəkdir.
- Bir layihə torpaq hüquqlarının təsdiqlənməsi, nizamlanması və ya müəyyənləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulan torpaq sahələrini və ya digər fəaliyyətləri dəstəkləyərsə, ƏMSS 1-ə əsasən sosial, hüquqi və institusional qiymətləndirmə tələb olunacaqdır. Qiymətləndirmə potensial riskləri və təsirləri, habelə mənfi iqtisadi və sosial təsirləri, xüsusilə yoxsul və həssas qruplara təsir edən təsirləri minimuma endirmək və azaltmaq üçün müvafiq dizayn tədbirlərini müəyyənləşdirməyi hədəfləyir..
- Bu ƏMSS özəl tərəflər arasındakı torpaq üzərinə mülkiyyət hüququ və ya əlaqəli kontekstdə mübahisələrə şamil edilmir. Lakin, şəxslərin sözügedən ərazinin dövlət torpağı olması ilə bağlı layihə tərəfindən müəyyənləşdirilməsinin birbaşa nəticəsi olaraq əraziləri boşaltması tələb olunduqda, bu ƏMSS tətbiq ediləcəkdir (ƏMSS 1-in müvafiq müddəalarına əlavə olaraq).
- Bu ƏMSS, ərazi, milli və ya altmilli səviyyədə davamlılığını təşviq etmək üçün torpaq istifadəsi planlaşdırılması və ya təbii ehtiyatların tənzimlənməsi üçün tətbiq edilmir (su hövzəsi idarəsi, yeraltı suların idarəedilməsi, balıqçılıq idarəsi və sahil zonası rəhbərliyi daxil olmaqla). Layihə bu cür fəaliyyətləri dəstəklədiyi təqdirdə, Borcalan planlaşdırma və ya tənzimləmənin potensial iqtisadi və sosial riskləri və təsirlərini (xüsusilə yoxsul və həssas qruplara olan riskləri) müəyyən etmək və onları minimuma endirmək və azaltmaq məqsədilə müvafiq tədbirləri müəyyənləşdirmək üçün ƏMSS 1-ə əsasən sosial, hüquqi və institusional qiymətləndirmə aparmalı olacaqdır. Bu ƏMSS təbii fəlakətlər, münafişə, cinayət və ya zorakılıq nəticəsində qaçqın düşən və ya məcburi köçkünlərin idarə edilməsinə şamil edilmir.

ƏMSS 5 həmçinin, ərazinin alınması və ya ərazidə istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərin qaçınılmaz olduğu və aşağıdakı kimi təsvir edildiyi bir siyahıyaalma yolu ilə "Uyğunluq Təsnifatı" nı müəyyənləşdirir:

- (a) Torpaq və ya əmlaka rəsmi qanuni hüquqları olanlar;
- (b) Torpaq və ya əmlaka dair rəsmi qanuni hüquqları olmayan, lakin milli qanunvericiliyə uyğun olaraq tanınan torpaq və ya əmlaka dair tələbi olanlar; ya
- (c) Qanunsuz əldə etdikləri və ya istifadə etdikləri torpaq və ya əmlaka tanınan qanuni hüququ və ya tələbi olmayan şəxslər.

2.2.2 ƏMSS 5 Tələbləri:

ƏMSS5 tələbləri aşağıdakılardan ibarətdir:

Layihə cizgiləri

Borcalan, məcburi torpaqalmanın və ya torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərin, müəyyən bir müddət ərzində açıq şəkildə göstərilən layihə məqsədləri üçün birbaşa layihə tələbləri ilə məhdudlaşdığını nümayiş etdirəcəkdir. Borcalan, ətraf mühit, sosial və maliyyə xərclərini və faydalarını tarazlayarkən və cinsi təsirlərə, o cümlədən yoxsul və həssas insanlar üzərinə düşən təsirlərə xüsusi diqqət yetirərkən, xüsusilə fiziki və ya iqtisadi köçürülmə ilə nəticələncəyi yerlərdə torpaq almanın və ya ərazidə istifadə məhdudiyyətlərinin qarşısını almaq və ya minimuma endirmək üçün mümkün alternativ layihə cizgilərini nəzərdən keçirəcəkdir..

Təsirə məruz qalan şəxslər üçün kompensasiya və müavinətlər

Torpaq əldə edilməsindən və ya torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərdən (daimi və ya müvəqqəti) qaçmaq mümkün olmadıqda, Borcalan təsirə məruz qalan şəxslərə bərpa dəyəri ilə təminat və həyat və ya yaşayış səviyyələrini yaxşılaşdırmaq və ya heç olmasa bərpa etmək üçün lazım ola biləcək digər kömək təklif edəcəkdir. Torpaq və əsas fond kateqoriyalarına görə kompensasiya standartları açıqlanacaq və ardıcıl tətbiq ediləcəkdir. Kompensasiya dərəcələri razılaşma imkanları tətbiq olunduğu yerlərdə yuxarı düzəlişlərə tabe ola bilər. Bütün hallarda, kompensasiyanın hesablanması üçün aydın bir əsas sənədləşdiriləcək və təminat şəffaf prosedurlara uyğun olaraq paylanacaqdır..

İcmaların cəlb edilməsi

Borcalan, ƏMSS 10 (Maraqlı Tərəflərin cəlb edilməsi və Sənədlərin Açıqlanması) müvafiq olaraq maraqlı tərəfləri cəlb etməklə təsirə məruz qalan icmalarla və TMQŞ köçürülən icmalarla əlaqə quracaqdır. Köçürülmə və yaşayış şəraitinin bərpası ilə bağlı qərar qəbul etmə proseslərinə təsirə məruz qalmış şəxslərin seçim edə biləcəyi variant və alternativlər daxil olacaqdır. Müvafiq məlumatların açıqlanması və təsirə məruz qalmış icmaların və şəxslərin səmərəli iştirakı alternativ layihə cizgiləri nəzərdən keçirdikdə və daha sonra kompensasiya prosesi, dolanışığın bərpası fəaliyyətləri və köçürülmə prosesinin planlaşdırılması, həyata keçirilməsi, monitorinqi və qiymətləndirilməsi zamanı baş verəcəkdir.

Şikayət mexanizmi

Borcalan, məcburi köçürülməyə məruz qalan (və ya başqaları) tərəfindən qaldırılan kompensasiya, köçürülmə və ya yaşayış təminatının bərpası tədbirləri ilə bağlı xüsusi narahatlıqları vaxtında həll etmək üçün ƏMSS 10-a müvafiq olaraq layihə üçün şikayət mexanizminin mümkün qədər tez hazırlanmasını təmin edəcəkdir. Mümkün olduğu təqdirdə, bu cür şikayət mexanizmləri, mübahisələri qərəzsiz şəkildə həll etmək üçün layihəyə xas olan tənzimləmələrlə lazım olduqda əlavə olunaraq, layihə məqsədləri üçün uyğun olan mövcud rəsmi və ya qeyri rəsmi şikayət mexanizmlərindən istifadə edəcəkdir.

Planlaşdırma və icra

Torpaqalma və ya torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərin qaçınılmaz olduğu təqdirdə, Borcalan ətraf mühitin və sosial qiymətləndirmənin bir hissəsi olaraq, layihə təsirinə məruz qalacaq şəxsləri müəyyənləşdirəcək, təsirə məruz qalan torpaq və əmlakın siyahısını yaratmaq üçün siyahıyaalma keçirəcəkdir ki, kompensasiya və yardım almaq hüququna malik olanlar müəyyənləşdirilsin və fürsətdən istifadə edərək məskunlaşanlar kimi uyğun olmayan şəxslər kompensasiya tələb etməkdən çəkindirilsin. Sosial qiymətləndirmə siyahıyaalma zamanı mövsümi mənbələrdən istifadə etmək kimi üzrlü səbəblərdən layihə ərazisində ola bilməyən icmaların və ya qrupların iddialarına cavab verəcəkdir. Siyahıyaalma ilə birlikdə Borcalan hüquqların tətbiqi üçün son tarix təyin edəcəkdir. Son tarix ilə əlaqəli məlumatlar müvafiq şəkildə sənədləşdiriləcək və bir neçə dəfə yazılı və (lazım olduqda) yazılı olmayan formalarda və yerli dillərdə layihə ərazisində yayılacaqdır. Bu məlumatlara son *tarixdən sonra layihə ərazisində məskunlaşan şəxslərin kənarlaşdırıla biləcəyinə dair xəbərdarlıqlar da daxil olacaqdır.*

DB ƏMSS 5, Borcalanın ətraf mühit və sosial qiymətləndirmədə layihə ilə əlaqəli risklər və təsirlərlə mütənəşib olaraq müəyyən edilmiş məsələləri həll etmək üçün Köçürmə Planı (RP) hazırlamasını tələb edir. Aşağıdakı təlimatlara daxildir:

- (a) Torpaqalmanın miqyası və ya torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlər kiçik olduğu təqdirdə, və bunun nəticəsində gəlirlərə və dolanışıqlara əhəmiyyətli bir təsir olmayan layihələr üçün, Plan TMQ şəxslər üçün hüquqların uyğunluq meyarlarını müəyyənləşdirəcək, kompensasiya prosedurları və standartları müəyyənləşdirəcək və məsləhətləşmələr, monitoring və şikayətlərə baxılması üçün qaydalar daxil edəcəkdir;
- (b) Fiziki köçürülməyə səbəb olan layihələr üçün, plan təsirlənmiş şəxslərin köçürülməsi ilə əlaqəli əlavə tədbirləri müəyyənləşdirəcəkdir;
- (c) yaşayış şəraiti və ya gəlir mənbəyinə əhəmiyyətli təsir göstərən iqtisadi köçürülmə ilə nəticələnən layihələr üçün, plan, yaşayış təminatının yaxşılaşdırılması və ya bərpası ilə bağlı əlavə tədbirləri müəyyənləşdirəcəkdir; və
- (d) Qanuni olaraq müəyyən edilmiş parklarda və ya mühafizə olunan ərazilərdə və ya yerli əhalinin dolanışığı asılı ola biləcəyi digər ümumi mülkiyyət mənbələrində mənbələrə çıxışı məhdudlaşdıran torpaq istifadəsində dəyişikliklər tətbiq edə biləcək layihələr üçün, plan bu məhdudiyyətlər nəticəsində yarana biləcək mənfi təsirləri aradan qaldırmaq məqsədilə istifadə və təsir azaltma tədbirlərini müəyyənləşdirmək üçün müvafiq məhdudiyyətləri təyin edərək birlikdə iştirak prosesi hazırlayacaqdır

2.2.3 Köçürülmə Planlardakı Tələblər

Köçürülmə Planına aşağıdakı kimi daxil edilməlidir:

Ümumi Tələblər

- Maliyyələşdirmə və həyata keçirmə ilə əlaqədar qaydalar və öhdəliklər, o cümlədən nəzərdə tutulmamış xərcləri ödəmək məqsədilə əlavə maliyyələşdirmə ilə yanaşı arzu olunan nəticələrə doğru irəliləməyə mane olan gözlənilməz hallara vaxtında və koordinasiyalı cavab tədbirləri.
- Layihənin məqsədlərinə çatmaq üçün lazım olan köçürmə fəaliyyətlərinin tam xərcləri
- Planın həyata keçirilməsini layihənin riskləri və təsirləri ilə mütənasib olaraq izləmə və qiymətləndirmə prosedurları.
- ƏMSS-in məqsədlərinə çatmaq üçün həyata keçirmə zamanı zəruri olan korrektiv fəaliyyət.

Fiziki köçürülmə olarsa - Borcalan, təsirə məruz qalan insanların sayından asılı olmayaraq, ən azından bu ƏMSS-in tətbiq olunan tələblərini əhatə edən bir plan hazırlayacaqdır. Plan:

- Köçürülmənin mənfi təsirlərini azaltmaq və zəmanət verildiyi kimi inkişaf imkanlarını müəyyənləşdirmək üçün hazırlanmalıdır
- Təxmini köçürülmə büdcəsini və icra cədvəlini daxil etməli və təsirə məruz qalan şəxslərin (TMQŞ köçürüləcək icmalar da daxil olmaqla) hüquqlarını müəyyənləşdirməlidir
- Cinsi aspektləri, o cümlədən yoxsul və həssas insanların ehtiyaclarını daxil etməlidir

Fiziki köçürülmə olarsa - Borcalan aşağıdakıları nəzərə alan plan hazırlayır:

- Fiziki yardışmə halında - Borcalan aşağıdakıları həyata keçirəcək bir plan hazırlayır:
- Təsirə məruz qalan şəxslərin gəlir və ya dolanışıqlarının yaxşılaşdırmasına və ya heç olmasa bərpa etməsinə imkan verən tədbirləri daxil etmək.
- Cinsi aspektlərə və cəmiyyətin həssas təbəqələrinin ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetirərək TMQ şəxslərin və / və ya icmaların hüquqlarını qorumaq və bunların şəffaf, ardıcıl və ədalətli şəkildə tətbiq edilməsini təmin etmək.
- Həyata keçirilmə müddətində yaşayış vasitələrinin effektivliyini izləmək və həyata keçirmə başa çatdıqdan sonra qiymətləndirmə tədbirlərini daxil etmək.

2.2.4 Borcalanın ƏMSS 5-ə əsasən tələb etdiyi tədbirlər

Borcalan tərəfindən ƏMSS 5-ə uyğun olaraq tələb olunan tədbirlər aşağıdakılardır:

Fiziki köçürülmə halında - Borcalan, torpaq hüququnu əldə etmək üçün bütün əməliyyatları sənədləşdirəcək, kompensasiya verəcək və köçürülmə işləri ilə əlaqəli digər yardımları təqdim edəcəkdir. Layihə ərazisində yaşayan insanların başqa yerə köçməsi tələb olunursa, Borcalan aşağıdakıları edəcəkdir:

- Mümkün köçürmə variantları arasında köçürülənlərə seçimlər təklif etməli, müvafiq yaşayış yeri və ya pul təminatı da daxil olmaqla; və
- Yeni köçürülmə sahələrinin hər bir qrupunun ehtiyaclarına uyğun köçürülmə yardımı göstərin, yeni köçürülmə sahələri, ən azı əvvəllər istifadə edilənlərə bərabər olan və ya mövcud minimum qanun və ya standartlara uyğun yaşayış şərtləri təqdim edəcəkdir; hazırlanmış, planlaşdırma variantları ilə bağlı ev sahibi icmalara müraciət ediləcək və köçürülmə planları, ən azı mövcud səviyyələrdə və ya standartlarda ev sahibi icmaların obyektlərə və xidmətlərə davamlı girişini təmin edəcəkdir.
- Mümkün olduqda köçürülən şəxslərin əvvəl yaşadıkları icma və qruplarla köçürülmə seçimlərinə şərait yaradılsın.
- Köçürülən şəxslərin və onları qəbul edəcək hər hansı icmaların hazırkı sosial ənənələrinə hörmətlə yanaşılsın.
- Fiziki köçürülməyə məruz qalan şəxslərin (a) torpaq və ya əmlaka rəsmi qanuni hüquqları varsa; və ya (b) torpaq və ya əmlaka dair rəsmi qanuni hüquqları olmayan, lakin milli qanunvericiliyə uyğun olaraq tanınan torpaq və ya əmlaka dair bir tələbi olarsa: əvəzinə əmlak zəmanəti ilə bərabər və ya daha yüksək dəyəri olan, yerləşmə xüsusiyyətləri də daha üstün olan əmlak seçimi və ya bərpa dəyəri məbləğində nəğd pul təklifi edilsin.
- Fiziki köçürülməyə məruz qalan şəxslərin tutduqları və ya istifadə etdikləri torpaq və ya əmlaka dair tanınan qanuni hüququ və ya iddiası olmadığı təqdirdə: bu köçürülən insanların sahib olduqları tikililərdə qanunsuz köçürülmədən qorunaraq uyğun yaşayış (ev) əldə etmələrinə imkan verən razılaşmaları təmin edəcəkdir, borcalan onlara torpaq sahələrindən başqa əmlak, məskunlaşma və torpaq sahələrinin abadlaşdırılması kimi digər zərərlerini bərpa dəyəri ilə ödəyəcəkdir.
- Məsləhətləşmələrə əsaslanaraq bu cür köçürülən şəxslərə, yaşayış səviyyələrini müvafiq alternativ ərazidə bərpa etmələri üçün kifayət məbləğdə torpaq üçün kompensasiyaya dəyərinə münasib köçürülmə yardımı təmin edilsin.
- Son tarixin dəqiq müəyyənləşdirilib ictimaiyyətə çatdırılması şərtilə, uyğunluq üçün son tarixdən sonra layihə ərazisinə müdaxilə edənlərə kompensasiya verilməsinə və ya onlara kömək göstərilməsinə ehtiyac yoxdur.
- Təsirə məruz qalan şəxslərin məcburi köçürülməsinə müraciət etməmək. "Məcburi köçürülmə", fərdlərin, ailələrin və / və ya icmaların iradəsi xaricində bu ƏMSS-də tətbiq olunan bütün prosedur və prinsiplər daxil olmaqla müvafiq hüquqi və digər qorunma formalarıyla təmin edilmədən və əldə edilmədən sahib olduqları evlərdən və / və ya torpaq sahələrindən daimi və ya müvəqqəti çıxarılması kimi müəyyən edilir.
- Yer dəyişdirməyə alternativ olaraq, təsirə məruz qalanların ərazilərinin qismən itirilməsi və ya abadlıq işlərindən sonra əmlaklarının dəyərini artıracaq töfhələr müqabilində ərazi köçürülməsini qəbul edə biləcəyi yerində torpaq abadlıq razılaşmalarını müzakirə edə bilər.

İqtisadi köçürülmə olarsa

Əmlakın və ya əmlaka girişin itkisilə üzləşən iqtisadi cəhətdən köçürülməyə məruz qalan şəxslərə bu zərər bərpa dəyəri ilə ödəniləcəkdir:

- (a) Torpaqalma və ya torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərin ticarət müəssisələrinə təsir etdiyi hallarda (Buraya mağazalar, restoranlar, xidmətlər, istehsal müəssisələri və digər müəssisələr, ölçüsündən və lisenziyasız və ya lisenziyalı olmasından asılı olmayaraq daxildir) təsirə məruz qalan sahibkarlara, alternativ bir münasib yerin müəyyənləşdirilməsinin dəyəri, keçid dövründə itirilmiş xalis gəlirin dəyəri, zavodun,

maşınların və ya digər avadanlıqların köçürülməsi və yenidən quraşdırılması xərcləri, və kommersiya fəaliyyətinin bərpası üçün kompensasiya ödəniləcəkdir; Təsirə məruz qalan işçilər əmək haqqının müvəqqəti itirilməsinə görə yardım alacaq və zəruri hallarda alternativ iş imkanlarının müəyyənləşdirilməsində kömək alacaqlar;

- (b) Milli qanunvericilik çərçivəsində tanınan torpaq hüququ və ya torpaq hüququna edilən müraciəti olan təsirə məruz qalan şəxslər təqdirdə bərabər və ya daha böyük dəyəri olan əmlakla əvəzlənməsi təmin ediləcəkdir. (məsələn, kənd təsərrüfatı və ya ticarət sahələri) və ya lazım olduqda bərpa dəyəri ilə pul kompensasiyası təmin ediləcəkdir; və
- (c) Qanuni olaraq tanınan torpaq iddiaları olmayan iqtisadi köçürülməyə məruz qalmış şəxslərə torpaqdan başqa itirilmiş əmlakları (məhsul, suvarma infrastrukturu və ərazidə edilən digər abadlıq) bərpa dəyərlə kompensasiya ediləcəkdir. Borcalan torpaq üçün kompensasiya əvəzinə bu şəxslərə başqa yerlərdə dolanışıqlarının bərpasına imkan yaratmaq üçün kifayət edən kompensasiya qismində yardım göstərəcəkdir

Borcalanın uyğunluq üçün müəyyən olunan son tarixdən sonra layihə sahəsinə müdaxilə edən şəxslərə kompensasiya və ya kömək etməsi tələb olunmur

İqtisadi cəhətdən köçürülən şəxslərə gəlir əldə etmək imkanlarını, istehsal səviyyələrini və yaşayış səviyyələrini yaxşılaşdırmaq və ya heç olmasa bərpa etmək üçün imkanlar yaradılacaqdır:

- (a) Dolanışıqları torpaq əsaslı olan insanlar üçün mümkün olduğu təqdirdə məhsuldar potensialın, yerləşmə üstünlüklərinin və ən azı itirilənə bərabər olan digər amillərin birləşməsi olan əvəzedici torpaqlar təklif ediləcəkdir;
- (b) Dolanışıqları təbii qaynaqlara əsaslanan və layihə ilə əlaqəli giriş məhdudiyyətlərinin tətbiq olunduğu şəxslər üçün ya təsirə məruz qalan mənbələrə davamlı giriş imkanı təmin etmək, ya da bərabər gəlir əldə etmə potensialı və əlçatanlığı olan alternativ mənbələrə çıxış təmin etmək üçün tədbirlər həyata keçiriləcəkdir. Ümumi mülkiyyət resurslarına təsir edildiyi təqdirdə, təbii mənbələrdən istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərlə əlaqəli fayda və kompensasiya kollektiv xarakter daşıya bilər; və
- (c) Əvəz olunan torpaq və ya mənbələrin mövcud olmadığı sübuta yetirilərsə, Borcalan iqtisadi baxımdan məcburi köçkünlərə alternativ gəlir qazanma imkanları, məsələn, kredit imkanları, bacarıq təlimi, iş qurmağa kömək, iş imkanı və ya əmlak üçün kompensasiyaya əlavə pul yardımı kimi variantlar təklif edəcəkdir. Ancaq nağd yardım tək şəkildə təsirə məruz qalan şəxslərə dolanışıqlarını bərpa etmək üçün məhsuldar vasitə və ya bacarıqları təmin etmir.

Bütün iqtisadi köçürülməyə məruz qalan şəxslərə, gəlir qazanma qabiliyyətlərini, istehsal səviyyələrini və yaşayış standartlarını bərpa etmək üçün tələb olunan vaxtın məqbul qiymətləndirilməsinə əsaslanaraq, keçid dəstəyi veriləcəkdir.

2.3 Milli Qanunvericiliklə Dünya Bankının ƏMSS 5 arasında müqayisə

Dünya Bankının ƏMSS 5 tələblərinin əksər müddəaları Azərbaycan Qanunvericiliyində öz əksini tapıb. Lakin müəyyən fərqli məqamlar mövcuddur. Onların xülasəsi Cədvəl 3-də verilir:

Cədvəl 3. Milli Qanunvericiliklə Dünya Bankının ƏMSS 5 arasında müqayisə *

No	AR Qanunvericiliyi	DB ƏMSS 5
1.	Qanuni sahiblərə, hüquqi istifadəçilərə, uzun müddət ərzində hüquqi istifadəçilər və icarədarlara kompensasiyaların ödənilməsi. Qeyri-qanuni istifadəçilərə köçürülmə yardımı.	Qanuni ixtiyarın olub olmaması kompensasiyanın ödənilməsinə və/ ya bərpa edilməsinə maneə olmamalıdır. Qanunsuz torpaq sahibləri bərpa və yardım alırlar. (ƏMSS 5 Hüquqların təsnifatı, par. 10)

No	AR Qanunvericiliyi	DB ƏMSS 5
		- KŞ-lərin qanuni mülkiyyətçisi olduqları və ya torpaq sahəsinə sahib olduqları təqdirdə, Borcalan mülkiyyət təhlükəsizliyi, ekvivalent və ya daha yaxşı xüsusiyyətləri, yerləşmənin üstünlükləri və ya bərpa dəyərində pul təzminatı ilə bərabər və ya daha yüksək dəyəri olan əmlak seçimi təklif edəcəkdir. Nəgd pul əvəzinə nağd kompensasiya nəzərə alınmalıdır. (ƏMSS 5 Fiziki yerdəyişmə, maddə (28)) - KŞ-lərin tikililəri olduğu təqdirdə, Borcalan, torpaqdan başqa yaşayış sahələrini və torpaq sahəsindəki digər abadlıqlar kimi əmlak itkilərini bərpa dəyərilə kompensasiya edəcəkdir. (ƏMSS5 Fiziki yerdəyişmə, par. 29)
2.	Kompensasiya bazar qiyməti və ya bərpa dəyəri prinsipləri əsasında müəyyən edilir, hər ikisi tətbiq edilə biləcəyi halda daha yüksək qiyməti verən üsul tətbiq edilir. (Maddə 55.2, 58 və 59, TDEAQ, 2010).	Təsirə məruz qalan tikililər və torpaq üçün kompensasiyalar bərpa dəyərində əsaslanmalıdır. (ƏMSS5 Təsirə məruz qalan şəxslər üçün kompensasiya və faydalar, par. (12))
3.	26 Dekabr 2007-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanına əsasən əlavə xərclərin ödənilməsi üçün kompensasiya 20% əlavə olaraq ödəniləcək. Təsirə məruz qalan torpaqların könüllü satışı üçün əlavə 10% mükafat. (DETAQ, 2010)	Tikililərin qiymətləndirilməsində dəyərin aşağı salınması nəzərdə tutulmayıb. ƏMSS5 Təsirə məruz qalan şəxslər üçün kompensasiya və faydalar, par. (12))
4.	Yerli qanunvericiliyə əsasən öz torpaqlarından yüz metrədən uzaq olan yerə köçmələri tələb olunan LTMQŞ-in sayı 200 nəfərdən artıq olduqda köçürülmə planı digər hallarda isə köçürülmə təlimatı hazırlanır.	Layihə ilə əlaqəli risklər və təsirlərlə mütənasib Köçürülmə Planı (RP), Ətraf Mühit və Sosial Qiymətləndirmədə müəyyən edilmiş məsələləri həll etmək üçün Dünya Bankının ƏMSS 5 müddəalarına uyğun olaraq hazırlanacaqdır. (ƏMSS 5 : Planlaşdırma və tətbiq, bənd 21)
5.	Şikayətlərin baxılması komissiyası (DETAQ-in Maddə 75, 2010) zərurət olduğu təqdirdə böyük miqyaslı layihələrdə təyin ediləcəkdir. İcra Orqanı, Torpaq Alma Qrupu, Nəzarət Orqanı, yerli İcra Hakimiyyəti, bələdiyyələr və TTNM şikayət və müraciətləri qəbul etmək, nəzərdən keçirmək və həll etmək iqtidarındadır.	Şikayətlər Şikayətlərin Baxılması Komissiyasında (ŞBK), Yerli rəhbərliklərdə və QHT və / və ya yerli səviyyəli İcma Əsaslı Təşkilatlarda (İƏT) icmanın iştirakı ilə qeyri-rəsmi şəkildə həll olunur. (ƏMSS 5 Şikayət mexanizmi, par. 19)
6.	Gəlirin bərpası üçün əlavə müddəalar, ciddi təsirə məruz qalmış və ya həssas olan TMQŞ-lər üçün müavinətlər nəzərə alınmır. 'Yaşayış mənbəyinin bərpası' anlayışı	DB siyasəti gəlir / dolanışiq, ciddi itkilər və köçürülmə prosesi zamanı TMQŞ-lərin çəkdiyi xərclər üçün bərpa tələb edir.

No	AR Qanunvericiliyi	DB ƏMSS 5
	Azərbaycan qanunvericiliyində nəzərdə tutulmamışdır.	(ƏMSS 5 <i>İqtisadi yerdəyişmə, bənd 33-36</i>)
7.	Hazırlıq mərhələsində ərazilərin özgəninkiləşdirilməsi təklifini müzakirə etmək üçün ictimai iclaslar keçirilməlidir.	İctimai məşvəratlər və iştirak, DB-nin konsepsiyası, hazırlanması, həyata keçirilməsi və həyata keçirilməsindən sonrakı dövrdə davamlı bir proses olan siyasətinin ayrılmaz hissəsidir. (ƏMSS 5 - <i>əlavə 1. məcburi köçürülmə alətləri: İcma iştirakı, par. 11 & 22; ƏMSS10: Maraqlı tərəflərin iştirak etməsi və Məlumatların Açıqlanması</i>)

***Təsbit edildiyi kimi iki boşluq arasında uyğunsuzluqlar olduğu təqdirdə, layihə Dünya Bankının Köçürülmə Siyasətlərini və ƏMSS5-də göstərilən prosedurlara riayət edəcəkdir.**

Azərbaycandakı qanunvericilik dərəcələri və digər müvafiq qanunlar və təcrübələr YİL Layihəsinin bütün planlaşdırma və tətbiqetmə mərhələlərində nəzərə alınacaqdır. Uyğunsuzluqlar halında Dünya Bankı ƏMSS 5 üstünlük verilecekdir.

2.4 Köçürülmə Siyasəti Çərçivəsinin prinsipləri

Dünya Bankının Torpaqalma, Torpaq İstifadəsinə Məhdudiyyət və Məcburi Köçürülməyə dair ƏMSS 5 prinsiplərinə və müvafiq Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə bu Köçürülmə Siyasəti Çərçivəsində hörmət ediləcəkdir. Bu baxımdan köçürmənin aşağıdakı əsas prinsipləri tətbiq ediləcəkdir:

- **Torpağın mənimsənilməsinin minimuma endirilməsi:** Xüsusi torpaq sahələrinin mənimsənilməsi yalnız alternativ olmadığı hallarda aparılacaqdır;
- **Hüquqi prosedur məcburidir:** Bütün torpaqalmalar Azərbaycan Qanunu və Dünya Bankının qaydalarına uyğun olaraq həyata keçiriləcəkdir;
- **Kompensasiya və uyğunluq prinsipləri:** xüsusi torpaq sahələrinin mənimsənilməsi qaçınılmaz olduqda, bu hallar Azərbaycan qanunlarına və Dünya Bankının tələblərinə uyğun olaraq həll ediləcəkdir.
- **Əmlakın qiymətləndirilməsi metodları və prosedurları:**
- Planlaşdırılmış torpaqalma detalları, Köçürülmə Planında (KP) ƏMSS 5-də və daha ətraflı **ƏMSS 5 - Əlavə 1-də izah edildiyi kimi göstərilməlidir.** ƏMSS 5 par. 26: "Fiziki yerdəyişmə vəziyyətində, Borcalan (və ya LİQ) təsirə məruz qalan insanların sayından asılı olmayaraq, bu ƏMSS-nin ən azı tətbiq olunan tələblərini əhatə edən bir plan (Köçürülmə Planı (RP)) hazırlayacaqdır. Plan, köçürülmənin mənfi təsirlərini azaltmaq və inkişaf fərsətlərini müəyyənləşdirmək üçün tərtib ediləcək, köçürülmə büdcəsini və həyata keçirilmə cədvəlini özündə cəmləşdirəcək və təsirə məruz qalan bütün kateqoriyaların (ev sahibi icmalar da daxil olmaqla) hüquqlarını müəyyənləşdirəcəkdir. Cinsi aspektlərə və yoxsul və həssas insanların ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetiriləcəkdir. Müvafiq qanunvericilik və kompensasiya idarəsi, LİQ ilə əməkdaşlıq edərək Köçürülmə Tədbirlər Planlarının həm Azərbaycan qanunlarının, həm də Dünya Bankı siyasətlərinin tələblərinə uyğun olmasını təmin edəcəkdir. Bundan əlavə, Borcalan (və ya LİQ) torpaq hüquqları əldə etmək üçün bütün əməliyyatları sənədləşdirəcək, kompensasiya verəcək və köçürülmə işləri ilə əlaqəli digər yardımlar edəcəkdirlər (ƏMSS 5 bənd 26);
- **Hüquqlar:** Hüquqlar torpaq növlərinə, əmlak və ehtiyatlara görə, ərazinin kim tərəfindən tutulduğuna görə, o cümlədən qanunvericiliyin mülkiyyət hüququ olan və olmayan mülkiyyətçilər, kirayəçilər və Layihə təsirinə məruz qalan şəxslərin (LTMQŞ) necə fərqləndirməsi də daxil olmaqla müəyyən edilməsinə görə; torpaqdan kommersiya məqsədləri üçün istifadə edən insanlar; hər hansı abadlıq işləri görmüş şəxslər; yaşayış ili və s. görə fərqlənəcəkdir.

- **Təşkilati vəzifələr və institusional çərçivə:** Köçürülmə Siyasəti Çərçivəsinin tətbiqi və icrası və KP-nin planlaşdırılması və tətbiqi üçün ümumi məsuliyyətin detalları. Hüquqların təmin edilməsi prosesi hər mərhələdə kimlərin iştirak etdiyini qeyd edərək ətraflı təsvir edilməlidir;
- **Köçürülmə Planlarının həyata keçirilməsi üçün maliyyələşdirmə:** Maliyyələşdirmə üçün öhdəlikləri və prosesi aydın şəkildə təsvir edəcəkdir (KP-də qiymətləndirilən və təqdim olunan xərclərə əsasən);
- **İctimaiyyətin iştirakı və məşvərətlər:** TMQŞ-lərin KP-nin planlaşdırılması və həyata keçirilməsinin müxtəlif mərhələlərində layihədə iştirak etmələrini təmin edilsin. KP-nin tətbiq edilməsindən əvvəl, TMQŞ-lər, ictimai məşvərətlərdə Köçürülmə Siyasəti Çərçivəsinin müddəaları barədə məlumatlandırılacaq və məlumatlar ictimaiyyətə açıqlanacaqdır. Hər bir TMQŞ-ə hüquqları və bərpa seçimləri barədə KSÇS/ KP-də müəyyən edilmiş qaydada tam məlumat veriləcəkdir;
- **Şikayətlər:** Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən, şikayətlər qəbul ediləcək və TMQŞ-lərin bütün şikayətlərinə ədalətli baxılmasını təmin etmək üçün mexanizmlər tətbiq ediləcəkdir. Qadınlara və həssas qruplara xüsusi diqqət yetirilməlidir. Monitoring zamanı TMQŞ-lər tərəfindən verilən bütün şikayətlər və qərarlar bu şikayətlərin vaxtında həll olunmasını təmin etmək üçün qeyd olunur; Monitoring və nəzarət: KP-nin icrasına nəzarət etmək üçün bir monitoring mexanizmi tətbiq ediləcəkdir. Zəruri hesab edildikdə, KP-nin həyata keçirilməsinin xarici monitoringini və qiymətləndirilməsini həyata keçirmək üçün müstəqil bir mütəxəssislə müqavilə bağlanacaqdır. Xarici monitoring, layihənin sosial-iqtisadi təsiri haqqında məlumat toplamaqla yanaşı, toplanan ilkin məlumatlardan başqa dəyişiklikləri ölçmək üçün, layihənin TMQŞ-lərə sosial-iqtisadi təsiri barədə məlumat toplayacaq və KSÇS-nin arzu olunan məqsədlərinə çatmaq üçün təkliflər olarsa KP-nin həyata keçirmə prosedurlarında dəyişikliklər təklif edəcəkdir ;
- **Köçürülmənin planlaşdırılması:** Köçürülmənin planlaşdırılması: Layihə ilə əlaqəli risklər və təsirlərlə mütənasib KP hazırlanarkən (EMSS 5 bənd 21) layihədən təsirlənəcək şəxsləri müəyyənəşdirmək, torpaq və digər əmlakın siyahısını yaratmaq, kimin kompensasiya və yardım almağa haqqı olacağını təyin etmək və fürsətçi məskunlaşanlar kimi uyğun olmayan şəxsləri müavinət tələb etməkdən çəkindirmək məqsədilə siyahıyaalma aparılacaqdır. Sosial qiymətləndirmə, həmçinin mövsümi mənbələrdən istifadə edənlər kimi siyahıyaalma zamanı üzrlü səbəblərdən layihə ərazisində ola bilməyən icmaların və ya qrupların iddialarına cavab verəcəkdir. Siyahıyaalma ilə birlikdə Borcalan hüquqların tətbiqi üçün son tarix müəyyən edəcəkdir (ƏMSS5 bənd 20). Həmçinin, TMQŞ-lərin sosial-iqtisadi araşdırmaları onların yaşını, cinsini, etnik mənsubiyyətini, təhsili və peşəsini, onlara məxsus ev xərclərinin qiymətləndirmələrini, dolanışqı bacarıqlarını, qənaət və borclarını, daşınan və daşınmaz əmlaklarını əhatə edəcəkdir. Sosial-iqtisadi sorğunun bir hissəsi olaraq, qrupa TMQŞ monitoringi və qiymətləndirmə məqsədilə dolanışığın bərpası ilə bağlı ölçülə bilən göstəricilərin yaratması tövsiyə ediləcəkdir.
- **İctimaiyyətin cəlb olunması və sənədlərin açıqlanması:** Məşvərətlər prosesinə əlavə olaraq və Dünya Bankının ƏMSS 10 Maraqlı Tərəflərin cəlb olunması və məlumatların açıqlanmasına (MTCOMA) uyğun olaraq, KSÇS və KP hər hansı bir əmlakın alınması fəaliyyətinə başlamazdan əvvəl Azərbaycan dilində yerli olaraq təqdim ediləcəkdir. Müvafiq məlumatların açıqlanması və təsire məruz qalan icmaların və şəxslərin mənalı iştirakı alternativ layihə cizgiləri nəzərdən keçirilərkən və daha sonra kompensasiya prosesi, dolanışığın bərpası fəaliyyətləri və köçürülmə prosesi zamanı baş verəcəkdir. (ƏMSS 5 bənd. 17). Borcalan, Bankla məsləhətləşərək layihənin xüsusiyyəti və miqyası, potensial risk və təsirləri ilə mütənasib bir maraqlı tərəflərin cəlb olunması planını (SEP) hazırlayacaq və həyata keçirəcəkdir (ƏMSS10 bənd 13).

Bu əsas prinsiplərdən başqa şəffaflığı və ədaləti təmin etmək üçün aşağıdakı addımlar atılacaq:

- Torpaq və digər təsire məruz qalan əmlak üçün kompensasiya, amartizasiya, vergilər, ödənişlər və ya digər məqsədlər üçün faiz tutmları tətbiq olunmadan hüquqları olan TMQŞ-rə bərpa dəyəri ilə təmin ediləcəkdir;

- Torpaq və digər əmlakın tikintisi və daimi alınması zamanı torpaqların / əmlakın müvəqqəti itkisinə görə kompensasiyanın müəyyənləşdirilməsi üçün dəqiq prosedur;

KSÇS, təsir miqyasından və torpaq və ya digər əmlaka qanuni hüquqlarının olub-olmamasından asılı olmayaraq layihədən təsirlənən bütün şəxslərə şamil edilir. Sahəyə məxsus Köçürmə Planları (KP) hazırlanacaq və Dünya Bankı tərəfindən təsdiqlənəcək, və bu KSÇS və Bankın ƏMSS 5-i ilə müəyyənləşdirildiyi kimi TMQŞ üçün uyğun bir kompensasiya və bərpa tədbirləri paketi təqdim edən tikinti işləri başlamazdan əvvəl həyata keçiriləcəkdir. Torpağın və əlaqədar əmlakın götürülməsi, yalnız müvafiq KP-də müəyyən edilmiş bütün kompensasiya və bərpa tədbirləri müvafiq LTMQŞ-ə verildikdən sonra baş verə bilər. Bəzi yaşayış məntəqələrinin fiziki olaraq köçürülməsi lazım olduğu təqdirdə, yaşayışlarının ən azı layihə öncəsi səviyyəsinə gətirilməsinə xüsusi diqqət yetiriləcəkdir. Məcburi köçkünlər, xüsusən yoxsulluq həddindən aşağı yaşayanlar, torpaqları olmayan, qocalar, qadınlar və uşaqlar arasında həssas qrupların ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetiriləcəkdir. KP-nin xülasəsi Əlavə I-də verilmişdir.

3 Uyğunluq və hüquqlar matrisi

3.1 Kompensasiya və son tarixlə əlaqədar hüquq

Kompensasiya haqqı, hər bir Layihə Komponenti üçün təyin ediləcək bir son tarixlə məhdudlaşdırılacaqdır. Təsirə məruz qalan əmlakın inventarizasiyası, bütün Layihə üçün sosial-iqtisadi tədqiqatların aparılması və siyahıyaalmanın başlanğıc tarixi layihə üçün son tarix hesab edilir. Son tarixdən sonra tikililərdə edilən dəyişikliklər və son tarixdən sonra təsirlənmiş ərazilərdə məskunlaşan şəxslər kompensasiya almayacaqlar.

Bu layihə çərçivəsində bu təsirə məruz qalan şəxslər kompensasiya və bərpa yardımı ala biləcəklər.

- Qanuni əmlak/ ənənəvi torpaq hüquqları olan torpaq və digər əmlakı itirən şəxslər;
- Qüvvədə olan qanuni hüquqlar altında torpağı itirən şəxslər;
- Qanuni statusu olmayan torpaq sahələrini itirən şəxslər ərazidə yerləşdirilən tikililərin, çoxillik bitkilərin və s. itkisinə görə kompensasiya almaq hüququna malikdirlər;
- Kirayəçilər və icarədar-şəriklər;
- Tikili, əkin, bitki və torpağa bağlı olan hər hansı digər obyekt sahibləri;
- İşini, gəlirini və maaşını itirən şəxslər;

3.2 Layihə təsirinə məruz qalan şəxslərin tərfi

Torpaq satınalması, yerdəyişmə və ya gəlirlərin itməsi ilə Layihənin təsiri altına düşən şəxslər daxil olmaqla istənilən şəxs, ailə (bəzən Layihənin təsir etdiyi ailə kimi istinad olunur), firma və ya dövlət və ya özəl müəssisə Layihə təsirinə məruz qalan bütün şəxslərdir. Layihə təsirinə məruz qalan şəxslərə bu səbəbdən daxildir: i) yol dəhlizinin, təhkim zolağının, svay özüllərinin və ya tikinti işləri sahəsinin birbaşa təsir etdiyi insanlar; ii) ağaclar və ya məhsullar kimi kənd təsərrüfatı torpağı və ya digər məhsuldar mülkləri təsir altına düşmüş insanlar, iii) biznes işlərinə təsir göstərilmiş şəxslər və Layihənin təsiri nəticəsində gəlir itkisi yaşamış insanlar; iv) Layihənin təsiri nəticəsində işini/məşğuliyyətini itirmiş şəxslər və v) layihə nəticəsində ictimai resurslara/ əmlaka girişi itirən insanlar.

Təsirə məruz qalan potensial şəxslərə son tarix və nəticələri barədə aydın məlumat veriləcəkdir. Onların məlumatlandırılması üsulları, təsirə məruz qalan fərdlərə məktubları və daha geniş icmaya və hər hansı bir şəxsiyyəti bilinməyən LTMQŞ-lərə çatmağa yönəlmiş ictimai bildirişləri əhatə edir.

3.3 Hüquqlar Cədvəli

Hər bir təsirə məruz qalan itki üçün kompensasiya və bərpa hüquqları aşağıdakı cədvəldə təqdim edilir.

Cədvəl 3: Kompensasiyanın Təyin Edilməsi Cədvəli

S/S	İtki növü	Tətbiq edilir	Təsirə Məruz Qalan Tərəflər	Kompensasiya tədbirləri	Nizamlayıcı Qanunvericilik	Öhdəliyi olan təşkilat
1.	Özəl torpaqların daimi itkisi	Kənd təsərrüfat təyinatlı, yaşayış və kommersiya torpaqları	Torpaq sahibi	İtirilmiş torpaq / yaşayış tikilisi üçün eyni ölçüdə, keyfiyyətdə və istehsal dəyərində torpaq / tikili. Kənd təsərrüfatı torpaqları təqdirində, eyni əkin sahələri üçün kompensasiyaya əlavə olaraq itirilmiş torpaq sahəsi üçün eyni ölçü, keyfiyyət və istehsal dəyəri. Prezidentin 26 dekabr 2007-ci il tarixli Fərmanına əsasən əməliyyat dəyəri olmayan bazar dəyərində əlavə olaraq% 20 əlavə kompensasiya. Təsirə məruz qalan insanlar və Alan Orqan arasında razılaşdırıldığı kimi hər hansı digər təzminatlar..	Dövlət ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun (20 Aprel, 2010); 26 dekabr 2007-ci il tarixli Prezident Fərmanına əsasən əmlakın alqı-satqısı nəticəsində dəymiş ziyanı ödəmək üçün əldə edilmiş əmlakın bazar qiymətinə 20% miqdarında əlavə haqqın ödənilməsi	AAYDA-TAŞ
	Dövlət torpaqlarının daimi itkisi	Bələdiyyə torpaqları/ digər dövlət torpaqları	Bələdiyyə və Rayon	Bu ərazilərdə əkinçilik hüququ olan təsirə məruz qalan şəxslər bu torpaqlardan istifadə və məhsul yığımı itkisinə görə kompensasiya almaq hüququna malikdirlər. İcarəçilər, bələdiyyə tərəfindən icarə müddətinin geri qaytarılması halında dövlət tərəfindən müəyyən bir məhdudiyyət qoyulduğundan geri alınan hissədən istifadə edilməyən icarə müddəti üçün bələdiyyə tərəfindən geri ödənilməyəcəklər. Bununla birlikdə, yeni bir sahə icarəyə götürmək niyyətində olan icarəçilərə yeni bir icarə əldə edilməsində kömək ediləcəkdir.	Dövlət ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun (20 Aprel, 2010);	AAYDA-TAŞ və müvafiq ərazilərin icra hakimiyyətləri
2.	Tikililərin itkisi	Xüsusi, yaşayış, ticarət və hasar və	Sahiblər (Tikilinin yerləşdiyi ərazidə qeydiyyatdan	Təsirə məruz qalan əmlakın qeydiyyat statusundan asılı olmayaraq amortizasiya, qurtarılan materiallar və əməliyyat, dizayn və qeydiyyat xərcləri çıxılmadan bərpa dəyəri prinsipinə əsaslanan pul kompensasiyası. Fiziki	Dövlət ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun (20 Aprel, 2010);	AAYDA-TAŞ

S/S	İtki növü	Tətbiq edilir	Təsirə Məruz Qalan Tərəflər	Kompensasiya tədbirləri	Nizamlayıcı Qanunvericilik	Öhdəliyi olan təşkilat
		tövlələr kimi digər növ tikili İctimai tikililər və kommunal xidmətlər	keçmiş hüququ olmayanlara da aiddir) Rayon rəhbərliyi	köçürülmə vəziyyətində münasib köçürülmə təminatı verilməli və / və ya köçürülmə üçün yardım göstərilməlidir. Prezident Fərmanına əsasən (Dekabr 26, 506-3 2007) əlavə 20% kompensasiya. Podratçının öhdəliklərinin bir hissəsi olaraq ictimai tikililərin layihədən əvvəlki vəziyyətə gətirilməsi və ya bərpası.	26 dekabr 2007-ci il tarixli Prezident Fərmanına əsasən əmlakın alqı-satqısı nəticəsində dəymiş ziyanı ödəmək üçün əldə edilmiş əmlakın bazar qiymətinə 20% miqdarında əlavə haqqın ödənilməsi	
3.	Ağacların, məhsulların itkisi	Biçilməmiş bitkilər və ağaclar	Sahiblər/ kultivatorlar, icarəçilər, icarə sahibləri	Mövsümi məhsulların yığılması üçün 60 gün əvvəlcədən bildiriş. Bitkilər 60 gün ərzində yığılmırsa, bazar qiymətinə bərabər olaraq məhsullar (və ya məhsul payı) üçün kompensasiya. Çoxillik bitkilər və meyvə verən ağaclar bərpa prinsipinə əsasən pul kompensasiyası. Meyvəsiz ağaclar üçün ağacın mövcud bazar qiymətinə bərabər olan pul kompensasiyası. Bu ağaclardan olan odunlar ev sahibi tərəfindən saxlanıla bilər. Yığılmış məhsullar üçün heç bir kompensasiya verilməyəcəkdir.	Dövlət ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun (20 Aprel, 2010); 26 dekabr 2007-ci il tarixli Prezident Fərmanına əsasən əmlakın alqı-satqısı nəticəsində dəymiş ziyanı ödəmək üçün əldə edilmiş əmlakın bazar qiymətinə 20% miqdarında əlavə haqqın ödənilməsi	AAYDA-LİQ və tikinti işləri üzrə podratçı
4.	Ciddi təsir / həssas ailələr	Ciddi təsirə məruz qalan insanlar (20% ya daha çox torpaq sahəsini itirən)/ yaşlının və ya bir qadının başçılıq etdiyi evlər, yoxsulluq həddindən aşağı	Ciddi təsirə məruz qalan insanlar (20% ya daha çox torpaq sahəsini itirən)/ yaşlının və ya bir qadının başçılıq etdiyi evlər	Tikinti işləri müqavilələri və yol istifadəyə verildikdən sonra yaradılacaq xidmət / istirahət yerlərində yaradılan iş yerləri daxilində məşğulluq fərsətlərində bacarıqlı ailə üzvlərinə üstünlük verilməlidir. (Ailə üzvü işə qəbul oluna bilməyəcəyi təqdirdə, AAYDA-LİQ-nun qərarı ilə başqa yardım formaları verilə bilər)	Tikinti işləri üzrə podratçı	AAYDA-TAŞ, podratçı və icra hakimiyyətləri

S/S	İtki növü	Tətbiq edilir	Təsirə Məruz Qalan Tərəflər	Kompensasiya tədbirləri	Nizamlayıcı Qanunvericilik	Öhdəliyi olan təşkilat
		səviyyədə yaşayanlar, yaşlılar, tək valideyin olan ailələr				
5.	Gəlir itkisi	Biznes fəaliyyətinə təsir nəticəsində gəlirin itkisi	Sahibkar, fəhlələr	Vergi orqanları tərəfindən təsdiqlənmiş bir əvvəlki maliyyə ilindən əldə edilən gəlirə əsaslanan fasilə dövründə pul təzminatı. Ticarət daimi olaraq itirildikdə, vergi bəyannaməsi əsasında 1 illik gəlirə bərabər və ya mümkün olmadıqda, rəsmi minimum əmək haqqına əsasən nağd şəkildə kompensasiya olunacaq; müvəqqəti iş itkiləri, vergi bəyannaməsinə və ya mümkün olmadıqda rəsmi minimum əmək haqqına əsaslanan fasilə dövrü üçün nağd şəkildə ödəniləcəkdir.	Dövlət ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun (20 Aprel, 2010)	AAYDA-TAŞ
6.			İşçi	Ən çox 3 aya qədər olan fasilə dövrü ərzində rəsmi olaraq bildirilən əmək haqqına bərabər olan (mövcud deyilsə rəsmi aylıq minimum əmək haqqına əsasən) pul kompensasiyası.		
7.	Müvəqqəti təsirlər	Müxtəlif növlər: nəqliyyat istiqamətinin dəyişdirilməsi və müvəqqəti girişin itirilməsi ilə bağlı müvəqqəti təsirlər	Ümumi ictimaiyyət, yol kənarındakı tikililərin sahibləri	Müqavilə tikinti işləri üçün podratçıdan tikinti düşərgələri, ofislər, karxanaları, material saxlama sahələri, emal sahələri üçün materiallar və daşıma yolları üçün yol ehtiyatı xaricində tələb olunan bütün torpaqların müvəqqəti alınması və bərpa edilməsindən məsul olmasını tələb edəcəkdir. Müqaviləli Podratçı onlara münasib torpaq sahələrini seçəcək və torpaq sahələrindən istifadə etmək üçün torpaq sahibləri ilə müqavilələrin razılaşdırılmasına məsuliyyət daşıyacaqlar. Bir podratçının hər hansı bir torpaq sahibi ilə razılaşma əldə etməməsi halında, alternativ bir sahə seçməsi və yeni bir müqavilə ilə danışıqlar aparması tələb olunacaq. Müvəqqəti tikinti məqsədi ilə torpaqların məcburi olaraq götürülməsinə icazə verilməyəcəkdir.	Tikinti işləri Podratçısı	LİQ-AAYDA, Podratçı və İcra Hakimiyyətləri

AAYDA-TAŞ = Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi -Torpaqalma Şöbəsi; LİQ= Layihə İdarəetmə Qrupu; = Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi

3.4 İtirilmiş və təsirə məruz qalan əmlakın qiymətləndirilməsi və kompensasiyası

Daimi və müvəqqəti torpaq itkisi üçün təminatlar, ev və tikili itkisi, bitki və ağac itkisi, köçürülmə xərcləri və vergi deklarasiyaları əsasında və ya birdəfəlik məbləğlə ödənilən biznes itkisi kimi müavinətlər kompensasiya məbləğinə daxil olacaq.

Kompensasiyanın vahid dəyəri ilkin olaraq layihə məsləhətçiləri tərəfindən qiymətləndiriləcək və sonda icraçı təşkilat üçün məqbul olan aydın və şəffaf metodologiyalara əsasən səlahiyyətli müstəqil qiymətləndirici tərəfindən qiymətləndiriləcəkdir. Qiymətləndirilən kompensasiya dərəcələri daha sonra Qiymətləndirmə Komissiyası tərəfindən yoxlanılacaq və təsdiqlənəcəkdir (Maddə 19, DETAHQ, 20 aprel 2010).

Bu hüquqların təfərrüatları aşağıda verilmişdir.

3.4.1 Torpaq üçün kompensasiya

- **Şəxsi və kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlar:** hüquqi adı / torpaq üzrə ənənəvi hüququ olan təsirə məruz qalan şəxslər bərpa dəyəriylə (Hissə 3.0 tərif verilib) nəğd şəkildə müvafiq kompensasiya alacaqlar, və ya alınan torpaq əvəzinə eyni dəyəri/ məhsuldarlığı olan torpaq sahəsiylə təmin ediləcəklər (oxşar xüsusiyyətli torpaq sahəsi yoxdursa digər torpaq sahəsini oxşar vəziyyətə çatdırmaq üçün edilən xərclər daxil olmaqla). Bərpa dəyəri ilə bərabər ola biləcək alqı-satqı xərcləri/ rüsumlar LTMQŞ tərəfindən deyil, Alan Orqan və ya yerli hökumət orqanları tərəfindən ödəniləcək. TMQŞ-rə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Qərarına əsasən (26 dekabr 2007-ci il tarixli) hesablanmış kompensasiya məbləğinin 20% dəyəri əlavə olaraq ödəniləcəkdir.

Həyətəyən torpaq sahələrinə gəldikdə (şəhərlər, şəhərkənarı və kənd ərazilər) kompensasiya bərpa dəyəri prinsipiylə ödəniləcəkdir. Bərpa qiymətinə əlavə olaraq torpaq sahəsinin şəraiti ətrafda olan sahələrlə müqayisədə eyni vəziyyətdə və ya daha yaxşı olmalıdır.

- **Alqı-satqı nəticəsində qalıq torpaq sahələri:** təhkim zolağı xaricində sahəsi az qalmış və ya giriş-çixışı, suvarılması və ya istifadə imkanları dəyişilməsi nəticəsində yararsız qalmış torpaq sahələri təsirə məruz qalan torpaqlara əlavə edilərək yuxarıda qeyd edildiyi qaydada kompensasiya ediləcək.
- **Həyətəyən / kommersiya məqsədilə istifadə edilən torpaqlar:** Qanuni sakinlər və hüquqi adı olanlar alınan torpaq əvəzinə onu tam bərpa dəyərində olan torpaq sahəsi ilə, və ya əməliyyat və amortizasiya xərcləri xaricində mövcud bazar qiyməti dəyərində kompensasiya ilə təmin ediləcəklər. Əlavə xərclər Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Qərarına əsasən (26 dekabr 2007-ci il tarixli) hesablanmış kompensasiya məbləğinin 20% dəyəri əlavə ödənilərək qarşılanacaqdır.

Kirayəçilər digər sahələrdə icarənin yenilənməsi təklif ediləcəkdir. Həm də ərazidə edilən hər hansı bir abadlıq işləri üçün kompensasiya alacaqlar. Qeyri qanuni məskunlaşanlar torpaqdan başqa üzərində olan hər hansı bir tikinti / tikiliyə və abadlaşdırma görə təminat verilərək bərpa ediləcəklər. Bundan əlavə, köçkünlərə nəqliyyat xərclərini ödəmək üçün birdəfəlik köçürülmə müavinəti veriləcək.

3.4.2 Bitkilər üçün kompensasiya

Bitkilərin itkisi: Mövsümi məhsulun yığılması mümkün olmadıqda itirilən bir illik məhsulun təmiz dəyəri mövcud bazar qiymətiylə kompensasiya edilir. Bitkilərin kompensasiyası torpaq sahibi və icarədarın hər birinə onların xüsusi müştərək icarə sazişinə əsasən ödəniləcək.

İllik bitkilər. Məhsulun yığılı iş qrafiki ilə uyğunlaşmadığı təqdirdə, məhsul itkisi təsiri qaçınılmaz olarsa məhsula görə kompensasiya ödəniləcək.

İllik bitkilər üçün kompensasiyanı hesablamaq üçün aşağıdakı düsturdan istifadə ediləcəkdir:

$$CrC = ((RP \times Yd) - CC) \times A \times T$$

CrC = birillik bitkilərdən ədlə olunan gəlirin itirilməsi qarşılığında kompensasiya; RP = məhsulun pərakəndə qiyməti (Azərbaycan Manatı/100 kq); Yd = məhsul (100 kg2/hectare); CC = maddi xərclər, aqrotexniki tədbirlər, nəqliyyat daşınması, vergilər və rüsumlar daxil olmaqla artan xərclər (AZN / hektar); A = layihə üçün təzirlənən ərazi (hektar), və T = itirilmiş becərmə mövsümlərinin sayı.

3.4.3 Odun və meyvə ağacları üçün kompensasiya

- **Odunluq və meyvə gətirməyən ağaclar:** Meyvə verməyən ağaclar üçün pul təminatı bərpa prinsipinə əsasən hesablanacaqdır. Təminat miqdarını təyin etmək üçün meyvəsiz ağaclar üçün ağacın mövcud bazar qiymətinə bərabər olan pul kompensasiyası istifadə ediləcəkdir. Bu ağaclardan olan odunlar sahibində saxlanılmalıdır. Podratçı, qeydiyyatdan keçmiş bütün ağacların LTMQŞ-lərin yaşayış yerlərinə pulsuz çatdırılmalıdır. Odunluq ağaclar (a) yaş kateqoriyasına (b) tinq dəyərində; (c) orta böyümə və (d) tam böyümə (e) odun dəyəri və (f) həcmində görə dəyərləndiriləcəklər. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanına əsasən əlavə xərclərin ödənilməsi üçün kompensasiya məbləğinin 20% -i əlavə ödəniləcəkdir.
- **Meyvə ağacları:** Təsirə məruz qalan meyvə ağacları üçün pul təminatı cari bazar dəyərində və layihə təsirində məruz qalan meyvə ağacının növünə, yaşına və məhsuldar dəyərində görə hesablanacaqdır. Yetkin meyvə verən ağacın illik məhsuldarlıq qabiliyyəti, meyvənin bazar qiymətinə (kq / AZN) vurulur və yeni bir ağacın eyni məhsuldarlıq yaşına qədər böyüməsi üçün tələb olunan il sayına vurulur. Tikinti şirkəti bütün qeyd edilmiş çoxillik bitkilərin ağaclarının TMQŞ-lərin evlərinə pulsuz çatdırılmasını təmin edəcək və onlar özləri kəsilmiş ağacları kənarlaşdırma biləcəklər. Meyvə/ məhsuldar ağaclar (a) yaş (b) qələm (c) yetkin amma hələ məhsul verməyən və (d) məhsuldar olduğundan asılı olaraq qiymətləndiriləcək. (d) ağacları bir illik məhsulun təmiz gəlirinin bazar dəyərini oxşar məhsuldar yaşlı ağacın yetişdirilməsi üçün lazım olan illərin sayına vurmaqla hesablanacaqdır. Prezidentinin fərmanına əsasən əlavə xərclərin ödənilməsi üçün kompensasiya məbləğinin 20% -i əlavə ödəniləcəkdir.

3.4.4 Bina və Tikililər üçün Kompensasiya

- **Evlər, binalar və tikililər:** təsirə məruz qalmış obyektin qeydiyyat statusundan asılı olmayaraq amartizasiya xərcləri, materialların daşınması və əməliyyat xərcləri nəzərə alınmadan tam bərpa dəyəriylə kompensasiya ediləcək. İtirilmiş su və elektrik xətlərinin dəyəri kompensasiya məbləğinə daxildir. 26 Dekabr 2007-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanına əsasən əlavə xərclərin ödənilməsi üçün kompensasiya məbləğinin 20% əlavə olaraq ödəniləcək.

Bərpa dəyəri materialların dəyəri, tikinti növü, işçi qüvvəsi, nəqliyyat və digər tikinti xərcləri, habelə qeydiyyat xərcləri əsasında müəyyənləşdiriləcəkdir. Bu Layihə çərçivəsində ev təsərrüfatlarının fiziki köçürülməsi nəzərdə tutulmur və yaşayış üçün istifadə olunan bina və tikililər təsirə məruz qalmayacaqlar. Bu cür təsirlərin müfəssəl layihə altında qaçınılmaz olduğu sübut edilərsə, bu tikililər bərpa dəyəri əsasında kompensasiya ediləcəkdir. Təsərrüfat köməkçi tikililərinin, hasarların, divarların və digər təsirə məruz qalan tikililərin itkisi və ya zədələnməsi əvəzləmə dəyəri əsasında ödəniləcəkdir. Nəgd kompensasiya, kiminsə yaşadığı əsas ev və ya ev olmayan, itirilmiş əlavə binalar kimi tikililər üçün üstünlük təşkil edən bir seçim olaraq veriləcəkdir.

3.4.5 İcma əmlakının yenidən qurulması və ya bərpası

- **İctimai tikililər və kommunal xidmətlər:** Layihədən əvvəlki funksiyalarına cavab vermək üçün bu əmlak tamamilə dəyişdiriləcək və ya bərpa ediləcəkdir.

3.4.6 Həssas qruplar üçün müavinətlər və yardım tədbirləri

- **Ciddi təsirə məruz qalan insanlar – Torpaq və ya ümumiyyətlə yaşayış təmin edən gəlirlərin 20%-dən çoxunu itirən LTMQŞ, qabiliyyətlərinə uyğun olaraq yol tikintisi fəaliyyətinə cəlb olunmaqda üstünlük təşkil edəcəklər.** Bu ciddi TMQŞ-ların siyahısı Layihə Mühəndisi tərəfindən KP-nin hazırlanması işi nəticəsində İcraçı Orqana təqdim ediləcək və baxılması üçün Tikinti Şirkətinə göndəriləcəkdir. İş müraciətini tamamlamaq üçün ictimai məşvərətlər zamanı TMQŞ-lərə qeyd olunan fürsət barədə məlumat veriləcəkdir.
- **Həssas qruplar:** Layihədən təsirlənmiş həssas qrupların ailə üzvlərinə (yoxsulluq həddindən aşağı olanlar, yaşlılar, qadınlar), yaşayışlarının bərpasına kömək üçün layihə ilə əlaqəli işlərdə məşğulluqda üstünlük veriləcəkdir. Layihənin həssas qruplarının digər ehtiyacları, KP hazırlığı çərçivəsində hazırlanacaq sosial-iqtisadi sorğu / siyahıyaalma zamanı müəyyən ediləcəkdir. Tədbirlər KP-də ətraflı şəkildə göstərilməlidir.

3.4.7 Gəlir zərərinin kompensasiyası

Biznes itkisi: Biznes daimi olaraq itirildikdə, vergi bəyannaməsinə əsasən 1 illik gəlirə bərabər və ya mümkün olmadıqda, rəsmi minimum əmək haqqına əsasən nağd şəkildə kompensasiya olunacaq; müvəqqəti biznes itkiləri, vergi bəyannaməsi və ya mümkün olmadıqda rəsmi minimum əmək haqqı əsasında işin dayandırılması dövrü üçün nağd şəkildə ödəniləcəkdir.

- **Ticarət işçiləri və heyəti:** İşin müvəqqəti dayandırılacağı təqdirdə işin dayandırılması dövrü üçün itirilmiş əmək haqqının təminatı hesab olunur. Daimi iş itkisi baş verərsə 3 aylıq əmək haqqı ödəniləcəkdir.³
- **Dolanışiq itkisi:** dolanışıqlarını keçid dövründə itirmiş təsirə məruz qalan şəxslərə maddi və digər yardımların ödənilməsi nəzərə alınmışdır. İcraçı Orqan yeni icma, mümkün iş müraciətləri, mövcud iş / gəlir yaratmaq imkanları, ətrafdakı mövcud sosial-iqtisadi xidmətlər, kommunal infrastruktur, və köçürülmədən sonra yaşayış standartları və dolanışıqlarının bərpasına kömək edəcək sosial xidmətlər ilə əlaqəli bütün narahatlıqları həll etmək üçün TMQŞ-lərə məlumat yardımı edəcəkdir. Üstəlik, KP-nin hazırlanması zamanı Məsləhətçi potensial bacarıq əsaslı təlim ehtiyaclarını müəyyənləşdirmək və dolanışiq şəraitini artırmaq üçün təsirli və mövcud imkanların artırma fəaliyyətlərini müəyyənləşdirmək üçün təsirə məruz qalan insanlarla müsahibələr daxil olmaqla əlavə sosial-iqtisadi təhlil aparacaqdır. Prioritet təlim ehtiyacları və potensialın artırılması tədbirləri KP-lərdə əks olunacaqdır.

³ Əmək müqaviləsinə xitam verildiyi təqdirdə AR Əmək Məcəlləsinə əsasən, İşəgötürən tərəfindən üç aylıq əmək haqqına bərabər üç aylıq təminat almaq hüququ vardır.

- **Kənd təsərrüfatı torpaqlarını icarəyə götürənlər, icarədar-şəriklər və işçilər:** İcarə müddəti istifadə olunmayan təsirə məruz qalan icarəçilər yeni bir icarə təklifi ediləcəklər. İtirilmiş gəlirin əvəzi ödəniləcəkdir.
- **Ev kirayəçiləri:** Yaşayış məqsədi ilə icarəyə götürdükləri ev kirayəçilərinə ərazidə mövcud bazar nisbətində 3 aylıq kirayə pulu veriləcək və alternativ yaşayış yerləri tapılmasına kömək ediləcəkdir.

3.4.8 Digər kompensasiyalar

- **Qeyri-qanuni məskunlaşanlar:** dolanışıqları təsirə məruz qalan qeyri-qanuni məskunlaşanlara, KP hazırlığı çərçivəsində aparılmış və KP-də ətraflı şəkildə göstərilən sosial sorğu əsasında köçürülməyə yardım və yuxarıda geyd edildiyi kimi itirilmiş tikililər və digər əmlak üçün kompensasiya əsas götürülərək dolanışığın bərpası dəstəyi veriləcəkdir.⁴
- **Tikinti zamanı müvəqqəti təsirlər:** Tikinti işləri müqaviləsi, tikinti düşərgələri, ofislər, karxanalar, material saxlama sahələri, material emalı sahələri, daşınma yolları və təhkim zolağı (TZ) xaricində tələb olunan bütün torpaqların müvəqqəti alınması və bərpa edilməsinə görə podratçının məsuliyyət daşmasını tələb edəcəkdir. Podratçı tələb etdikləri torpaq sahələrini seçəcək və torpaq sahələrini tutmaq etmək üçün torpaq sahibləri ilə müqavilələri razılaşdırmağa məsul olacaqlar. Bir podratçının hər hansı bir torpaq sahibinin razılığını ala bilməməsi halında, alternativ bir yer seçməsi və yeni bir müqavilə ilə danışıqlar aparması tələb olunacaqdır. Tikinti başa çatdıqdan sonra ərazi təsirə məruz qalan şəxsə verilməzdən əvvəl podratçı tərəfindən ilkin vəziyyətinə qaytarılacaqdır. Düşərgələr, ofislər, karxanalar, material saxlama sahələri, material emalı sahələri və daşıyıcı yolların tikintisi üçün ərazinin müvəqqəti tutulması məcburi olaraq baş verməyəcəkdir. İnşaat işləri müqaviləsində yol / körpü bərpa / tikinti işləri davam edərkən mövcud nəqliyyatın tələbatına cavab vermək üçün lazımi tədbirlərin görülməsinə cavabdeh olması üçün müddəalar veriləcəkdir. Tikinti işləri müqavilələrinin icrası zamanı nəqliyyatın idarə olunması ilə bağlı bütün təkliflər üçün podratçılardan icraçı orqanın təsdiqini almaları və eyni zamanda nəqliyyatın əsas hissədən kənarlaşdırılması üçün istifadə olunan bütün müvəqqəti alternativ yolların və mövcud yolların texniki şəraitinin saxlanması tələb olunacaqdır.

3.4.9 Kompensasiya üsulları

Fərdi və ailə təsərrüfatı (AT) kompensasiyaları nağd, bərpa və / və ya yardım yolu ilə həyata keçiriləcəkdir. Kompensasiya növü fərdi seçim olacaqdır. Aşağıdakı cədvəldə təzminat formaları təsvir edilmişdir.

Cədvəl 4: Kompensasiya formaları

Nəğd ödəniş	Kompensasiya AZE məbləğində hesablanacaq. Vahid dəyərlər inflyasiya üçün tənzimlənəcəkdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanına əsasən əlavə xərclərin ödənilməsi üçün kompensasiya məbləğinin 20% -i əlavə ödəniləcəkdir.
Əvəz edilmə ilə kompensasiya	Təsirə məruz qalan insanlar və alan orqan arasında razılaşdırılan hər hansı digər kompensasiya. Kompensasiyaya torpaq, evlər, digər binalar, tikinti materialları, tiqlər, kənd təsərrüfatı məhsulları və avadanlıq üçün maliyyə kreditləri kimi əşyalar daxil ola bilər.
Yardım	Yardım birdəfəlik ödəmə, daşınma müavinəti, nəqliyyat və işçi qüvvəsi və / və ya təhsili əhatə edə bilər.

⁴ Bu, qeyri-qanuni istifadə edilən torpaq üçün kompensasiyanı istisna edir. Yerləşdirilmiş ərazilər üçün kompensasiya məhkəmənin qərarı ilə yerli qanunvericiliyə uyğun olaraq ödəniləcəkdir.

Ödənişin həyata keçirilməsi zamanı inflyasiya, təhlükəsizlik və müddət kimi pul məsələləri, bütün ortaqların (kişilər və ya qadınlar) təminat almaq hüquqları ilə birlikdə nəzərə alınmalıdır. Yerli inflyasiya hələ də baş verə bilər; Beləliklə, təminat dəyərlərində düzəlişlər edilməsi üçün kompensasiya edildiyi müddətdə bazar qiymətləri izlənəcəkdir. Nəqd kompensasiya ödənişlərinin vaxtına və yerinə hər alıcı tərəfindən AAYDA-TAŞ ilə məsləhətləşmələrə əsasən qərar verəcəkdir..

“Yardım” üçün müraciət edənlər ixtisas və bacarıq baxımından uyğunluq tələblərinə cavab verməlidirlər.

3.4.10 Kompensasiyanın ödənilməsi qaydaları

Kompensasiya ödənişləri, hər hansı bir layihə ərazisinin istifadəsi, əmlak itkisi və ya fiziki köçürülmə həyata keçirilməzdən əvvəl ediləcək, əgər bu ödənişlər təsirə məruz qalan şəxslərə yeni sahələrin hazırlanmasına başlamağa imkan verəcək qədər mərhələli deyilsə. Layihə üçün torpaqalma iddiaları üzrə ödəmələrin ümumi öhdəlik AAYDA üzərinə düşür. Maliyyə Nazirliyi hesablanmış təminatı AAYDA-ın hesabına ayıracaq və təminatı təsirə məruz qalan sakinlərin hesablarına köçürəcək. Kompensasiya ödənişinin icrası üçün Banka əlavə bir hesabat təqdim ediləcəkdir. Baxılması üçün bəzi müvafiq maddələr aşağıdakılardır:

- **Deposit/ tranzit hesablar:** siyahıyaalma, işarələnmə və müfəssəl ölçülər götürülən zaman hər hansı axtarışda və ya ölkədən kənar olan TMQŞ⁵ müəyyən edilərsə onun üçün xüsusi deposit/ tranzit hesabları açılacaq, tikili və torpaq üçün hesablanan kompensasiya həmin hesaba köçürüləcəkdir. Lakin bu hesablara digər birdəfəlik ödənişlər edilməyəcəkdir. Deposit/ tranzit hesabın açılması prosedurları, kompensasiya məbləğinin hesabdən çıxarılması üçün təqdim olunacaq sənədlər toplusu KP-də açıqlanacaqdır
- **Vergiləmə:** DETAHQ nun 81-ci maddəsinə əsasən TMQŞ heç bir halda hər hansı vergilərin və əməliyyat xərclərinin ödənilməsinə cəlb edilməyəcəklər. AR Hökuməti ləğv edəndə qədər (əgər belə olarsa) bu ödənişlər İcraçı Təşkilat tərəfindən aparılacaqdır.
- **Bank xidmət haqqı Əlavə olaraq, bank xərcləri AO tərəfindən ödəniləcəkdir.** (Maliyyə Nazirliyi / AAYDA – LİQ).

4 KP-LƏRİN YOXLANILMASI, HAZIRLANMASI VƏ TƏSDIQLƏNMƏSİ PROSESİ

4.1 Köçürülmə Təsirlərinə dair yoxlama

RYİL Alt Komponenti 1.1 - (Yenikənd-Biləsuvar) regional yolun bərpası mövcud TZ-lər çərçivəsində həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Beləliklə, fiziki yerdəyişmə gözənilməyəcəkdir. Bu ilkin konsepsiya, ƏMSÇS Sənədinin Hazırlanması üçün texniki tapşırıqın bir hissəsini təşkil edir. Layihə gedişatı əsnasında inkişaf etdikdə və məcburi köçürülmə layihə komponentinin hazırlanmasından qaynaqlanarsa, bu KSÇS -si KP-nin hazırlanmasında istifadə ediləcəkdir.

Əlavə olaraq, yolun TZ daxilində bərpa oluna biləcəyinə əmin olduqda RYİL alt komponent 1.1 üçün ilkin texniki-iqtisadi əsaslandırma hazırlanmışdır; Beləliklə, Köçürülmə Təsirlərinə Nəzarətin ilkin əsasını təşkil etmişdir.

Layihə Komponentləri sahələr və yerləşmələrlə əlaqədar daha dəqiq məlumatlarla tamamlandırıldığı üçün , Əlavə maddələr nəzərə alınmaqla Yoxlama yenilənə bilər.

⁵ Şəxsin tapılmasına cəhd üçün araşdırma aparan yerli Polis İdarəsi. Buraya digər tədbirlərlə bərabər qohumlarını, ailə üzvlərini və dostlarını müəyyənləşdirmək və müsahibə aparmaq, qəzetdəki reklamları daxil etmək lazımdır. Bu məlumatlara əsasən yerli məhkəmə sənədlərinə və ya yerli hakimiyyət nümayəndəsinin tələbinə əsasən itkin düşmüş elan edilir və bu onun hesabına məbləğin köçürülməsinə və əraziyə tikinti üçün icazə verilməsinə imkan yaradır.

4.2 Yoxlama vərəqəsi

Yoxlama vərəqəsi daha sonra RYİL üçün Layihənin İcraçı Təlimatına daxil ediləcək. Bu yoxlama vərəqəsi gələcəkdə AAYDA-LİQ-in Sosial / Köçürülmə Mütəxəssisi (SKM) və ya xarici məsləhətçilər tərəfindən doldurulacaq və DB-yə təqdim olunmaq üçün təqdim ediləcək. Yoxlama vərəqəsi digərləri ilə yanaşı, aşağıdakılara mənfi təsirlər üçün sürətli qiymətləndirmə təmin etməlidir:

- (i) sığınacaq;
- (ii) aktivlər (əmlak) və ya aktivlərə giriş;
- (iii) təsirə məruz qalan şəxslərin başqa bir yerə köçürülməsindən asılı olmayaraq gəlir mənbələrinin və ya yaşayış vasitələrinin itirilməsi;
- (iv) torpaq
- (v) iş
- (vi) təhsil və sağlamlığa çıxış
- (vii) həssas insanlar və ailələr
- (viii) icma sağlamlığı və təhlükəsizliyi

Yoxlama nəticələrinə əsasən, müvafiq Sosial təminat aləti olaraq **Köçürülmə Planları** hazırlanacaqdır. ƏMSS 5 (Əlavə 1 par. 1) - Köçürülmə planları, layihədən gözlənilən təsirlərin xüsusiyyətindən asılı olaraq fiziki və / və ya iqtisadi yerdəyişmənin aradan qaldırılması üçün tədbirləri əhatə edir. Layihələr köçürülmə planının əhatə dairəsindən asılı olaraq alternativ nomenklaturadan istifadə edə bilər - məsələn, bir layihənin yalnız iqtisadi yerdəyişmədən ibarət olduğu yerlərdə, köçürülmə planı “**dolanışığın bərpası planı**” adlandırıla bilər və ya qanuni olaraq müəyyən edilmiş parklara və qorunan ərazilərə giriş məhdudiyyətləri cəlb edilirsə, plan “**proses çərçivəsi**” şəklində ola bilər.

4.3 Əsas və sosial-iqtisadi məlumatlar

Təsirə məruz qalan şəxslərin əsas və sosial-iqtisadi məlumatlarının toplanmasının məqsədi KP-nin icrası zamanı həyata keçiriləcək monitorinq və qiymətləndirmə parametrlərinin yaradılmasıdır. Nəticələr köçürülən şəxslərin sosial-iqtisadi vəziyyətinin monitorinqi üçün etalon kimi istifadə ediləcəkdir. Araşdırma ƏMSS5 - Əlavə 1-in tələblərinə uyğun olaraq təsirə məruz qalan bütün şəxsləri əhatə edəcəkdir

Sosial-iqtisadi sorğu, yaşayış səviyyəsinin təfərrüatlarını, əmlakın siyahısını, gəlir mənbələrini, borc səviyyəsini, ev üzvlərinin profilini, sağlamlıq və sanitariya vəziyyətini, xidmətlər və qurğulardan istifadə imkanlarını, Layihənin gözlənilən mənfəətləri və təsirlərini, o cümlədən köçürülmə ehtimalı olan bütün təsirə məruz qalmış ev təsərrüfatlarının köçürmə üstünlüklərinin detallarını özündə cəmləşdirən mərhələli bir anket istifadə edilərək həyata keçiriləcəkdir. Bu məlumatlar siyahıyaalma anket məlumatları ilə birlikdə mənfi təsiri azaltmaq üçün köçürülmə planının hazırlanmasını asanlaşdıracaqdır. Sorğuda iştirak edənlər gender balanslı olacaq, eyni zamanda potensial həssas və imkansız qrupları və ailə üzvlərini əhatə edəcəkdir.

Sosial-iqtisadi sorğunun bir hissəsi olaraq, fikir mübadiləsi və üstünlükləri müəyyənləşdirmək üçün müxtəlif təsir qrupları və digər maraqlı tərəflərlə geniş məsləhətləşmələr aparılacaqdır. Bu məsləhətləşmələrin nəticəsinə əsasən, dizaynlar, lazım gələrsə, dəyişəcək və qabaqlayıcı tədbirlər tətbiq ediləcəkdir. Məsləhətləşmələrdə qadınlar yer alacaq və onların narahatlıqları və layihəyə olan reaksiyaları müvafiq təsirlərin azaldıcı planı vasitəsilə həll ediləcəkdir.

4.4 Layihə Komponenti KP sənədinin hazırlanması

ƏMSS 5-ə uyğun olaraq - (Əlavə 1 par. 30) Layihə və ya fərdi layihə komponentləri müəyyən edildikdən və lazımı məlumatlar əldə edildikdən sonra, KÇS potensial risk və təsirlərə mütənasib olaraq müəyyən bir plan həcminə (köçürmə planı, yaşayış planı və ya proses çərçivəsi)

genişləndiriləcəkdir. Fiziki və / və ya iqtisadi yerdəyişməyə səbəb olacaq layihə fəaliyyətləri, bu cür xüsusi planlar Bank tərəfindən yoxlanılıb təsdiqlənənə qədər başlamayacaqdır.

ƏMSS 5-ə uyğun olaraq - Əlavə 1 par. 2, köçürülmə planının tələbləri və təfəratlar səviyyəsi köçürülmənin miqyası və mürəkkəbliyinə görə dəyişir. Plan aşağıdakılar barədə müasir və etibarlı məlumatlara əsaslanır:

- (a) 1. təklif olunan layihə və onun köçkünlərə və mənfi təsirə məruz qalan digər qruplara potensial təsirləri;
- (b) 2. uyğun və mümkün təsir azaltma tədbirləri, və
- (c) 3. köçürmə tədbirlərinin effektiv həyata keçirilməsi üçün tələb olunan hüquqi və institusional tənzimləmələr

Minimum tələblər ƏMSS 5 - Əlavə 1 par. 3-16 aşağıdakı kimi təsvir edilir:

- 4. Layihənin təsviri
- 5. Potensial təsirlər
- 6. Məqsədlər
- 7. Siyahıyaalma və ilkin sosial-iqtisadi tədqiqatlar
- 8. Qanuni çərçivə
- 9. İnstitusional çərçivə.
- 10. Uyğunluq
- 11. Zərərlərin qiymətləndirilməsi və kompensasiyası
- 12. İcmanın iştirakı
- 13. İcra qrafiki
- 14. Şikayətlərin baxılması mexanizmi
- 15. Monitoring və qiymətləndirmə
- 16. Adaptiv idarəetmə üçün tənzimləmələr

Proses fiziki yerdəyişmə ilə əlaqəli olduqda, aşağıdakıları əhatə edəcəkdir (ƏMSS 5 - Əlavə 1 bənd 17-23):

- 17. Keçid dövrü köməyi
- 18. Sahə seçimi, sahənin hazırlanması və köçürülməsi
- 19. Mənzil, infrastruktur və sosial xidmətlər
- 20. Ətraf mühitin qorunması və idarəedilməsi
- 21. Köçürülmə ilə bağlı məsləhətləşmələr
- 22. Ev sahibi icma ilə integrasiya

Proses əhəmiyyətli iqtisadi yerdəyişməyə səbəb ola biləcəyi təqdirdə, aşağıdakıları əhatə edəcəkdir (ƏMSS5 - Əlavə 1 bənd 24-29):

- 23. Torpaqların birbaşa dəyişdirilməsi
- 24. Torpağa və ya mənbələrə çıxışın itirilməsi
- 25. Alternativ yaşayış vasitələrinə dəstək
- 26. İqtisadi inkişaf imkanlarının nəzərə alınması
- 27. Keçid dövrü dəstəyi

Köçürülmə planı Əlavə A-da göstərilənlərə əsasən təşkil edilməlidir.

5 İcra qaydaları

Torpaqların alınmasına dair son qanunvericiliyə (Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında Qanun, 2010) uyğun olaraq, bu Qanunun 40-cı maddəsinə əsasən Köçürülmə komissiyası yaradılacaqdır. Eyni maddədə deyilir ki, alıcı orqan, müvafiq inzibati vahidin nəzdində olan müvafiq icra hakimiyyəti orqanı ilə razılaşdırılaraq, üçdən az olmayan və ya iyirmidən çox

olmayan satınalmadan təsirlənən şəxsdən ibarət köçürülmə komissiyası yaratmağa və köçürülmə komissiyası tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlərə yardım göstərməyə cavabdehdir. Köçürülmə komissiyasının funksiyaları aşağıdakılardır:

1. köçürülmə planının və ya təlimatının hazırlanmasında və həyata keçirilməsində iştirak etmək;
2. satınalmadan təsirlənmiş şəxslərin qaldırdıqları məsələlər barədə alıcı orqanı, torpaqalma qrupunu (larını) və planlaşdırıcıları məlumatlandırmaq;
3. satınalmadan təsirlənmiş şəxslərin mənafələrinin qorunması üçün bu cür oxşar fəaliyyətləri həyata keçirmək.

Torpaqalma və köçürülmənin planlaşdırılması, tətbiqi və monitorinqi ilə əlaqədar AAYDA-TAŞ, rayonun icra qurumları, Tikintiyə Texniki Nəzarət Məsləhətçisi (TTNM) və tikinti işləri podratçıları da daxil olmaqla bir çox qurum iştirak edəcəkdir.

5.1 İnstitusional tənzimləmələr - vəzifə və öhdəliklər cədvəli

5.1.1 Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi (AAYDA)

AYS ASC Dünya Bankı tərəfindən maliyyələşdirilən bütün yol layihələrinə məsuliyyət daşıyır, o cümlədən layihələrin hazırlaması, həyata keçirilməsi və TAK (torpaqalma və köçürülmə) məsələlərinin maliyyələşdirilməsi və təşkilatlar arasındakı istiqamətləndirməyə cavabdehdir. AYS ASC öz funksiyasını LİQ vasitəsilə həyata keçirəcək, LİQ öz növbəsində layihənin icrasına və gündəlik olaraq fəaliyyətinə rayon/ sublayihə səviyyəsində nəzarət etməyə məsuliyyət daşıyır. Hal-hazırda AYS-LİQ-in heyətində Sosial məsələlər üzrə tam ştatlı Mütəxəssis işləyir. Həmin Mütəxəssis AYS TAŞ ilə sosial məsələlərə dair əlaqə saxlayacaqdır.

5.1.2 AAYDA –Torpaqalma şöbəsi (AAYDA-TAŞ)

TAŞ üzərinə düşən öhdəliklər AAYDA-nin müxtəlif şöbələrinin fəaliyyətlərini istiqamətləndirmək və nəzarət etməkdir. AAYDA rəhbərliyinə kompensasiya, torpaq/ əmlakın alınması və köçürülməyə yardımla əlaqəli fəaliyyətlər tövsiyyə edilir. TAŞ bütün təsirə məruz qalan şəxslərin müvafiq kompensasiyaların alınmasını təmin etməyə məsuldur. LİQ podrat şirkətlərinin nəqliyyat və texnikanın alternativ yollarla daşınması, karxanaların istifadəsi, tikinti düşərgələri, fəhlə düşərgələri və s. nəticəsində yaranan təsirin azaldılması prosedurlarına riayət etməsini təmin edir.

TAŞ təsirə məruz qalan şəxslərlə torpaqalma və köçürülmə məsələlərinə dair münasibət qura bilməsi üçün AAYDA-nin digər şöbələri tərəfindən dəstəklənəcəkdir. ..

Növbəti təşkilatlar AAYDA-TAŞ nəzarətində çalışacaq:

1. Tikintiyə Texniki Nəzarət Məsləhətçisi (TTN)
Tikintiyə Texniki Nəzarət Məsləhətçisi (TTN) layihəyə podratçının tikinti fəaliyyətinə nəzarət etmək üçün cəlb ediləcəkdir. Təvsiyə edilir ki, TTNM ətraf mühit məsələləri üzrə mütəxəssisinin səlahiyyət və öhdəliklərini artırsın ki, qadınlar, ciddi təsirə məruz qalan ailələr və həssas qruplar müvafiq podrat işlərində yeni iş imkanlarından məlumatlı olsun və faydalana bilsinlər. Həmin mütəxəssis podratçı şirkətə şikayət və müraciətlərin qeydiyyatı və təsirin qarşısının vaxtında alınması üçün ictimaiyyətlə görüşlərin aparılmasına da yardım edə bilər. Bu LİQ-ə köçürülmənin gedişatını və digər sosial məsələlərin inkişafını monitorinq etməyə köməklik göstərəcəkdir.
2. Yerli administrasiya
Yerli administrasiya, xüsusilə də rayon səviyyəsində olan rəsmilər torpaq statuslarının müəyyən edilməsi, mülkiyyətin qiymətləndirilməsi və torpaqalma və köçürülməyə dair digər məsələlərdə mühüm rol oynayır. Təşkilatlar arasında səmərəli əlaqəni, və müvafiq rayonlarda kompensasiya məbləğlərini və tədqiqatların nəticələrinin rəsmi bəyanılmasını təmin etmək

üçün xüsusi komissiyalar (Köçürülmə Komissiyası) Alan Orqan və müvafiq icra hakimiyyətləri arasında əldə edilən razılaşmaya əsasən təsis ediləcəkdir.

3. Tikinti işləri podratçısı

Bərpa tədbiri olaraq ciddi təsirə məruz qalan və ya həssas qrupa aid ailələrin üzvlərinə layihəylə əlaqəli işlərə cəlb edilməsində üstünlük veriləcəkdir. Bunun üçün podrat şirkəti və bələdiyyələrlə qeyd edilən ailələrdən işçiləri məlumatlandırmaq və üstünlük vermək üçün sıx əlaqə saxlamaq lazımdır. Bundan başqa, Podratçı torpaq sahələrin sahibləriylə könüllü razılaşmalar əsasında tikinti məqsədləri üçün münasib ərazilərin seçilməsinə cavabdeh olacaq. Bu torpaq sahələrində heç bir könülsüz torpaqalma fəsadları baş verə bilməz.

4. Köçürülmə heyəti

Köçürülmə prosesinə nəzarət etmək məqsədilə yerli və beynəlxalq məsləhətçilər Dizayn Məsləhətçisi tərəfindən LİQ-ə yolun layihələndirmə mərhələsində KP-nin hazırlanmasında köməklik məqsədilə cəlb ediləcəklər. AYS/ LİQ icra prosesinə mütəmadi nəzarət etməyə məsuliyyət daşıyacaq və köçürülmə planlarını təstiq edəcəkdir

5.2 Məşvərətlər

İctimaiyyətlə məşvərətlərin məqsədi təsirə məruz qalan insanları köçürülmənin planlaşdırılması işlərinə cəlb etməkdir. Məqsədyönlü məşvərətlər tezliklə başlanmalı və layihə müddəti ərzində davam etməlidir. Qadınlar və həssas qruplar daxil olmaqla geniş kütləylə məşvərətlərin aparılması ictimai iştirakın məqsədlərindən biridir. İştirak mexanizmləri məşvərətlərin prosesinə yardım edəcək. Buna informasiya mübadiləsi, təsirə məruz qalan şəxslər və digər maraqlı tərəflərlə məşvərətlər, və o cümlədən, təsirə məruz qalan şəxsləri layihə məqsədlərinə, müxtəlif komitələr və qərarların qəbul edilməsinə cəlb etmək daxildir. Təsirə məruz qalan şəxslərlə məşvərətlər və qarşılarında olan seçimin müzakirəsi köçürülmə planlarının hazırlanması və icrası zamanı çox mühümdür.

KTP-nin yekunlaşdırılması və Layihə icraçılarına təqdim edilməsindən əvvəl təsirə məruz qalan şəxslər bir neçə dəfə təşkil olunan məşvərətlər zamanı məlumatlandırılacaqlar. Bu məşvərətlər TTN Məsləhətçisinin səfərbərliyi başlandıqdan sonra da davam edəcək ki, əhalinin layihə fəaliyyəti barədə tam məlumatlı olması, torpaqalma və köçürülmə zamanı ortaya çıxan gözlənilməz hallarda hüquqlarını bilməsi, şikayətlərin baxılması haqqında, ev şəraiti və tikinti işlərinə cəlb edilməsi barəsində məlumatlı olması təmin edilsin

5.3 Köçürmə Siyasəti Çərçivəsinin Yenilənməsi

Köçürülmə planı məcburi köçürülmə təsirinə məruz qalan bütün layihələr üçün mütləqdir. Potensial məcburi köçürülmənin təsiri və riskləri ətraflı şəkildə Planda öz əksini tapacaqdır. Köçürülmə planının məzmunu Əlavə I - də təqdim edilib.

KP-nin hazırlanması aşağıda verilən fəaliyyətlərlə müşahidə edilir:

- Sosial Təsirin Qiymətləndirilməsi (STQ)
- Məzhlənme İşləri
- Bazarın araşdırılması

STQ-nin məqsədi layihənin sosial mühitə olan təsirini qiymətləndirmək üçün Layihənin Təsirinə Məruz Qalan Şəxslərin (LTMQŞ) müəyyən edilməsidir. Bütün TMQŞ-nin siyahıyaalınması aparılaraq, onlara dair sosial-iqtisadi məlumatlar toplanacaq və nəticədə layihə təsirinə məruz qalan şəxslərə aid/ istifadəsində olan mülkiyyətin inventarlaşdırılması aparılacaq və bu məlumatlar əsasında hər bir təsir növü müəyyən edilərək müvafiq hüquqların kateqoriyası siyahısı tərtib ediləcəkdir. Layihə təsirinə məruz qalan insanlar arasında həssas qruplar müəyyən edilərək yaşayış şəraitlərinin yaxşılaşmasını təmin etmək üçün onlara əlavə bərpa tədbirləri görülməcəkdir. Inventarlaşdırma

tarixində layihə ərazisində müəyyən edilən bütün təsirə məruz qalmış şəxslər kompensasiya və/ ya köçürülmə hüquqlarına malik olacaqlar. Sosial Təsirin Qiymətləndirilməsi (STQ) layihədən öncəki sosial-iqtisadi araşdırmalar və KTP-nin göstəriciləriylə əlaqələndiriləcəkdir.

Mərzənləmə KTP-nin hazırlanmasının ilkin mərhələsi zamanı LTMQŞ-nin iştirakı ilə aparılacaqdır. Bu zaman LTMQŞ təsirin tam miqyasını və itirdikləri mülkiyyətin, gəlirin, biznes və yaşayış şəraitini müəyyən edə bilirlər. Hüququ çatan TMQŞ üçün kompensasiya məbləğləri layihə təsirinə məruz qalan əmlakın və layihənin ümumi təsirinin yekun inventarizasiyası zamanı əldə edilən məlumatlara əsasən müəyyən ediləcəkdir.

Bütün bu proses ərzində TMQŞ qiymətləndirmə metodologiyası, hüquqlar, kompensasiyaların və köçürülmənin büdcə təminatları və digər yardım kimi məlumatlarla təmin ediləcək və bu informasiya yığcam şəklində bukletlər vasitəsilə LTMQŞ-yə təqdim ediləcəkdir. KTP-nin ilkin variantı TMQŞ və qeyri TMQŞ ilə yerlərdə müzakirə ediləcək və edilən şərhlər sənədə daxil ediləcəkdir. KTP-nin ilk nümunəsi AYS və DB tərəfindən baxılacaq və KTP AYS və Bank tərəfindən təstiqlənməyincə tikinti işlərinə başlanmasına icazə verilməyəcəkdir

5.4 Monitoring və Nəzarət

Təsirə məruz qalan insanlar barədə planlaşdırılmış köçürülmə tədbirlərinin görülməsini yoxlamaq üçün monitoring sistemi təşkil ediləcəkdir. . Monitoring sistemi həmçinin məlumat toplanması, məlumat təhlili, dəqiqləşdirmə, keyfiyyətə nəzarət, aidliyi olan təşkilatlarla əlaqə, hesabatların hazırlanması, hesabatların icra orqanına və Dünya Bankına təqdim edilməsi kimi xüsusi tapşırıqlar üçün məsuliyyətləri müəyyən edəcəkdir.

5.4.1 Daxili Monitoring

Daxili monitoring TAŞ/ LİQ tərəfindən aparılacaqdır. Nəticələr AAYDA və Dünya Bankına layihənin icrasını əks etdirən yarımillik hesabatlar vasitəsilə məruzə ediləcəkdir. Köçürülməyə aid tədbirlər və dərhal əldə edilən nəticələrlə əlaqəli göstəricilər daxili monitoringin göstəriciləri sayılır. Bu məlumat birbaşa olaraq tikintiyə texniki nəzarət məsləhətçisi tərəfindən layihə ərazisindən əldə ediləcək və aylıq olaraq LİQ-ə köçürülmə planlarının yerinə yetirilməsi və nəticələrinin qiymətləndirilməsi, ehtiyac olarsa iş proqramında müəyyən dəyişikliklər edilməsi üçün hesabat ediləcəkdir. Aylıq hesabatlar əsasında LİQ tərəfindən, tələb olunarsa, rüblük hesabatlar hazırlanaraq AAYDA və DB-na təqdim ediləcəkdir.

Daxili monitoringdə xüsusi göstəricilər bunlardır: (i) təsirə məruz qalan insanlarla məşvərtlərin aparılması və informasiya kampaniyası; (ii) torpaqalmanın və torpaq üçün kompensasiyaların ödəniş statusu; (iii) təsirə məruz qalan tikililər və digər mülkiyyət üçün kompensasiyaların ödənilməsi; (iv) təsirə məruz qalan insanların köçürülməsi; (v) gəlirin itirilməsi üçün ödənişlər; (vi) köçürüləcək torpaq sahələrinin seçilməsi və paylanması; (vii) köçürülmə yardımı üçün ödənişlər, və (viii) gəlirin və yaşayış səviyyəsinin bərpası tədbirləri. Yuxarıda qeyd edilənlər növbəti göstəricilər vasitəsilə layihə müddəti boyu gündəlik olaraq köçürülmə fəaliyyətlərinin yoxlanmasına məhsul olan TAŞ / LİQ tərəfindən əldə ediləcəkdir: (i) təsirə məruz qalan şəxslərin Inventarlaşdırma məlumatları ilə tanışlıq, (ii) təsirə məruz qalan şəxslərlə məşvərtlər və qeyri rəsmi müsahibələr, (iii) əsaslı araşdırmalar, (iv) təsirə məruz qalan şəxslərin nümunə olaraq araşdırılması, (v) rəsmi şəxslərlə müsahibə, və (vi) icmalarla görüşlər.

5.4.2 Xarici Monitoring

Xarici monitoring ildə iki dəfə aparılacaq və nəticələri yarımillik hesabatlar vasitəsilə LİQ-ə və DB-yə məruzə ediləcəkdir. Xarici monitoringin nəticələri AAYDA-ə təqdim ediləcəkdir. Xarici monitoring göstəricilərinə daxildir: (i) LİQ tərəfindən hazırlanan daxili monitoring hesabatları ilə tanışlıq və onların yoxlanılması; (ii) təsir göstəricilərinin müəyyən edilməsi və seçilməsi; (iii) təsirə məruz qalan şəxslərlə rəsmi və qeyri rəsmi araşdırmalar nəticəsində təsirin qiymətləndirilməsi; (iv) ilkin

hesabatın hazırlanması üçün təsirə məruz qalan şəxslərlə, rəsmilərlə, icma liderləriylə məşvərlərin aparılması; və (v) köçürülmənin səmərəliliyi, effektivliyi, təsir və davamlılığının qiymətləndirilməsi, gələcək köçürülmə siyasətinin formalaşması və planlaşdırılması üçün əldə edilən təcrübə və tövsiyələrin verilməsi.

Təsirə məruz qalan şəxslərin statusunu qiymətləndirərkən növbəti faktorlar nəzərə alınacaqdır:

- Köçürülmədən sonra təsirə məruz qalan şəxslərin sosial-iqtisadi vəziyyəti;
- Təsirə məruz qalan şəxslərdən kompensasiya, köçürülmə seçimi, alternativ inkişaf və köçürülmə vaxt cədvəlinə dair cavabların alınması;
- Gəlir və məhsul satışında olan dəyişikliklər;
- Məcburi köçkünlər, sənədsiz və icazəsiz istifadəçilərin vəziyyətinin bərpası;
- Biznes və mülkiyyət üçün qəbul edilən qiymətləndirmə metodu;
- Şikayətlər prosedurlarının qəbul edilməsi;
- Kompensasiya və köçürülməyə yardım məvaciblərinin paylanması; və
- Köçürülmədən sonra təsirə məruz qalan insanların məmnunluq dərəcəsi.

Kompensasiya və köçürülməyə yardım proseslərini ümumi şəkildə yoxladıqdan sonra xarici monitoring layihə təsirinə məruz qalan həssas qrupların (ailə başçısı qadın olan ailələr, şikəst/ yaşlı əhali və yoxsul ailələr) vəziyyətini yoxlayacaqdır.

6 Şikayətlərin baxılması mexanizmi

Şikayətlərin Baxılması Mexanizmləri (ŞBM) təsirə məruz qalmış insanların layihənin təsiri ilə əlaqədar müraciət və şikayətlərini aşkar edib həll etmək üçün etibarlı vasitədir ki, layihə çərçivəsində həmin şikayət və müraciətlərin müvafiq şəkildə ünvanlandırılması təmin edilir. Bu layihədə Şikayətlərin baxılması mexanizmləri təyin ediləcək və həmin mexanizmlər vasitəsilə təsirə məruz qalmış insanlar hüquqları haqda və o cümlədən, məşvərlər, araşdırmalar, kompensasiyaların alınması və köçürülmə mərhələlərində həm yazılı həm şifahi şəkildə şikayətlərinin bildirilməsi və ünvanlandırılması barəsində ətraflı məlumat alacaqlar. Prosesləri tezləşdirmək üçün Şikayətlərin Baxılması Mexanizmləri Dövlət Ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Qanununa uyğun olaraq tərtib ediləcəkdir (Maddə 75). Şikayətlərin Baxılması Komissiyası (ŞBK) KTP-nin icrasına başlanmaqdan əvvəl münaqişələrin həlli və idarəedilməsində bilik və təcrübəyə malik 3-5 nəfərdən (yerli QHT, müvafiq dövlət təşkilatları, ictimai, bələdiyyə təmsilçiləri) ibarət olmaqla təşkil ediləcəkdir. Şikayətlərin baxılması üçün növbəti mərhələlər mövcuddur:

Mərhələ 1 (Şikayətlərin Baxılması Komissiyası): ŞBK münaqişə tərəfləri arasında ortaq olacaq və ikitərəfli razılıq əsasında məsələlərin həll edilməsi üçün səy göstərəcəkdir. ŞBK-nin tövsiyələri Alan Orqana göndəriləcəkdir. Alan Orqan LTMQŞ⁶-nin şikayətlərinin baxılmasına məhsuliyət daşıyır, və ehtiyac olarsa şikayətləri həlli üçün müvafiq qurum və təşkilatlara ötürəcəkdir. Kompensasiya məbləğlərinə dair tövsiyələr istisna olmaqla Alan Orqan ŞBK-nin bütün tövsiyələrini qəbul edəcək və Nəzarət orqanına ötürəcəkdir. TMQŞ ŞBK ilə telefon, elektron poçt, birbaşa görüşlər və məktublar vasitəsilə əlaqə saxlaya biləcəklər. KTP-nin icrasına başlanmaqdan əvvəl ŞBK telefon nömrələri TMQŞ-yə veriləcək və ərazidəki əsas yerlərdə elanlarla yayılacaqdır.

Mərhələ 2 (Nəzarət Orqanı): Nəzarət Orqanı (NO) kompensasiya məbləği ilə əlaqəli ŞBK tövsiyələrini (Maddə 75.6) və Alan Orqanın bununla bağlı rəyini yoxlama və sertifikatlaşdırma üçün Qiymətləndirmə Komissiyasına göndərəcəkdir. Daha sonra qiymətləndirmə nəticəsi AO tərəfindən TMQŞ hər hansı bir ödəniş üçün istifadə olunacaqdır. Bu mərhələnin vaxt müddəti təxminən 15 gün olacaq.

⁶ IO, Layihənin əvvəlində NK tərəfindən təyin olunmuş Sifarişçi, AAYDA deməkdir

Mərhələ 3. (Məhkəmə): Məhkəmə, TMQŞ qarşısında son müraciət yeri olacaq. Təsirə məruz qalan şəxslər Nəzarət Orqanının qərarı ilə razılaşmadıqda məhkəməyə müraciət edə bilərlər. Prinsipcə, Layihədən Təsirlənən Şəxslər Layihə İcraçılarının fəaliyyəti və ya biganəliyi ilə razılaşmadıqları zaman müvafiq məhkəməyə müraciət edə bilərlər. Bununla birlikdə, şikayətlərin məhkəmə səviyyəsinə yüksəlməməsi üçün Layihəyə aid ŞBM tam və şəffaf şəkildə həyata keçiriləcəkdir. Bunu söylədikdən sonra, LTMQŞ-lər ŞBM-nin son qərarı ilə razılaşmadıqları təqdirdə məhkəməyə müraciət edə bilərlər. Bu mərhələnin müddəti 30 gün çəkəcəkdir.

7 Cinsi təsir və qabaqlayıcı tədbirlər

Buna bənzər yol layihələri təcrübəsi göstərdiyi kimi, kişilər və qadınlar həm əkinçilik, həm də kənd təsərrüfatı sektorunda gəlir gətirən və təsərrüfat fəaliyyətlərində birgə sosial-iqtisadi rollara və vəzifələrə sahib olurlar. Layihə çərçivəsində qadınların, öz hüquqları çərçivəsində onlara düşən təminat və yardım alması bu KÇS-nin niyyətlərindən biridir. Ənənəvi olaraq qadınlar ailə başçısı hesab edilir, belə ki, təminat və bərpa prosesindən faydalananlar və maraqlı tərəflər kimi siyahıya alınmalarına ehtiyac yaranacaqdır. Layihədə qadınların daha çox iştirakını təmin etmək üçün aşağıdakılar nəzərə alınacaqdır:

- Layihə təsirinə məruz qalacağı ehtimal olunan qadınlara diqqət yetirmək üçün gender bölgüsü barədə məlumatların verilməsi və müvafiq olaraq layihənin hər mərhələsində iştiraklarını təmin etmək üçün tədbirlər.
- Kompensasiya hüquqlarını müəyyənləşdirmək və müzakirəyə çıxarmaq və KP-nin effektiv tətbiqi üçün qadınların bütün ictimai məsləhətləşmə proseslərində iştirakını təmin etmək üçün tədbirlər.
- KP-nin monitorinqi və qiymətləndirilməsi zamanı qadınlara və digər həssas qruplara xüsusi diqqətin təmin edilməsi üçün tədbirlər.

8 Köçürülmə Planının (KP) Maliyyələşdirilməsi

Köçürülmə planının bütün hazırlıq və icra xərcləri, o cümlədən kompensasiya dəyəri və TAŞ rəhbərliyi, layihə xərclərinin ayrılmaz hissəsi kimi Azərbaycan Hökuməti tərəfindən təmin ediləcəkdir. KP-da aşağıdakıları göstərən təxmini büdcə bölməsi olacaqdır:

- (i) təsirə məruz qalan bütün növ əmlaka vahid kompensasiya qiymətləri və müavinətlər,
- (ii) vahid kompensasiya qiymətlərinin hesablanması tətbiq edilən metodologiya, və
- (iii) inzibati xərclər, əməliyyat qeydiyyatı ilə əlaqədar rəsmi ödənişlər və nəzərdə tutulmayan xərclər daxil olmaqla bütün kompensasiya xərcləri üçün təxmini büdcə cədvəli.

AAYDA, köçürülmə fəaliyyət planının həyata keçirilməsi üçün lazımlı vəsaitlərin vaxtında ayrılmasında məsuliyyətlidir. Vəsaitin vaxtında çatdırılmasını təmin etmək üçün AAYDA MN və Nazirlər Kabineti ilə sıx əlaqədə olacaqdır. Vəsait köçürülmələri KP tərəfindən göstərilən büdcə tələblərinə əsasən ildə iki dəfə nəzərdən keçiriləcəkdir. Müxtəlif zərərlərə görə kompensasiya ödənişləri və köçürülmə yardımı üçün ayrılan vəsait, AAYDA tərəfindən birbaşa yerli hökumətlərlə əlaqələndirilərək TAŞ vasitəsi ilə veriləcəkdir.

9 Açıqlama

Məlumatların açıqlanması Dünya Bankının Ətraf Mühit və Sosial Siyasətində əks olunmuşdur (par. 49-52). Əsas məqamlar aşağıdakılardır:

- Bank Borcunanın maraqlı tərəflər ilə məsləhətləşmələr zamanı Borcunanın layihənin potensial riskləri və təsirləri barədə kifayət qədər məlumat verməsini tələb edəcəkdir.

- Bank, ətraf mühit və sosial riskləri və Yüksək Risk və Əhəmiyyətli Risk layihələrinin təsirlərinə dair sənədləri layihə qiymətləndirilməsindən əvvəl açıqlayacaqdır.
- Yüksək Risk və Əsas Risk layihələrlə əlaqədar Bank, Layihə Qiymətləndirmə Sənədində İdarə Heyətinin təsdiqindən sonra hazırlanacaq və açıqlanacaq layihə ilə əlaqəli sənədləri qeyd edəcəkdir.

Dünya Bankının Ətraf Mühit və Sosial Siyasət (par. 53) üzrə aparılan məşvəratlər və iştirak xüsusi olaraq vurğulanır. Beləliklə, qeyd edilir ki, *“Bank, maraqlı tərəflərlə erkən və davamlı iştirak və səmərəli məsləhətləşmələrin vacibliyini bəyan edir. Bank, Borcalandan təklif olunan layihələrin təsirinə məruz qalan icmalar, qruplar və ya ayrı-ayrı şəxslər də daxil olmaqla maraqlı tərəflərlə məlumatların açıqlanması, məsləhətləşmələr və təsirə məruz qalan icmalarla risklərə və təsirlərə mütənasib şəkildə məlumatlı iştirak yolu ilə əlaqə qurmağı tələb edəcəkdir.”*

ƏMSS10 - Maraqlı tərəflərin iştirakı və Məlumatların açıqlanması Borcalanın maraqlı tərəflərlə mütəmadi əlaqədə olmasını tələb edir. Bu əlaqə layihənin ətraf mühit və sosial qiymətləndirmə, o cümlədən layihə dizaynı və icrasının ayrılmaz hissəsi olaraq aşağıdakı prosesləri əhatə edir:

- (i) maraqlı tərəflərin müəyyənləşdirilməsi və təhlili;
- (ii) maraqlı tərəflərlə əlaqənin necə olacağını planlaşdırılması;
- (iii) məlumatların açıqlanması;
- (iv) maraqlı tərəflərlə məşvəratlər;
- (v) şikayətlərə baxılması və cavablandırılması; və
- (vi) maraqlı tərəflərə hesabat vermək.

Layihə barədə Azərbaycan Hökumətinin, rayonların, bələdiyyələrin vəzifəli şəxsləri məlumatlandırılacaq və təsirə məruz qalan əmlakın inventarizasiyası və TMQŞ-lərin siyahıyaalınmasında onlara müvafiq yardımla əlaqədar müraciət olunacaqdır. Ayrıca, KP-nin yekunlaşdırılması və layihə rəhbərlərinə təqdim edilməsindən əvvəl, TMQŞ-lər siyahıyaalmanın nəticələri barədə məlumatlandırılacaq və məsləhətləşəcək və onların kompensasiya və ya digər köçürülmə yardımları ilə bağlı seçimləri lazımi qaydada nəzərə alınacaqdır. TMQŞ-lərin aktiv iştirakı və sorğularını təmin edən proses və mexanizmlər qeydə alınacaq və qısa məzmunu KP-na əlavə ediləcəkdir. TMQŞ-lərin aktiv iştirakı və sorğularını təmin edən proses və mexanizmlər qeydə alınacaq və qısa məzmunu KP-na əlavə ediləcəkdir.

KSÇS-nin İngilis və Azərbaycan dilindəki versiyaları, Bankın İnformasiya əldə etmə siyasətinə əsasən, Dünya Bankının məlumat bazasında açıqlanacaqdır. KSÇS -nin Azərbaycan dilindəki versiyası AAYDA-nin rəsmi saytında açıqlanacaqdır. KSÇS və KQ-nın Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuş nüsxələri yerli ictimaiyyətə paylanacaqdır. KP-nin Azərbaycan dilində olan versiyası təsirə məruz qalan icmalara açıqlanacaqdır, gündəmdə olan torpaqalma və köçürülmə fəaliyyətlərini ətraflı şəkildə əks etdirən, o cümlədən kompensasiya alma haqqını və hüquq müddəalarını özündə cəmləşdirən və Azərbaycan dilində tərtib edilən broşur kompensasiya / bərpa prosesinə başlamazdan və podrat müqavilələrini imzalamadan əvvəl TMQŞ göndəriləcəkdir. Məsləhətləşmə prosesi layihə dövrü ərzində davam edəcəkdir.

10 Əlavələr

10.1 Əlavə 1. Köçürülmə Planının Xülasəsi

(Daha ətraflı istinad edilə bilər: ƏMSS5 Əlavə 1 - Məcburi Köçürülmə Alətləri)

Köçürülmə Planının Xülasəsi

Giriş:

- Layihənin qısa təsviri
- Əlaqədar qurğular daxil olmaqla Layihə komponentlərinin siyahısı (olarsa)
- Torpaqalma və köçürülməni tələb edən layihə komponentlərinin təsviri; torpaqalma və köçürülmənin ümumi dəyəri

Potensial təsirlər

- Yerdəyişmənin səbəb olan layihə komponentləri və ya fəaliyyətlər
- Təsir zonası
- Torpaqalmanın, o cümlədən tikili və digər əsas əmlaka təsirin həcmi və miqyası
- Torpaq və ya təbii sərvətlərin istifadəsi və ya onlara girişdə hər hansı bir layihə tərəfindən qoyulmuş məhdudiyyətlər
- Yerdəyişmənin qarşısını almaq və ya minimuma endirmək üçün nəzərdə tutulmuş alternativlər və bunların rədd edilmə səbəbləri
- Layihənin icrası zamanı mümkün qədər yerdaşımanın minimuma endirmək üçün qurulmuş mexanizmlər

Məqsədlər

- Köçürülmə proqramının əsas məqsədləri

Köçürülmənin azaldılması:

- Köçürülmənin azaldılması üçün edilən səyləri təsvir edin
- Bu səylərin nəticələrini açıqlayın
- İcra zamanı köçürülməni azaldacaq mexanizmləri təsvir edin

İnventarlaşdırma və sosial-iqtisadi araşdırmalar:

- Köçürülmə, mülkiyyətin qiymətləndirilməsi, təbii resursların qiymətləndirilməsi və sosial-iqtisadi araşdırmaların nəticələrini təqdim edin
- Təsirlərin və təsirə məruz qalan insanların bütün kateqoriyalarını müəyyənləşdirin
- Köçürülən ev təsərrüfatlarının xüsusiyyətlərini, o cümlədən istehsal sistemi, işçi qüvvəsi və ev təsərrüfatlarının təşkilini müəyyənləşdirmək; yaşayış yerləri (müvafiq olaraq istehsal səviyyələri və həm rəsmi, həm də qeyri-rəsmi iqtisadi fəaliyyətdən əldə olunan gəlir daxil olmaqla) və köçürülən əhəlinin yaşayış standartları (sağlamlıq vəziyyəti daxil olmaqla) haqqında ilkin məlumatları əldə etmək
- Həssas qruplar və ya onlar üçün xüsusi müddəalar verilə bilən şəxslər haqqında məlumat
- Təsirə məruz qalan dövlət və ya icma infrastrukturunun, əmlakın və ya xidmətlərinin müəyyənləşdirilməsi;
- Köçürülmə proqramının dizaynı və büdcəsi üçün zəminin yaradılması;
- Müəyyənləşdirilməsi ilə birlikdə uyğun olmayan şəxslərin kompensasiya və köçürülmə yardımından kənarlaşdırılması üçün zəminin yaradılması;
- Monitorinq və qiymətləndirmə məqsədləri üçün ilkin şəraitlərin yaradılması
- Təsirə məruz qalan insanlarla aparılan müxtəlif araşdırmaların nəticələrinə dair məşvərləri yekunlaşdırın

- KTP-nin monitorinqi və qiymətləndirilməsi işlərinin bir hissəsi olaraq İnventarlaşdırma, mülkiyyət nümunələrinin, resursların qiymətləndirilməsi və sosial-iqtisadi araşdırmalara dair informasiyanın yeniləşdirilməsinə olan ehtiyacı təsvir edin

Hüquqi Çərçivə:

- Köçürülməyə tətbiq edilən bütün yerli qanunlar və adətləri təsvir edin.
- Yerli qanunlar və Dünya Bankı siyasəti arasında mövcud olan boşluqları müəyyən edin və münaqişələrin həlli üçün layihənin xüsusi mexanizmlərini açıqlayın
- Təsirin hər bir kateqoriyası üçün müvafiq hüquqları açıqlayın və köçürülmənin icrasının razılaşdırılmış KTP-nin xüsusi müddəaları əsasında aparılacağını qeyd edin.
- Təsirə məruz qalmış tikililərin, torpağın, ağacların və digər mülkiyyətin qiymətləndirilməsi üçün istifadə edilən metodikanı izah edin.
- Kompensasiya hüquqlarını açıqlayan cədvəl tərtib edin.

Müvafiqlik

- KŞ və müəyyən olunmuş son tarix daxil olmaqla kompensasiya və digər köçürülmə yardımlarını əldə etməsi üçün müvafiqliyi müəyyənləşdirmə meyarların tərfi

Zərərlərin qiymətləndirilməsi və kompensasiyası

- Zərərin bərpa dəyərini təyin etmək üçün zərərlərin qiymətləndirilməsində istifadə ediləcək metodologiya; və yerli qanunlara uyğun olaraq torpaq, təbii ehtiyatlar və digər əmlak üçün təklif olunan kompensasiya növləri və səviyyələrinin təsviri və onların bərpa dəyərində nail olmaq üçün lazım olan əlavə tədbirlər

Köçürülmə Əraziləri:

- Layihədə kənd təsərrüfat təyinatlı torpaqların/ örüş sahələrin ayrılması nəzərdə tutulurmu?
- Torpaq ayrılacaq fərdi ev sahibləri yeni potensial sahələrin ayrılmasında iştirak edəcəklərimi, və ayrılan sahələri etirazsız qəbul edəcəklərimi?
- Təsirə məruz qalmış əhalinin potensial yaşayış ərazilərinin müəyyən edilməsi, müsbət-mənfi tərəflərinin qiymətləndirilməsi və ən münasib sahələrin seçilməsinə cəlb edilməsi üçün xüsusi prosesləri təsvir edin.
- Təklif edilən ərazilərin müəyyən edilməsi üçün aparılan texniki-iqtisadi araşdırmaları (torpaq və torpaqdan istifadə imkanları, əkinçilik və heyvandarlıq imkanları, su təchizatı kimi təbii resursların qiymətləndirilməsi daxil olmaqla), və o cümlədən ərazilərin ətraf və sosial mühitinə təsirin qiymətləndirilməsini təsvir edin.

Gəlirin bərpası:

- Müəyyən edilmiş kompensasiya hüquqları təsirin hər növü üzrə gəlirin bərpası üçün yetərlidirmi? Əlavə hansı iqtisadi bərpa tədbirləri labüddür?
- Təsirin hər bir kateqoriyası üçün bərpa strategiyalarının qısa icmalını verin və onların institusional, maliyyə və texniki aspektlərini müəyyən edin.
- Təsirə məruz qalan əhali ilə aparılan məşvərtlərin prosesini və gəlirin bərpası üçün strategiyanın yekunlaşdırılmasında iştirakını təsvir edin.
- Bu strategiyalar necə fərqlənir?
- Gəlirin bərpası üçün yaşayış şəraitinin dəyişilməsi, fermer təsərrüfatı üçün digər torpaqların abadlaşması və ya müəyyən təlim, hazırlıq və icra üçün zaman tələb edən digər fəaliyyətlər tələb edilmirmi?
- Yoxsulluğa aparan risklərə dair hansı tədbirlər tövsiyə edilir?
- Köçürülmə proqramlarının maneəsiz və səliqə şəkildə həyata keçirmək üçün əsas institusional və digər səpkili risklər nədən ibarətdir?
- Gəlirin bərpa tədbirlərinin səmərəliliyinin monitorinq proseslərini təsvir edin

- Hal hazırda layihə ərazisində və ya ətrafında fəaliyyət göstərən hər hansı icma inkişaf proqramı haqqında məlumat verin.
- Belə proqramların olduğu təqdirdə onlar fəaliyyət göstərdiyi icmaların inkişaf tələblərinə cavab verirləmi? Aralarında bu layihənin tərəfdaşları tərəfindən yeni proqramları dəstəkləmək və ya layihə ərazisində icmaların inkişaf tələblərinə cavab vermək üçün mövcud proqramların əhatə dairəsinin genişləndirmək şansı varmı?

İnstitusional Razılaşmalar:

- Müvafiqlik siyasətinin hər bir tələbi/ fəaliyyətini təmin edən, gəlirin bərpası proqramlarını həyata keçirən və köçürülmə tədbirlər planında qeyd edilən fəaliyyətlərin istiqamətləndirilməsinə cavabdeh olan təşkilat (təşkilatlar) açıqlansın.
- Köçürülmə fəaliyyəti bir neçə təşkilatlar arasında bölünərsə və ya köçürülmə uzun müddətdən sonra bir neçə mərhələdən ibarət olarsa istiqamətləndirmə işlərinin necə təşkil ediləcəyi təyin edilsin
- Bütün icra təşkilatlarını istiqamətləndirən təşkilat müəyyən edisin. Bu təşkilatın yetərinə səlahiyyəti və resursları varmı?
- Gəlirin bərpası prosesinə (torpağın abadlaşdırılması, torpağın ayrılması, kredit, təlimlər) cəlb edilən xarici (qeyri layihə) təşkilatlar və bu təşkilatların müvafiq fəaliyyətini təmin edən mexanizmlər göstərsin.
- Köçürülmə üçün institusional imkanlar və öhdəliklər açıqlansın.
- Müstəqil monitoring, qiymətləndirmə, və KTP-nin maliyyə auditini, o cümlədən müvafiq tədbirlərin vaxtında görülməsini təmin edən mexanizmlər müəyyən edilsin.

İcra Qrafiki:

- Hər bir fəaliyyətin yerinə yetirilməsində məsul olan təşkilatlar və onların fəaliyyətlərinin qısa xülasəsiylə bərabər KTP-nin icrasında fəaliyyətlərin xronoloji ardıcılığı göstərsin.
- Köçürülmənin həyata keçirilməsiylə əlaqədar fəaliyyətlərin aylıq icra grafiki tərtib edilsin (məsələn, Gantt chart-dan istifadə edərək).
- Köçürülmənin icrası və layihənin hər bir komponentinin tikinti işlərinin başlanması arasında əlaqə izah edilsin.

İştirak və Məşvərətlər:

- Müxtəlif maraqlı tərəflər müəyyən edilsin
- Təsirə məruz qalan əhali və maraqlı tərəflərin Köçürülmənin hazırlıq işləri və planlaşdırılmasında məşvərətlərə/ iştirakına sövq edən proseslər açıqlansın
- Təsirə məruz qalan əhali və maraqlı tərəflərin icra və monitoring fəaliyyətinə cəlb edilməsi prosesi açıqlansın
- İtirilmiş mülk üçün kompensasiya, kompensasiya almaq hüquqları, köçürülmə yardımı və şikayətlərin baxılması prosedurları daxil olmaqla KTP-yə dair məlumatların təsirə məruz qalan şəxslər və maraqlı tərəflərə açıqlanması planı izah edilsin
- Fikir mübadiləsinin xülasəsi və köçürülmə planının hazırlanmasında bu fikirlərin necə nəzərə alındığı
- Təqdim olunan köçürülmə alternativlərinə və KŞ-in onlara təqdim edilən seçimlərlə bağlı etdikləri seçimə baxış
- KŞ narahatlıqlarını layihənin planlaşdırma və həyata keçirmə müddətində layihə icraçılarına çatdırmaqları üçün institusional tədbirlər vasitəsi və yerli tayfalar, etnik azlıqlar, torpağı olmayanlar və qadınlar kimi həssas qrupların lazımi səviyyədə təmsil olunmasını təmin etmək üçün tədbirlər

Şikayətlərə baxılması:

- Şikayətlərin qeydiyyatı və həlli proseslərinin hər mərhələsi qeyd edilsin və şikayətlərin təmənnaş qeydiyyatı, cavablandırma və əlaqə vasitələrinə dair xüsusi məlumatlar verilsin.
- Məhkəməyə müraciət mexanizmi açıqlansın

- Digər vasitələr fayda verməzsə məhkəməyə müraciət imkanları izah edilsin.
- Yerdəyişmə və ya köçürülmə nəticəsində yaranan mübahisələrin üçüncü tərəflərin həlli üçün əlverişli və əlçatan prosedurları təsvir edin; bu cür şikayət mexanizmləri məhkəmə müraciətinin, icma və ənənəvi mübahisələrin həlli mexanizmlərinin mövcudluğunu nəzərə almalıdır

Xərclər və Büdcə:

- Maliyyə öhdəliyi və səlahiyyəti haqqında dəqiq açıqlanma verilsin
- Köçürülməni təmin edən maliyyə mənbələri sadalansın və vəsaitin hərəkəti açıqlansın
- Köçürülmə üçün ayrılan büdcənin kifayət olması və layihənin ümumi büdcəsinə daxil olması təmin edilsin.
- Dövlət tərəfindən, əgər olarsa, ödəniləcək köçürülmə xərcləri müəyyən edilsin və ödənişlərin KTP və layihə qrafiki ilə istiqamətləndirilməsini təmin edən mexanizmlər müəyyən edilsin.
- Xərclər və mülkiyyət növü üzrə, planlaşdırma və icra daxil olmaqla bütün köçürülmə xərcləri, rəhbərlik və idarəetmə, monitoring və qiymətləndirmə və nəzərdə tutulmayan digər xərclər üzrə təxmini büdcə hesablandsın.
- Qiymətləndirmə və kompensasiya məbləğlərinin inflyasiya və məzənnənin dəyişkənliyinə münasib uyğunlaşdırılması üçün xüsusi tədbirlər açıqlansın
- İşin fiziki həcmi və qiymət dəyişiklikləri üçün yaradılmış ehtiyatları açıqlayın
- Köçürülmənin bütün müddəti ərzində müqavilələrin təltif edilməsi və müqavilələrə əsasən işlərin görülməsi prosesi daxil olmaqla xarici monitoring və qiymətləndirmə üçün maliyyə razılaşmalarını açıqlayın

İcra cədvəli

- Yer dəyişdirmə üçün gözlənilən tarixləri və bütün köçürülmə planı fəaliyyətləri üçün təxmini başlanğıc və başa çatma tarixlərini təqdim edən bir icra cədvəli. Cədvəldə köçürülmə fəaliyyətinin ümumi layihənin icrası ilə necə əlaqəli olduğu göstərməlidir.

Monitoring və qiymətləndirmə

- Bank tərəfindən uyğun hesab edildiyi kimi üçüncü tərəf nəzarətçilərin iştirakı ilə (tam və obyektiv məlumatın təmin edilməsi məqsədilə) İcraçı Orqan tərəfindən köçürülmə və köçürülmə fəaliyyətinin monitoringi üzrə tədbirlər; köçürülmə fəaliyyətləri üçün edilən səylərin, nəticələrin və nəticələri qiymətləndirmək üçün icra monitoringinin göstəriciləri; KŞ monitoring prosesinə cəlb edilməsi; bütün köçürülmə işləri başa çatdıqdan sonra müvafiq bir müddət üçün nəticələrin qiymətləndirilməsi; sonrakı icraya rəhbərlik etmək üçün köçürülmə monitoringinin nəticələrindən istifadə olunması

Adaptiv idarəetmə üçün tədbirlər

Layihə şərtlərindəki gözlənilməz dəyişikliklərə və ya qənaətbəxş köçürmə nəticələrini əldə etmək üçün gözlənilməz maneələrə cavab olaraq köçürülmənin icrasını uyğunlaşdırılması üçün müddəalar

10.2 Əlavə 2. İctimai Məşvəratların Protokolları

Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi Salyan-Biləsuvar yolunun seçilmiş hissələrinin bərpası layihəsi Sosial və ətraf mühitə təsirlər barədə sənədlərin ictimai müzakirələri

(18 və 19 fevral 2021-ci il tarixlərində Salyan və Biləsuvar rayonlarından olan maraqlı tərəflərin nümayəndələri ilə aparılmışdır)

Xülasə:

ƏMST sənədlərinin hazırlanması üçün Ətraf Mühitə və Sosial Təhlükəsizlik tələblərinin bir hissəsi olaraq, Salyan və Biləsuvar rayonlarında İctimai Müzakirələr keçirilmişdir.

İctimai Müzakirələrin Məqsədləri:

- Layihə haqqında (ümumi göstəricilər, məqsədlər, komponentlər və s.) məlumat vermək;
- Layihənin sosial və ətraf mühitə mümkün təsirlər və bu təsirləri aradan qaldırılması üzrə təklif edilən fəaliyyətləri əks etdirən sənədlərin (**ƏSMÇS, KSÇ, MTCOP, ƏİP və Yenikənd-Biləsuvar yolu üçün xüsusi hazırlanan ilkin ƏMSİP**) təqdimatı;
- Adları qeyd edilən sənədlərlə əlaqədar sualların cavablandırılması;
- Sosial və ətraf mühitə mümkün təsirlər barəsində hazırlanmış sənədlərin yekun versiyasına əlavə etmək məqsədilə tövsiyə və təkliflərin toplanılması.

Metodologiya:

Digital copies of Environmental and Social Framework (ESF) Documents have been posted on the official websites of SAAAR and Salyan and Bilasuvar Executive Power Offices on February 7, 16 & 18, 2021 respectively (see Appendix 1 for relevant weblinks). Əlavə olaraq, AAYDA rəsmi veb saytında maraqlı tərəflərin təşkilatın rəsmi əlaqə məlumatlarını (telefon xətti, e-poçt və poçt ünvanları) əlavə rəy və təkliflər göndərmək üçün istifadə edə biləcəyinə dair əlavə məlumat var.

COVID-19 virusu ilə əlaqədar elan edilmiş mövcud pandemiya vəziyyəti ilə əlaqədar geniş ictimai görüşlərə məhdudiyyətlər qoyulması səbəbindən maraqlı tərəflərlə məhdud sayda görüşlərin keçirilməsi qərara alınmışdır. Biləsuvar rayonunun ərazisində yaşayan maraqlı tərəflərin nümayəndələri ilə "Zoom" proqram təminatı vasitəsilə, Salyan rayonun ərazisində yaşayan maraqlı tərəflərin məhdud sayda nümayəndələri ilə 3 görüş keçirilmişdir.

Görüşlər, RƏİL İctimai Müzakirələrinin təbliğat işləri çərçivəsində yerli vətəndaşlara tədbirlə bağlı məlumat verən Rayonların Yerli İcra Hakimiyyətlərinin köməyi ilə təşkil edildi. İM zamanı təqdim olunan Layihə sənədlərinə dair gələcək şikayətlər, təkliflər və əlaqələr üçün LİQ-in əlaqə məlumatları verilmişdir. Şikayət Mexanizmi faktiki işə başlamazdan əvvəl maraqlı tərəflərin və geniş ictimaiyyətin rəhbərliyi üçün yuxarıda göstərilən veb saytlarda da paylaşılacaqdır.

Location: Salyan rayonu, Yenikənd kəndi⁷

Tarix və saat: 19 fevral 2021-ci il, saat 10:00

İştirakçılar: 14 nəfər (Yenikənd, Həsənli və Çuxanlı kəndlərində yaşayan maraqlı tərəflərin təmsilçiləri)

- Ərazi icra nümayəndələri;
- Bələdiyyə üzvləri;
- Ziyalılar;
- Xidmət təşkilatının nümayəndəsi.

Görüşün protokolu

Elnur Abbaszadə (AAYDA, 2 sayılı LİQ-nun nümayəndəsi) məlumat verdi ki, Azərbaycan Hökuməti Dünya Bankının maliyyə dəstəyi ilə Salyan-Biləsuvar yolunun seçilmiş hissələrinin bərpasını nəzərdə tutan Regional Əlaqələr və İnkişaf Layihəsi hazırlayır.

Bu layihə çərçivəsində həyata keçiriləcək fəaliyyətlərin sosial və ətraf mühitə təsirləri barəsində müvafiq sənədlərin ilkin versiyaları hazırlanmış və Dünya Bankının Ətraf mühit və sosial çərçivə prinsiplərinə və Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyinə əsasən bu sənədlər rəy və suallar üçün ictimaiyyətə açıqlanmalıdır. Bu məqsədlə, E.Abbaszadə sözügedən layihə haqqında ümumi məlumatı, habelə, layihə nəticəsində sosial və ətraf mühitə mümkün təsirlər və bu təsirləri qabaqlamaq üçün təklif edilən tədbirlərə dair hazırlanmış sənədlər barəsində təqdimat etdi. Əlavə olaraq məlumat verildi ki, sənədlərin tam məzmunu ilə Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin rəsmi internet sahifəsində və Salyan İcra Hakimiyyətinin rəsmi internet sahifələrində tanış olmaq olar.

Görüş suallar və cavablar sessiyası ilə davam etdi.

Suallar	Cavablar (LİQ)
P.Cəfərdov (Yenikənd kənd icra nümayəndəsi) – Bu layihəni biz səbirsizliklə gözləyirdik. Yeni yol inşa edildikdən sonra mövcud yola diqqət nisbətən azalmışdır. Sualım yolun tikintisi zamanı yaranacaq toz-dumanla bağlıdır. Bunun qarşısını almaq üçün konkret hansı fəaliyyət nəzərdə tutulur?	E.Abbaszadə – Təqdimatda deyildiyi kimi inşaat sahəsi boyunca, o cümlədən, asfaltlanmamış yerlərə və giriş-çıkış yollarına müntəzəm qaydada su səpiləcəkdir.
Z.Vahidov (Çuxanlı bələdiyyəsinin sədri) – İnşaat sahəsi işıqlandırılсын və baryerlər qoyulsun ki kənar şəxslər, o cümlədən ev heyvanları o ərazilərə daxil olmasınlar.	E.Abbaszadə - tikinti müddətində təhlükəsizlik baryerlərin-dən geniş istifadə ediləcəkdir. Habelə, yerli əhali arasında da təbliğat vasitəsilə təhlükəsizlik tədbirlərinə diqqət artırılacaqdır.
T.Rəhmanov (Həsənli kənd icra nümayəndəsi) – bəzi yerlərdə biz görürük ki, yolların tikinti zamanı mövcud asfaltın üst təbəqəsi götürülür və yolun kənarına atılır. Bu isə torpaqlara ciddi təhlükədir.	E.Abbaszadə - Əvvəlcə onu bildirim ki, hazırlanmış sənədlərə əsasən tikintidən əvvəlki mərhələdə böyük həcmli tullantıların atılması üçün ərazilər müəyyən olunacaqdır. Tullantıların atılması üçün bütün təfərrüatları ilə tullantıların idarə olunması planı podratçılar tərəfindən hazırlanacaq və tikintiyə texniki nəzarət məsləhətçisi tərəfindən

⁷ Mövcud pandemiya vəziyyətini nəzərə alaraq, müxtəlif icmaları təmsil edən nümayəndələri yaxın bir məkanda görüşə dəvət edilməmişlər.

Suallar	Cavablar (LİQ)
	təsdiqlənəcəkdir. Podratçı heç bir halda torpaq sahibinin icazəsi və Mühəndisin razılığı olmadan artıq materialları fərdi torpaq sahələrinə tökməyəcəkdir.
P.Gözalov (müəllim) – tikinti müddətində rəy və təkliflərimizi “Şikayətlərin Baxılması Mexanizmi” vasitəsilə Sizə çatdıracaq?	E.Abbaszadə - İstər layihənin hazırlıq, istərsə də, bilavasitə tikinti müddətində bizimlə mütəmadi əlaqə yarada bilər, öz rəy və təkliflərinizi bizə bildirə bilərsiniz.
A.Hüseynov (məktəb direktoru) – təqdimatdan belə başa düşdüm ki, layihə çərçivəsində yolkənarı bazarların inkişafı, dolayısı ilə yeni iş yerlərinin yaradılması da nəzərdə tutulur. Bu çox vacib istiqamətdir. Bu bazarlar kəndimizin əhalisinin öz məhsulunu satmaqla gəlir əldə etmək üçün çox yaxşı imkandır.	E.Abbaszadə - Tamamilə doğru anlamısınız. Layihənin 3-cü komponenti çərçivəsində belə bazarların inkişafı nəzərdə tutulur. Amma bu fəaliyyətin həyata keçirilməsindən öncə ciddi araşdırmanın aparılmasına zərurət vardır. Müvafiq araşdırmanın, o cümlədən, yerli əhali ilə aparılacaq məsləhətləşmənin nəticələrinə müvafiq olaraq qərar qəbul ediləcəkdir.
M.Abasov (Həsənli bələdiyyəsi) – Tikinti zamanı torpaq ərazilərinin alınması gözlənilirmi?	E.Abbaszadə - Bu yolun bərpası mövcud yol oxu üzrə aparılması nəzərdə tutulduğundan yeni ərazilərin alınması gözlənilmir. Amma buna baxmayaraq, beynəlxalq standartlara uyğun olaraq, Köçürülmə Siyasəti üzrə Çərçivə Sənədi (KSÇS) hazırlanmışdır ki, bu sənəd qeyd etdiyiniz məsələləri tənzimləyir.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi
Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi
Salyan-Biləsuvar yolunun seçilmiş hissələrinin bərpası
Sosial və ətraf mühitə təsirlər barədə sənədlərin ictimai müzakirəsi

Salyan R-Nu, Yenikənd k. 19.02.21 10⁰⁰
yaşayış məntəqəsi (rayon, kənd) tarix və vaxt

İştirakçıların siyahısı

S.s.	Adı və soyadı	İş yeri və tutduğu vəzifə	İmza	Əlaqə nömrəsi
1.	Bərdəli Cəfərov	Yenikənd i.ə.ə. rəhbəri	[İmza]	050-221-14-78
2.	Əbasov Əsəd	Yenikənd kənd bələdiyyə sədri	[İmza]	050-350-45-70
3.	Rəhimov Tofiq	Həsəni i.ə.ə. d.ə. rəhbəri	[İmza]	050-632-23-22
4.	Çənbəli Faiq	Qazilə, Əhə, d.ə. rəhbəri	[İmza]	050-646-60-77
5.	Əbasov Əliqasım	Həsəni bələdiyyə sədri	[İmza]	050-449-44-13
6.	Səlimov Bəqir	Müəllim	[İmza]	055-749-49-20
7.	Gözləli Fəxrət	Müəllim	[İmza]	050 361-14-84
8.	Əfəndi Həsən	Əfəndi D.ə. rəhbəri	[İmza]	050-632-21-96
9.	Hüseynov Ərif	Direktor müavini	[İmza]	050-324-27-38
10.	Dünnəliyev Səddəddin	Su agentli	[İmza]	050-574-87-38
11.	Kərimov Fəxrət	Çənbəli bələdiyyə sədri	[İmza]	050-325-53-75
12.	Səfərov Əliqasım	Yenikənd i.ə.ə. müavini	[İmza]	050-380-60-89
13.	Nəzirov Səhən	Mühasib	[İmza]	050-362-03-07
14.	Səfərov Zərrin	İctimai bəqəri	[İmza]	070 340-57-56
15.				
16.				
17.				
18.				
19.				
20.				

Yenikənd kəndi, Salyan Rayonu, Fevral 19, 2021

Yenikənd kəndi, Salyan Rayonu, Fevral 19, 2021

Məkan: Salyan rayonu, Arbatan kəndi

Tarix və saat: 19 fevral 2021-ci il, saat 11:30

İştirakçılar: 11 nəfər (Arbatan, Marışlı, Seyidsadıqlı, Sarvan kəndlərində yaşayan maraqlı tərəflərin təmsilçiləri)

- Ərazi icra nümayəndələri;
- Bələdiyyə üzvləri;
- Sakinlər.

Görüşün protokolu

Elnur Abbaszadə (AAYDA, 2 sayılı LİQ-nun nümayəndəsi) məlumat verdi ki, Azərbaycan Hökuməti Dünya Bankının maliyyə dəstəyi ilə Salyan-Biləsuvar yolunun seçilmiş hissələrinin bərpasını nəzərdə tutan Regional Əlaqələr və İnkişaf Layihəsi hazırlayır.

Bu layihə çərçivəsində həyata keçiriləcək fəaliyyətlərin sosial və ətraf mühitə təsirləri barəsində müvafiq sənədlərin ilkin versiyaları hazırlanmış və Dünya Bankının Ətraf mühit və sosial çərçivə prinsiplərinə və Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyinə əsasən bu sənədlər rəy və suallar üçün ictimaiyyətə açıqlanmalıdır. Bu məqsədlə, E.Abbaszadə sözügedən layihə haqqında ümumi məlumatı, habelə, layihə nəticəsində sosial və ətraf mühitə mümkün təsirlər və bu təsirləri qabaqlamaq üçün təklif edilən tədbirlərə dair hazırlanmış sənədlər barəsində təqdimat etdi. Əlavə olaraq məlumat verildi ki, sənədlərin tam məzmunu ilə Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin rəsmi internet sahifəsində və Salyan İcra Hakimiyyətinin rəsmi internet sahifələrində tanış olmaq olar.

Görüş suallar və cavablar sessiyası ilə davam etdi.

Suallar	Cavablar (LİQ)
F.Qafarov (Arbatan kənd icra nümayəndəsi) – Tikinti müddətində kəndimiz yollarından istifadə nəticəsində kənd sakinləri üçün təhlükə yarana bilər. Bununla bağlı nə kimi tədbirlər nəzərdə tutulur?	E.Abbaszadə – Dediğiniz mənfi halların qarşısını almaq məqsədilə Nəqliyyatın İdarəetmə Planını hazırlayacaq. Bununla yanaşı, bəzi tədbirlər də icra ediləcəkdir ki, bunlara əhalinin planlaşdırılan işlər barəsində qabaqcadan məlumatlandırılma-sı, təhlükəli hesab edilən ərazilərdə bayraqdarlardan və müvəqqəti işıqforlardan istifadə, piyadalar üçün təhlükəsiz keçidlərin qurulması və böyük yük maşınlarının hərəkət müddətini xüsusən pik saatlarda azaltmaq.
Ə.Hüseynov (Marışlı bələdiyyəsinin sədri) – tikinti müddətində yük maşınlarından tökülən inşaat materialları və ya tullantılar yollarda təhlükə mənbəyidir. Xahiş edirəm buna ciddi nəzarət olsun.	E.Abbaszadə - Torpaq, çınqıl və daş daşıyan yük maşınlarının yükü tentlə və ya düşmənin qarşısını effektiv ala biləcək hər hansı bir materialla örtüləcəkdir. Sürücülər və podratçılar materialların yüklənməsinə və xüsusən yaşayış ərazilərindən keçərkən təhlükəsiz daşınmasına cavabdehirlər.
İ.Məmmədov (Sarvan kənd sakini) – Tikinti başlayanda bu ərazidə yaşayanları işə	E.Abbaszadə - işçilərin işə cəlb olunması üçün iş müsabiqələri təşkil ediləcəkdir.

Suallar	Cavablar (LİQ)
götürəcəklər ya digər ərazilərdən işçilər cəlb ediləcəkdir?	İxtisas və zəruri bacarıqlara malik olduğu təqdirdə əlbəttə ki yerli əmək qüvvəsinə üstünlük veriləcəkdir.
A.Fərəcov (Arbatan bələdiyyəsinin sədri) – bu layihə çərçivəsində kəndimiz üçün daha hansı işləri görməyi nəzərdə tutursunuz?	E.Abbaszadə - Layihənin 3-cü komponenti müəyyən sosial və iqtisadi fəaliyyətlərin icrasını nəzərdə tutur. Belə ki, bura yol kənarı bazarın və logistika obyektlərinin planlaşdırılmasına və inkişafına dəstək daxildir. Digər tərəfdən, tədris planının hazırlanması və daha sonra layihə ərazisində fəaliyyət göstərən kiçik kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarna və aqro-logistika üçün xüsusi təlim və məsləhət xidmətləri göstərilməsi nəzərdə tutulur. Təlimlər layihə ərazisində yaşayan icmalardakı hər kəs üçün açıq olacaqdır.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi
Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi
Salyan-Biləsuvar yolunun seçilmiş hissələrinin bərpası
Sosial və ətraf mühitə təsirlər barədə sənədlərin ictimai müzakirəsi

Salyan r-nu, Arbatan k. 19.02.21 11 ³⁰
yaşayış məntəqəsi (rayon, kənd) tarix və vaxt

İştirakçıların siyahısı

S.s.	Adı və soyadı	İş yeri və tutduğu vəzifə	İmza	Əlaqə nömrəsi
1.	Dəfərov Fiqurət	Arbatan r-nu	[İmza]	051413001
2.	Fəroq Əslan	Arbatan r-nu	[İmza]	05175315-00
3.	Küseynov Məhəmməd	Arbatan r-nu	[İmza]	050451-05-67
4.	Usulov Vüqar	Arbatan r-nu	[İmza]	050-391-22-89
5.	Səfərov Ərif	Arbatan r-nu	[İmza]	059-390-84-0.
6.	Məmmədov İntiqam	Salyan r-nu	[İmza]	0503635799
7.	Səfərov Elmiz	Salyan r-nu	[İmza]	0507803536
8.	Nəbirovdə Fərid	Salyan r-nu	[İmza]	0513265064
9.	Əsədov Camal	Salyan r-nu	[İmza]	0513497301
10.	Səmədov Arar	Salyan r-nu	[İmza]	0515534808
11.	Məhəmmədov Əhməd	Salyan r-nu	[İmza]	0514262987
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				
17.				
18.				
19.				
20.				

Arbatan kəndi, Salyan Rayon, Fevral 19, 2021

Arbatan kəndi, Salyan Rayonu, Fevral 19, 2021

Arbatan kəndi, Salyan Rayonu, Fevral 19, 2021

Marişli kəndi, Salyan Rayonu, Fevral 19, 2021

Məkan: Salyan rayonu, Sarvan kəndi

Tarix və saat: 19 fevral 2021-ci il, saat 13:30

İştirakçılar: 10 nəfər (Şorsulu, Boranıkənd, Sarvan və Qızılağac kəndlərində yaşayan maraqlı tərəflərin təmsilçiləri)

- Ərazi icra nümayəndələri;
- Bələdiyyə üzvləri;
- Ziyalılar.

Görüşün protokolu

Elnur Abbaszadə (AAYDA, 2 sayılı LİQ-nun nümayəndəsi) məlumat verdi ki, Azərbaycan Hökuməti Dünya Bankının maliyyə dəstəyi ilə Salyan-Biləsuvar yolunun seçilmiş hissələrinin bərpasını nəzərdə tutan Regional Əlaqələr və İnkişaf Layihəsi hazırlayır.

Bu layihə çərçivəsində həyata keçiriləcək fəaliyyətlərin sosial və ətraf mühitə təsirləri barəsində müvafiq sənədlərin ilkin versiyaları hazırlanmış və Dünya Bankının Ətraf mühit və sosial çərçivə prinsiplərinə və Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyinə əsasən bu sənədlər rəy və suallar üçün ictimaiyyətə açıqlanmalıdır. Bu məqsədlə, E.Abbaszadə sözügedən layihə haqqında ümumi məlumatı, habelə, layihə nəticəsində sosial və ətraf mühitə mümkün təsirlər və bu təsirləri qabaqlamaq üçün təklif edilən tədbirlərə dair hazırlanmış sənədlər barəsində təqdimat etdi. Əlavə olaraq məlumat verildi ki, sənədlərin tam məzmunu ilə Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin rəsmi internet sahifəsində və Salyan İcra Hakimiyyətinin rəsmi internet sahifələrində tanış olmaq olar.

Görüş suallar və cavablar sessiyası ilə davam etdi.

Suallar	Cavablar (LİQ)
Q.Həsənov (Qızılağac kənd icra nümayəndəsi) – Yol kənarında orta məktəb binaları mövcuddur. Tikinti zamanı əhalinin, əsasən də məktəblilərin təhlükəsizliyi necə təmin olunacaqdır?	E.Abbaszadə – Ərazidə artan hərəkətliliyi tənzimləmək məqsədilə Nəqliyyatın İdarəetmə Planını hazırlayacaq. Bununla yanaşı, bəzi tədbirlər də icra ediləcək. Məsələn, məktəblərdə əlavə təbliğat işləri aparıla bilər ki, bu zaman uşaqları tikinti müddətində təhlükəsizlik qaydaları ilə tanış etmək olar. Digər tərəfdən, təhlükəli hesab edilən ərazilərdə bayraqdarlardan və müvəqqəti işıqforlardan istifadə, piyadalar üçün təhlükəsiz keçidlərin qurulması və böyük yük maşınlarının hərəkət müddətini xüsusən pik saatlarda azaltmaq kimi əlavə tədbirlər də görülmə bilər. O cümlədən, gözəçarpan yerlərdə təhlükəsizlik lövhələri quraşdırılacaqdır.
Ş.Cavadov (Şorsulu kənd icra nümayəndəsi) – Hesab edirəm ki, elə bir ciddi problem olmayacaqdır. Sadəcə ərazimiz kənd təsərrüfatı zonası olduğu üçün maksimum səviyyədə torpağa və ətraf mühitə təsirləri azaltmağa çağırıram	E.Abbaszadə - Layihə çərçivəsində görülməli bütün işlərin ətraf sosial və ekoloji mühitə mənfi təsirlərinin olmamasına çalışılacaq. Yarana bilən bütün təsir növləri

Suallar	Cavablar (LİQ)
	üçün təqdimatdan gördüyünüz kimi qabaqlayıcı işlər aparılacaqdır.
F.Məmmədov (Şorsulu bələdiyyəsinin sədri) – Bizim layihənin texniki tərəfləri ilə əlaqədar bəzi təkliflərimiz vardır. Onları necə təqdim edə bilərik?	E.Abbaszadə - Dünya Bankının Ətraf Mühitə və Sosial Standartlarının (ƏMSS) 10-cusu maraqlı tərəflərin cəlb olunması və məlumatların açıqlanmasını ehtiva edir. Habelə, “Ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsi haqqında” və “İctimai iştirakçılıq haqqında” Qanunların tələblərinə uyğun olaraq ictimai dinləmələr keçirməlidir. Bu zaman layihədə maraqlı tərəflərin arasında açıq və şəffaf bir əlaqənin olmasını təqdirəlayiq beynəlxalq təcrübənin vacib elementi kimi qəbul edir. Maraqlı tərəflərin səmərəli iştirakı layihələrin ətraf və sosial davamlılığını yaxşılaşdırır, layihənin daha uğurlu dizaynı və həyata keçirilməsinə əhəmiyyətli töhfə verə bilər. Bu məqsədlə, layihənin hazırlığı dövründə sizinlə əlavə məsləhətləşmələr keçiriləcəkdir. Bundan əlavə layihədə iştirak edən maraqlı tərəflər arasında bütün layihə boyunca davamlı məlumat mübadiləsi mexanizmi qurulacaq və fəaliyyət göstərəcəkdir.
B.Sadiqov (Qızılağac bələdiyyəsinin üzvü) – Bəzi kənd əhalisinin pay torpaqları yola yaxındır. İstərdik ki, tikinti zamanı bu torpaq sahələrinə ziyan minimuma endirilsin.	E.Abbaszadə - Təqdimatdan gördüyünüz kimi tikinti işlərinin ətraf mühitə təsirini minimallaşdırmaq üçün çoxsaylı qabaqlayıcı tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur. Tikinti müddətində iş icraçıları heç bir halda torpaq sahibinin icazəsi olmadan artıq materialları fərdi torpaq sahələrinə tökə bilməzlər. Müvəqqəti təsire məruz qalmış bütün ərazilər layihənin sonunda bərpa edilməlidir.
İ.Həsənov (müəllim) – Dediğiniz kimi təsir görmüş ərazilərin bərpa edilməsi planı varsa, o zaman mümkündürmü ki, bitki qatı, məsələn ağaclar kəsiləcək?	E.Abbaszadə - Layihə ərazisində mövcud ağaclar təsire məruz qalarsa, yetkin ağaclar yenidən əkilmələri üçün çıxarılacaq və ya hər kəsilən ağacın yerinə iki yeni ağac əkilməklə əvəz olunacaqdır.

Suallar	Cavablar (LİQ)

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi
Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi
Salyan-Biləsuvar yolunun seçilmiş hissələrinin bərpası
Sosial və ətraf mühitə təsirlər barədə sənədlərin ictimai müzakirəsi

Salyan R-nu, Sarvan R. 19.02.2021 13³⁰
yaşayış məntəqəsi (rayon, kənd) tarix və vaxt

İştirakçıların siyahısı

S.s.	Adı və soyadı	İş yeri və tutduğu vəzifə	İmza	Əlaqə nömrəsi
1.	Məmmədov Fəxrəddin	Sorsulu kəndi Bələdiyyə sədri		050-055 393-33-23
2.	Hələyev Binyad	Qızılqac kəndi Bələdiyyə sədri		051-421-41-00
3.	Cavadov Şahmən	Sorsulu kəndi Məhəmmədovun müavini		0509336797
4.	Həsənov Əlibəyqan Qəribə oğlu	Qızılqac kəndi T.2.Ş.21.N-5		0503743941
5.	İsmayilov Fəxrət Rəis	Sarvan kəndi Məhəmmədovun müavini		0506407004
6.	Bəyrov Rəis Hidayət	Sarvan kəndi Məhəmmədovun müavini		0505030960
7.	Sadıyev Bəhram Məhəmməd oğlu	Qızılqac kəndi Məhəmmədovun müavini		050-552-17-37
8.	Həsənov İsmayil M.	Müəllim		05058248-12
9.	Dadaşov Samxat oğlu	Müəllim		0503404571
10.	Həsənov Cəmilə Fəxrət qızı	Məhəmmədovun müavini		0505030960
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				
17.				
18.				
19.				
20.				

Yuxarıda sadalanan qrup iclaslarına əlavə olaraq Salyan İcra Hakimiyyəti Aparatı rəhbərinin müavini cənab Etibar Hüseynov və Salyan Bələdiyyəsinin başçısı cənab Sarvəddin Cəfərovla

daha iki fərdi görüş keçirildi.

Sarvan kəndi, Salyan Rayonu, Fevral 19, 2021

Sarvan kəndi, Salyan Rayonu, Fevral 19, 2021

Sarvan kəndi, Salyan Rayonu, Fevral 19, 2021

Sarvan kəndi, Salyan Rayonu, Fevral 19, 2021

Məkan: AAYDA-nin inzibati binası (Zoom proqram təminatı vasitəsilə görüş)

Tarix və saat: 18 fevral 2021-ci il, saat 15:00

İştirakçılar: 26 nəfər (Biləsuvar rayonu, Xidmandalı, Bəydili və Aşağı Cürəli kəndlərində yaşayan maraqlı tərəflərin təmsilçiləri)

- Ərazi icra nümayəndələri;
- Bələdiyyə üzvləri;
- Sakinlər.

Görüşün protokolu

Elnur Abbaszadə (AAYDA, 2 sayılı LİQ-nun nümayəndəsi) məlumat verdi ki, Azərbaycan Hökuməti Dünya Bankının maliyyə dəstəyi ilə Salyan-Biləsuvar yolunun seçilmiş hissələrinin bərpasını nəzərdə tutan Regional Əlaqələr və İnkişaf Layihəsi hazırlayır.

Bu layihə çərçivəsində həyata keçiriləcək fəaliyyətlərin sosial və ətraf mühitə təsirləri barəsində müvafiq sənədlərin ilkin versiyaları hazırlanmış və Dünya Bankının Ətraf mühit və sosial çərçivə prinsiplərinə və Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyinə əsasən bu sənədlər rəy və suallar üçün ictimaiyyətə açıqlanmalıdır. Bu məqsədlə, E.Abbaszadə sözügedən layihə haqqında ümumi məlumatı, habelə, layihə nəticəsində sosial və ətraf mühitə mümkün təsirlər və bu təsirləri qabaqlamaq üçün təklif edilən tədbirlərə dair hazırlanmış sənədlər barəsində təqdimat etdi. Əlavə olaraq məlumat verildi ki, sənədlərin tam məzmunu ilə Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin rəsmi internet sahifəsində və Biləsuvar İcra Hakimiyyətinin rəsmi internet sahifələrində tanış olmaq olar.

Görüş suallar və cavablar sessiyası ilə davam etdi.

Suallar	Cavablar (LİQ)
A.İmanov (Xirmandalı kənd sakini) – Yeni inşa edilmiş yoldan ev heyvanlarının keçirilməsi mümkün deyildir. Ümid edirəm bu yolda belə bir qadağa olmayacaqdır. Yolun tikinti müddətində bu məqsədli xüsusi müvəqqəti keçidlərin olması vacibdir.	E.Abbaszadə – Layihə barəsində ilkin texniki sənədlərə əsasən deyə bilərəm ki, bu yol 2-ci dərəcəli kateqoriyalı yol olacaqdır və heyvanların müəyyən olunmuş yerlərdən keçirilməsini məhdudiyyət tətbiq edilməyəcəkdir. Tikinti müddətində qoyulacaq müvəqqəti təhlükəsizlik baryerləri və yol nişanları hərəkətin təşkil olunmasına yardım edəcəkdir.
A.Cəfərov (Bəydili kənd icra nümayəndəsi) – Görüləcək işlər nəticəsində ərazidə yaşayan insanların hərəkət imkanları artacaqdır. Bu səbəbdən də öhdəmizə düşən işləri görməyə hazırıq. Sualım yerli əmək qüvvəsindən istifadə ilə bağlıdır. Mümkün qədər kənd əhalisinin tikinti işlərinə cəlb edilməsinə diqqət artırılmalıdır.	E.Abbaszadə - İxtisas və zəruri bacarıqlara malik olduğu təqdirdə əlbəttə ki yerli əmək qüvvəsinə üstünlük veriləcəkdir.
İ.Əzizov (Xirmandalı bələdiyyəsinin sədri) – Mövcud yol bizim kəndin lap yaxınından keçir. Tikinti zamanı yaranacaq səs-küy kənd sakinlərini narahat edəcəkdir. O üzdən, xahiş edirəm bu işə nəzarət edilsin.	E.Abbaszadə - Səs-küyün azaldılması və sakinlərə narahatçılıq yaratmaması üçün bəzi tədbirlər icra edilə bilər. Məsələn, günün müəyyən saatlarında iş saatlarına məhdudiyyətin tətbiq edilməsi və ya müəyyən norma çərçivəsindən artıq səsə yaranması

Suallar	Cavablar (LİQ)
	imkan verməmək. Bundan əlavə, əgər zərurət yarandığı hallarda yerli əhali yüksək səsi yarada biləcək işlər barəsində əvvəlcədən xəbərdar ediləcəkdir.
Q.Bağirov (Aşağı Cürəli kənd icra nümayəndəsi) – inşaat tullantıları hara daşınacaq?	E.Abbasadə -Tikintidən əvvəlki müddətdə böyük həcmli tullantıların yığılması üçün ərazi müəyyən ediləcəkdir. Hər bir iş sahəsi üçün zibil qabları təmin ediləcək və tullantıların və təhlükəli olmayan tullantılar müəyyən edilmiş zərərsizləşdirmə sahələrinə toplanacaqdır. Tullantıların zərərsizləşdirilməsi üçün yerlər yerli bələdiyyə orqanları və aidiyyəti qurumlarla razılaşdırılacaq.

 Elnur Abbaszade, PIU2	 Galib Baghirov, Ashaghi Jurali Executive Power local Representative, Bilasuvar Rayon
 Azad Imanov, resident of Khirmandali village, Bilasuvar Rayon	 Rahib Hajiyev, Khirmandali village Executive Power local Representative, Bilasuvar Rayon
 İlqar Karimov, Head of Beydili municipality, Bilasuvar Rayon	 Adil Jafarov, Beydlil village Executive Power local Representative, Bilasuvar Rayon
 Salamat Rahimov, resident of Ashaghi Jurali village, Bilasuvar Rayon	 Gabil Baghirov, resident of Ashaghi Jurali village, Bilasuvar Rayon

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi
Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi
Salyan-Biləsuvar yolunun seçilmiş hissələrinin bərpası
Sosial və ətraf mühitə təsirlər barədə sənədlərin ictimai müzakirəsi

Biləsuvar rayonu, Aşağı Cürəli kəndi
yaşayış məntəqəsi (rayon, kənd)

18 fevral 2021-ci il saat 15:00
tarix və vaxt

İştirakçıların siyahısı

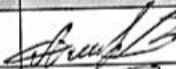
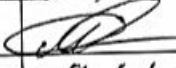
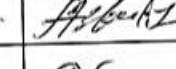
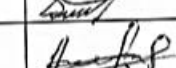
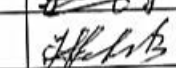
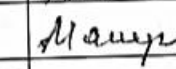
S.s.	Adı və soyadı	İş yeri və tutduğu vəzifə	İmza	Əlaqə nömrəsi
1.	Bağırzadə Qabil Nədir	Əhlişəfəli Cürəli kəndi		050 344 9884
2.	Sirvanov Əli Rəşad	Əhlişəfəli Cürəli kəndi		051 308 7801
3.	Bağırzadə Qabil Nədir	kənd sərkəribi		050 546 7616
4.	Rəhimov Səlahət Əliyev	kənd sərkəribi		050 743 8585
5.	Rəyev Əlyar Hüseyn	kənd sərkəribi		050 614 9137
6.	Hüseynov Əbdulla Adil	kənd sərkəribi		051 854 8847
7.	Əliyev Ələzər Əli	kənd sərkəribi		050 370 0481
8.	Rəzadə Büsəli Nəzər	kənd sərkəribi		051 768 4346
9.	Məmmədov Məhəmməd Səyid	kənd sərkəribi		070 215 1284
10.	Əliyev Təpdiq Qədir	kənd sərkəribi		050 580 5395
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi
Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi
Salyan-Biləsuvar yolunun seçilmiş hissələrinin bərpası
Sosial və ətraf mühitə təsirlər barədə sənədlərin ictimai müzakirəsi

Biləsuvar rayonu, Xırmandalı kəndi
yaşayış məntəqəsi (rayon, kənd)

18 fevral 2021-ci il saat 15:00
tarix və vaxt

İştirakçıların siyahısı

S.s.	Adı və soyadı	İş yeri və tutduğu vəzifə	İmza	Əlaqə nömrəsi
1.	İmanov Arad	Mülkiyyətçi		070-900-94-30
2.	Muradov Əlim	Mülkiyyətçi		057-845-39-85
3.	Əzizov İlqar	Bələdiyyə Sədri		070-677-18-84
4.	Bəyov Təhiz	KİT-də Məmur		010-258-45-38
5.	Məmmədov Elxan	Mülkiyyətçi		051-772-11-46
6.	Əbdulayev Bələdik	Mülkiyyətçi		051-592-43-49
7.	Əbdulayev Bəyovlu	Mülkiyyətçi		050-583-25-02
8.	Məmmədov Təhvan	Mülkiyyətçi		050-578-44-64
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi
Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi
Salyan-Biləsuvar yolunun seçilmiş hissələrinin bərpası
Sosial və ətraf mühitə təsirlər barədə sənədlərin ictimai müzakirəsi

Biləsuvar rayonu, Bəydili kəndi 18 fevral 2021-ci il saat 15:00
yaşayış məntəqəsi (rayon, kənd) tarix və vaxt

İştirakçıların siyahısı

S.s	Adı və soyadı	İş yeri və tutduğu vəzifə	İmza	Əlaqə nömrəsi
1.	Cəfərov Adil Vəkil	İcra nümayəndəsi	<i>[Signature]</i>	0708927132
2.	Kərimov İsmayil Səlim	Bələdiyyə sədri	<i>[Signature]</i>	0509735057
3.	Bəyqulov Rəşad Kərim oğlu	Bələdiyyə mühafizə	<i>[Signature]</i>	0513560955
4.	Müslimov Əli Kərim	Bələdiyyə operator	<i>[Signature]</i>	0514171235
5.	Bəyqulov Rəşad Qurban oğlu	IN-yə mühafizə	<i>[Signature]</i>	0558165050
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				

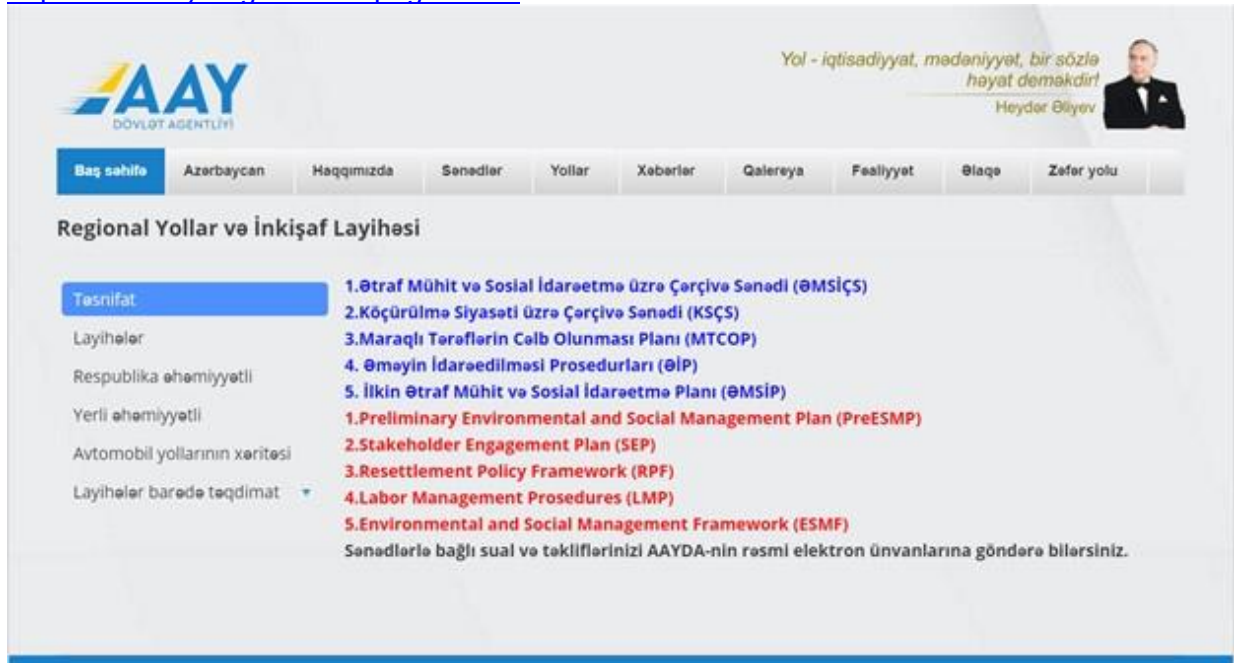
Biləsuvar r/n Bəydili kənd İnzibati
Məsləhətçi üzrə nümayəndəsi
A.V. Cəfərov *[Signature]*

Yuxarıda sadalanan qrup iclaslarına əlavə olaraq Biləsuvar Rayon İcra Hakimiyyətinin memarlıq şöbəsinin nümayəndəsi cənab Rövşən Bədəlova fərdi məsləhətləşmə aparıldı.

Əlavə #1.

7 fevral 2021-ci ildə AAYDA-nın rəsmi saytında yayımlanan ƏMSÇ sənədləri

<http://www.aayda.gov.az/az/pages/287/>

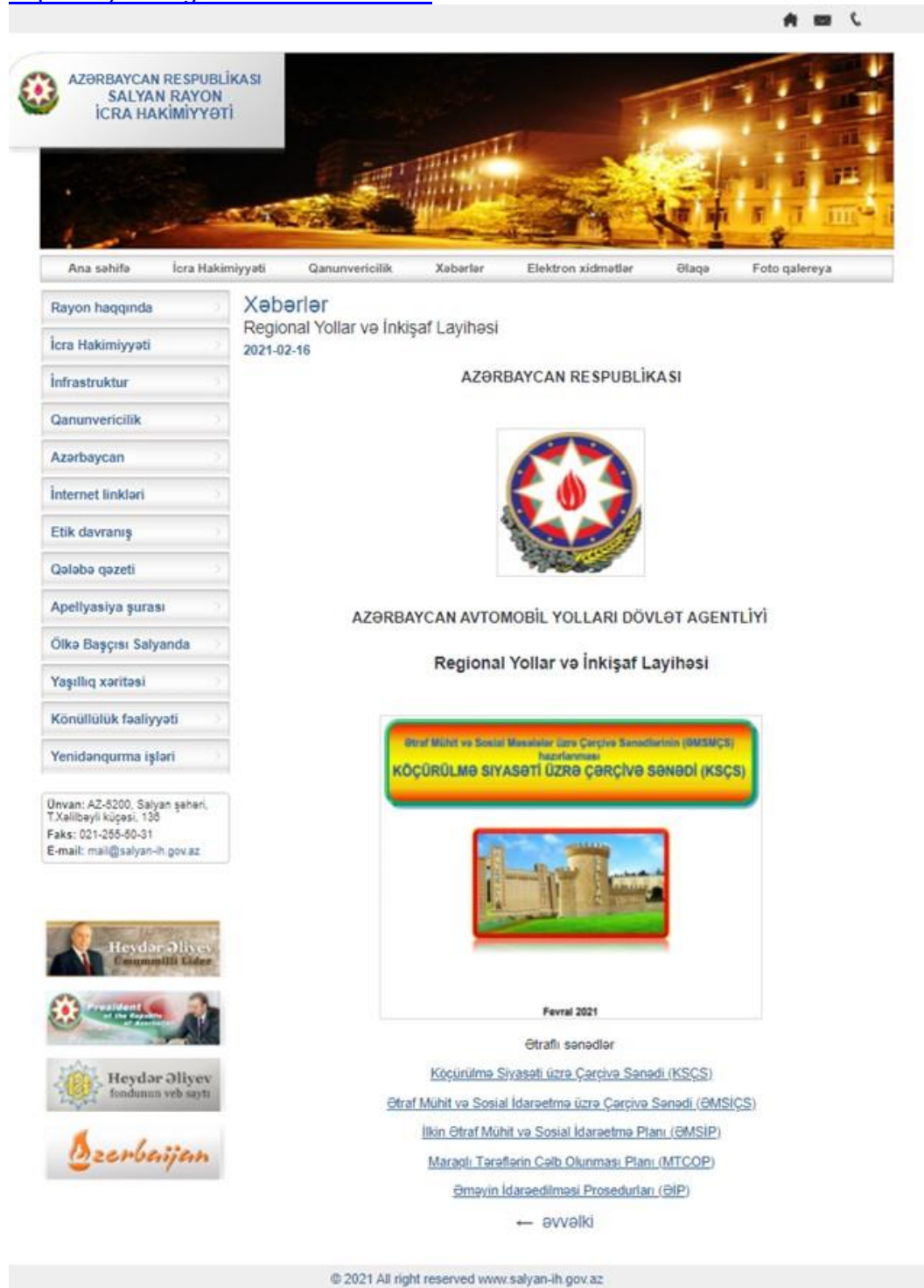
The screenshot shows the AAYDA website interface. At the top, there is a logo for AAY (DÖVLƏT AGENTLİYİ) and a quote by Heydər Əliyev: "Yol - iqtisadiyyat, mədəniyyət, bir sözlə həyat deməkdir!". Below the logo, there is a navigation menu with links: Baş sahifə, Azərbaycan, Haqqımızda, Sənədlər, Yollar, Xəbərlər, Qalereya, Fəaliyyət, Əlaqə, Zəfər yolu. The main content area is titled "Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi". On the left, there is a sidebar with a "Təsnifat" (Classification) section, which includes links for Layihələr, Respublika əhəmiyyətli, Yerli əhəmiyyətli, Avtomobil yollarının xəritəsi, and Layihələr barədə təqdimat. The main content area lists several documents:

- 1. Ətraf Mühit və Sosial İdarəetmə üzrə Çərçivə Sənədi (ƏMSİÇS)
- 2. Köçürülmə Siyasəti üzrə Çərçivə Sənədi (KSÇS)
- 3. Maraqlı Tərəflərin Cəlb Olunması Planı (MTCOP)
- 4. Əməyin İdarəedilməsi Prosedurları (ƏİP)
- 5. İlk Ətraf Mühit və Sosial İdarəetmə Planı (ƏMSİP)
- 1. Preliminary Environmental and Social Management Plan (PreESMP)
- 2. Stakeholder Engagement Plan (SEP)
- 3. Resettlement Policy Framework (RPF)
- 4. Labor Management Procedures (LMP)
- 5. Environmental and Social Management Framework (ESMF)

At the bottom, it states: "Sənədlərlə bağlı sual və təkliflərinizi AAYDA-nın rəsmi elektron ünvanlarına göndərə bilərsiniz."

16 fevral 2021-ci il tarixdə Biləsuvar Rayon İcra Hakimiyyətinin rəsmi saytında yayımlanan ƏMSÇ sənədləri

<http://salyan-ih.gov.az/news/997.html>

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
SALYAN RAYON
İCRA HAKİMİYYƏTİ

Ana sahifə İcra Hakimiyyəti Qanunvericilik Xəbərlər Elektron xidmətlər Əlaqə Foto qalereya

Rayon haqqında
İcra Hakimiyyəti
İnfrastruktur
Qanunvericilik
Azərbaycan
İnternet linkləri
Etik davranış
Qolaba qazeti
Apellyasiya şurası
Ölkə Başçısı Salyanda
Yaşilliq xəritəsi
Könüllülük fəaliyyəti
Yenidənqurma işləri

Unvan: AZ-5200, Salyan şəhəri,
T.Xəlilbəyli küçəsi, 130
Faks: 021-265-60-31
E-mail: mail@salyan-ih.gov.az

Heydər Əliyev
Cənabın İdarəsi

President
of the Republic
of Azerbaijan

Heydər Əliyev
fondunun veb saytı

Azerbaijan

Xəbərlər
Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi
2021-02-16

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

AZƏRBAYCAN AVTOMOBİL YOLLARI DÖVLƏT AGENTLİYİ

Regional Yollar və İnkişaf Layihəsi

Ətraf Mühit və Sosial Məsələlər üzrə Çərçivə Sənədlərinin (ƏMSÇS) hazırlanması
KÖÇÜRÜLMƏ SİYASƏTİ ÜZRƏ ÇƏRÇİVƏ SƏNƏDİ (KSÇS)

Fevral 2021

Ətraflı sənədlər

[Köçürülmə Siyasəti üzrə Çərçivə Sənədi \(KSÇS\)](#)

[Ətraf Mühit və Sosial İdarəetmə üzrə Çərçivə Sənədi \(ƏMSİÇS\)](#)

[İlkin Ətraf Mühit və Sosial İdarəetmə Planı \(ƏMSİP\)](#)

[Maraqlı Tərəflərin Cəlb Olunması Planı \(MTCOP\)](#)

[Əməyin İdarəedilməsi Prosedurları \(ƏİP\)](#)

← əvvəlki

© 2021 All right reserved www.salyan-ih.gov.az

16 fevral 2021-ci il tarixdə Biləsuvar Rayon İcra Hakimiyyətinin rəsmi saytında yayımlanan ƏMSÇ sənədləri

<http://www.bilesuvar-ih.gov.az/news/940.html>